รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

เขมรมองไทย:
การค้นหาวาทกรรมและอุดมการณ์ที่มีต่อไทยโดยมองปฏิบัติการเชิงสังคม
วัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของคนเขมร

Cambodian Views of Thailand: Identifying Discourse and Ideology in Social and Linguistic Practice

โดย

Dr. Peter Vail (National University of Singapore)

Assoc. Prof. Sommai Chinnak (Ubon Ratchathani University)

พฤษภาคม 2553

สัญญาเลขที่ RDG5210049

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

เขมรมองไทย:
การค้นหาวาทกรรมและอุดมการณ์ที่มีต่อไทยโดยมองปฏิบัติการเชิงสังคม วัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของคนเขมร

คณะผู้วิจัย

1. Dr. Peter Vail National University of Singapore
2. Assoc. Prof. Sommai Chinnak Ubon Ratchathani University

ชุดโครงการวิจัย
"โครงการประสานงานชุดโครงการชายแดนไทยและเพื่อนบ้าน (อีสานตอนล่าง)"
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่าย 1

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นจะต้องเห็นด้วยเสมอไป)

คณะผู้วิจัย

1. Dr. Peter Vail อาจารย์ University Scholars Programme, National University of Singapore
2. Assoc. Prof. Sommai Chinnak อาจารย์ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ช่วยวิจัย

1. Suthee Sathrakhom
2. Arpaporn Boontawee
3. Nittaya Saenbut
4. Yoothasart Ngamin

บทคัดย่อ

สัญญาเลขที่ RDG5210049
PI: Peter Vail, National University of Singapore
Project Coordinator: Sommai Chinnak, Ubon Ratchathani University
ระยะเวลาดำเนินงาน: 15 สิงหาคม 2009 - 13 เมษายน 2010

รายงานวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน พร้อมทั้งในส่วนของภาคผนวก ส่วนแรกจะเป็นการสรุปการดำเนินงานโครงการวิจัยทั้งหมดซึ่งเป็นภาษาไทย ส่วนที่สองเป็นบทที่ 1 จะได้อภิปรายถึงการดำเนินงานวิจัย, เป้าหมาย, วิธีการและพื้นที่เก็บข้อมูล และสำหรับ 3 บทสุดท้ายที่เหลือนั้นจะเขียนในลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นลักษณะ ของบทความวิจัยที่จะสามารถนำไปตีพิมพ์ได้ โดยที่แต่ละบทตั้งแต่บทที่ 2-4 นั้น จะส่งไปเพื่อตีพิมพ์กับวารสารระดับสากล และในส่วนของภาคผนวกนั้น จะประกอบไปด้วยภาพประกอบ

บทที่ 2 “ปัญหากับ เสียม แต่ไม่ใช่กับ ไทย: มุมมองในช่วง หลังชาตินิยม (Post-National) ของคนกัมพูชาที่มีต่อเพื่อนบ้านในตอนเหนือ” มุ่งประเด็นความสนใจไปที่วาทกรรมที่ปรากฏให้เห็นใน xenonym (คำเรียกประเทศ) คำว่า "เสียม” หรือ "Siem" (ภาษาเขมรสำหรับคำว่า 'สยาม' หรือ 'Siam') และคำๆนี้ได้แสดงให้เห็นถึงมุมมองของชาวกัมพูชาที่มีต่อประเทศไทยอย่างไรบ้าง "เสียม" ได้กลายมาเป็นคำที่มีความหมายในเชิงลบซึ่งใช้เรียกแทนคำว่า "ไทย" โดยที่จะใช้เรียกเพื่อชี้ให้เห็นถึงอดีตของประเทศไทยในยุคอาณาจักรนิยม คือ การแพร่ขยายอาณาเขตซึ่งได้สร้างความเสียหายให้แก่อาณาจักรแขมร์ และการครอบครองหลายอย่างอย่างแพร่หลายที่ถือว่าเป็นวัฒนธรรมแขมร์ หลักฐานที่ถือว่าการใช้คำว่า "เสียม" ในความหมายเชิงลบนั้น ก็คือจากเรื่องราวที่เจอในสื่อสารมวลชน, จากวิถีปฏิบัติด้านวิชาชีพในกลุ่มของไกด์นำเที่ยวที่อยู่ในเขตบริเวณนครวัด-นครธม, และจากงานที่นักเขียนคนอื่นๆ ที่ได้ศึกษามุมมองของแขมร์ที่มีต่อไทย แต่บทความนี้ได้แสดงให้เห็นว่าในเขตทางตอนเหนือของประเทศกัมพูชาซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับประเทศไทย ประชาชนชาวไทย และการเลือกใช้คำว่า "เสียม" นั้นก็ได้แสดงให้เห็นถึงมุมมองในช่วง post-national ที่มีต่อประเทศไทย นั่นก็คือ คำว่า "เสียม" ในปัจจุบันไม่ได้นำมาเป็นคำเหมือนธรรมดา (synonym) ที่ใช้เรียกแทนคำว่า "ไทย" แต่หากนำมาใช้เรียกกลุ่มคนที่แตกต่างกันออกไปในสังคมไทยมากกว่า คำว่า "เสียม" นั้นนำมาใช้เรียกสังคมไทยที่เป็นกลุ่มอนุรักษ์นิยมในส่วนกลางของกรุงเทพฯ ที่เชื่อมโยงกับพรรครัฐบาลประชาธิปัตย์ ซึ่งมีหัวหน้าพรรคคือ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยหรือกลุ่มใดๆ ก็ตามที่กล่าวอ้างถึงสิทธิจากอดีตในพื้นดินหรือทุนด้านวัฒนธรรมของแขมร์ คำว่า "ไทย" ในปัจจุบันใช้เรียกคนที่ถือสัญชาติไทยโดยทั่วไป เช่น คนไทยที่ชาวกัมพูชามีความสัมพันธ์ที่เป็นรูปธรรมด้วยและที่มีความรู้สึกชอบพอสนับสนุนกลุ่ม "เสื้อแดง" ความชื่นชอบในตัว ทักษิณ ชินวัตรและนโยบายของเขา และกลุ่มคนไทยที่ไม่ล้าหลังอยู่กับอดีตความเป็นอาณาจักรนิยมแต่มีหัวก้าวหน้าและให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจที่มีศักยภาพในฐานะที่เป็นพื้นฐานสำคัญในด้านความสัมพันธ์

บทที่ 3 “ลัทธิปราสาทศิลาคลั่งชาตินิยม: ทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกยื้อแย่งบนพรมแดนไทย-กัมพูชา" มุ่งประเด็นความสนใจไปที่มิติเชิงวาทกรรมต่างๆของความขัดแย้งเรื่องเขตแดนที่กำลังเกิดขึ้นเกี่ยวกับปราสาท

เปรียะวิเฮียร, ตาเมือน, และ Takrabey บทความชิ้นนี้ได้แสดงให้เห็นเหตุการณ์เฉพาะต่างๆ ของการตัดสินคดีของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) ในปี ค.ศ. 1962 และแสดงให้เห็นว่าคำตัดสินของศาลโลกที่ดูคลุมเครือนั้นได้ก่อให้เกิดสภาวะทางมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับข้อขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้นอยู่นี้อย่างไรบ้าง ในบทนี้เราจะได้เห็นว่าการตำหนิและกล่าวหาว่าข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นส่วนใหญ่เกิดจากความดื้อดึงของประเทศไทย, การที่ประเทศไทยมีการประชาสัมพันธ์ที่แย่ แต่จริงๆ แล้วหากเราพิจารณาข้อกล่าวหาดังกล่าวแล้วจะเห็นว่าเป็นการไม่ยุติธรรมเพราะเราควรจะพิจารณาโดยใช้บริบททางประวัติศาสตร์ และยังได้แสดงให้เห็นว่าลัทธิชาตินิยมกัมพูชามีความอ่อนไหวต่อประเด็นที่เกี่ยวกับมรดกอังกอร์อย่างไรบ้าง ให้เห็นว่าวาทกรรมในช่วงนี้ที่เกี่ยวกับปราสาทเปรียะวิเฮียรนั้นแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับคำตัดสินของศาลโลกอย่างไรบ้าง และแสดงให้เห็นว่าสิ่งนี้ได้เผยให้เห็นความสองหน้าของทัศนคติของชาวกัมพูชาอย่างไรบ้าง นอกจากนี้ ในบทนี้ยังได้อภิปรายถึงการเมืองภายในประเทศนั้นไม่ว่าจะเป็นประเทศไทยหรือประเทศกัมพูชาได้เป็นสาเหตุให้ความขัดแย้งปะทุขึ้นอีกครั้งได้อย่างไร และได้อภิปรายถึงผลกระทบจากการปะทุขึ้นของความขัดแย้งครั้งใหม่นี้ว่าส่งผลต่อเขตบริเวณพื้นที่พรมแดนอย่างไรบ้าง นอกเหนือจากนั้นบทความนี้ยังได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นเพียงแนวทางเดียวที่น่าจะเป็นไปได้นั่นก็คือ ทั้งฝ่ายไทยและกัมพูชาควรจะยอมรับว่าการเมืองนั้นมาถึงทางตันแล้วและควรหาวิธีที่จะก้าวข้ามผ่านสภาวะดังกล่าว การขึ้นทะเบียนร่วมของปราสาทเปรียะวิเฮียรเป็นมรดกโลกนั้นถือว่าเป็นโอกาสในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่โอกาสนี้ก็ได้ถูกทำลายลงไปแล้วเนื่องจากรัฐบาลไทยนั้นเอาใจฝ่ายขวาจัด

บทที่ 4 "เครือข่ายข้ามพรมแดน: ชีวิตในแนวชายแดนที่เป็นปัญหาระหว่างพรมแดนไทย-กัมพูชา" บทความนี้ได้ศึกษาลักษณะที่หลากหลายในชีวิตประจำวันตามเขตพื้นที่ชายแดนไทย- กัมพูชาของทั้ง 2 ฝั่งประการแรก เพื่อประเมินว่ามีเครือข่ายข้ามพรมแดนด้านใดบ้างที่ผู้คนยังคงไว้อยู่ และประการต่อมาก็คือมีวาทกรรมที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่นด้านใดบ้างที่แสดงให้เห็นเครือข่ายข้ามพรมแดนได้อย่างชัดเจน บทความนี้ยังได้พิจารณาว่าวาทกรรมในท้องถิ่นนั้นขัดแย้ง สนับสนุน หรือล้มล้างวาท-กรรมเชิงชาตินิยมหรือวาทกรรมกระแสหลักที่เห็นได้จากสื่อมวลชนหรือช่องทางอื่นๆ ได้อย่างไรบ้าง ข้อมูลทางด้านมานุษยวิทยาที่นำมาใช้ในบทความนี้ได้มาจากการสำรวจศึกษาตลาดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชายแดน, การแต่งงานข้ามชาติ, ความสัมพันธ์ของกลุ่มทหารตามพื้นที่ชายแดน, กิจกรรมผิดกฎหมาย (โดยเฉพาะการลักลอบตัดไม้), ความสัมพันธ์ด้านศาสนาวัฒนธรรมและแรงงานต่างด้าว รายงานชิ้นนี้นำเสนอผลสรุปว่า วิธีวิทยาแนวหลังสมัยใหม่ที่กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบันไม่สามารถที่จะอธิบายปรากฏการณ์และกิจกรรมในบริเวณชายแดนได้ดีนัก ยุคหลังสมัยใหม่ได้อธิบายปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงาน ทุน และวัฒนธรรมข้ามพรมแดนในภาพกว้าง หากแต่ว่าการบังคับควบคุมและโครงสร้างของรัฐกลับทำให้กิจกรรมบริเวณชายแดนที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำชะงักงันมากกว่าที่จะเป็นตัวหล่อเลี้ยงความสัมพันธ์ข้ามพรมแดน เราควรทำความเข้าใจวิถีปฏิบัติข้ามพรมแดนในฐานะที่เป็นร่องรอยของวิถีปฏิบัติในการเคลื่อนย้ายและความสัมพันธ์ในรูปแบบเดิม ซึ่งล้วนกำลังลดลงไปในฐานะที่เป็นความแข็งที่ของพรมแดนและรัฐก็กลับเป็นภาระที่รบกวนวิถีชีวิตของผู้คนมากขึ้นเรื่อยๆ

Abstract

Project Code: RDG5210049
PI: Peter Vail, National University of Singapore
Project Coordinator: Sommai Chinnak, Ubon Ratchathani University
Project period: Aug 15 2009 - April 13 2010

Ch. 1. Introduction

Introduction discusses the proposed aims, methods, and field sites.

Ch. 2. "Trouble with *Siem* but not with Thai: Cambodian's Post-National Views of their Northern Neighbor"

This chapter focuses on an emerging discourse centered on the xenonym 'Siem' (Khmer for 'Siam'), and how it encapsulates Cambodian views towards Thailand. 'Siem' has become a pejorative substitute for the word 'Thai', used to index Thailand's imperial past, its expansion at the expense of the Khmer empire, and its wholesale appropriation of many facets of Khmer culture. Evidence for pejorative use of Siem is based on mass media accounts, on professional practices among tour guides at the Angkor complex, and on the work of other authors who have examined Khmer views of Thailand. But this article further argues that in northern Cambodia, where the population has tangible ties to Thailand and Thai people, that the choice of Siem or Thai now denotes a post-national view of Thailand. That is, Siem is not simply a pejorative synonym for Thai, but rather denotes different segments of Thai society altogether. Siem refers specifically to Bangkok-centered conservative Thai society, associated with the Abhisit-led Democratic government, the PAD, and any groups who make historically-based claims to Khmer lands or cultural capital. Thai now refers to 'ordinary' Thai citizens, i.e. those with which Cambodians share concrete ties, with a special affinity for 'red-shirts', the populism of Thaksin Shinwatra and his populist policies, and segments of the Thai population that are not 'backward' looking to an imperial past but forward-looking, with an emphasis on potential economic ties as the basis for relations. Evidence for this distinction between Siem and Thai is drawn from interviews, social practices, and material artifacts encountered during fieldwork.

Ch. 3. "Stone Temple Jingoism: Contested Cultural Capital on the Thai-Cambodian Border"

This chapter focuses on discursive dimensions of the ongoing border disputes over Preah Vihear, Tamoen, and Takrabey temples. It reviews certain facets of the 1962 ICJ decision and how the Court's peculiar decision set the ideological stage for the ongoing dispute. It argues that the blame for the dispute falls most often on Thai intractability, that Thailand conducts very poor public relations in this regard, and that such an assessment of blame is ultimately unfair given the historical context. It shows how Cambodian nationalism is hypersensitive to issues concerning Angkorian heritage, how the discourses currently in circulation about the temple are starkly different from those relevant to the ICJ decision, and how this exposes a certain hypocrisy in Cambodian views. It discusses how domestic politics in both Cambodia and Thailand have caused the dispute to reignite, and what the effects of this flare-up are on the ground at the border. It further argues that the only likely resolution will require both Thailand and Cambodia to accept the political deadlock and find ways to

work across it. Dual-listing of the Preah Vihear temple as a World Heritage Site offered such an opportunity, but this opportunity was squandered because the Thai government too easily panders to its far-right factions.

Ch. 4. "Cross-border Connections: Life at the Troubled Thai-Cambodian Frontier"

This article examines various aspects of everyday life along the Thai-Cambodia border, from both sides, to assess, firstly, what tangible cross-border connections people maintain, and secondly, what locally-constituted discourses inform these cross-border connections. The article further looks at how local discourses intersect, support, and/or subvert nationalist and other mainstream discourses that are afforded greater circulation in mass media and other channels. The ethnographic data informing this article derives from an examination of border markets, cross-border marriages, informal relations among military factions along the border, illicit activities (especially logging), religious/cultural connections and migrant labor. The paper concludes by arguing that the currently popular postmodern academic approach to border studies does not well explain phenomena and activities along the border. Postmodernity does account for broader flows of labor, capital and culture across the border when viewed on a large scale; for life immediately adjacent to the border, however, forces and structures of the state – especially the physical control of the border, processes of subjection and the inculcation of nationalist ideologies on both sides – are hampering rather than fostering cross-border connections. Cross-border activities taking place now are better understood as the vestiges of older patterns of cross-border movement and relations, all of which are now dwindling as the border 'hardens' and the state becomes increasingly salient in everyday life.

Table of Contents

Executive summary **1**

Chapter 1: Introduction **39**
Proposed Aims of the Research *39*
Methodology and Objectives of the Fieldwork *39*
Logistical Obstacles *40*

Chapter 2: Trouble with *Siem* but not with Thai: Cambodia's Conflicted Views of their Northern Neighbor **42**
2003 in 2008 *43*
Blogs and Other Blunt Instruments *44*
Emasculating the 'Other' *46*
Thai vs. *Siem* as Postnationalism *53*

Chapter 3: Stone Temple Jingoism: Contested Cultural Capital on the Thai-Cambodian Border **56**
The Legal Dispute 57
Thailand's Predicament: Tied Hands and Bad PR 61
Pull to the Right *62*
Threats, Real and Imagined *66*
Accentuate the Negative *66*
The World Heritage Showdown *67*
Cambodia: Perennial Victim and Hypocritical History 68
Nationalism in Cambodia's July 2008 Elections *68*
Stone Temple Hypocrisy *69*
Cambodia as Victim *73*
Is There Any Hope for a Win-Win? *77*

Chapter 4: Cross-border Connections: Life at the Troubled Thai-Cambodian Frontier **82**
Cross-border Connections: Life at the Troubled Thai-Cambodian Frontier 82
Crossing the Border *83*
Local Prejudice *85*
Kin and Country: Cross-border Marriages *86*
A Blow to Livelihoods *88*
Does the border matter? *89*
Border Markets: New Local Lifelines 91
Chong Jom Market: Retail Produce for an Underdeveloped Cambodia *92*
North Side *92*
South Side *93*
Chong Sa-ngam Market *97*
Logging Along the Border 98
Frontier Logging *98*
Price of Payung *99*
Logging Teams *100*
Political Tensions: Life along the Border 104
Encounters between Phumsrol Village and PAD Protestors *104*
Local vs. Distal Soldiers *105*
Discussion 106
Salience of Subjection *108*
Ideological Difference *109*
Clear Border *110*
Bodies across the border *111*
Conclusion: Vestiges of Former Practices *112*

Bibliography **113**
Works cited 113
Books and Journals *113*
Newspaper and Media *118*
Additional Recommended Works 122

Appendices **123**
Appendix 1: 2000 MOU *123*
Appendix 2: Mass Mailing by Isan People's Network *129*
Appendix 3: Sisowath Letter *133*

Plates **136**
Plate 1: Syam Kuk Mural *136*
Plate 2: Syam Kuk Damage *137*
Plate 3: Angkor Guide *138*
Plate 4: Kteuy in Siem Reap *139*
Plate 5: Effigy at Preah Vihear *140*
Plate 6: PAD in Phumsrol Village *141*
Plate 7: Preah Vihear from South *141*
Plate 8: Making Grass Panel *142*
Plate 9: Cambodian Wives in Thailand *143*
Plate 10: Chong Jom - North *143*
Plate 11: Chong Jom - South *144*
Plate 12: Chong Jom - Eggs *144*
Plate 13: Chong Jom - Coconuts *145*
Plate 14: Chong Sa-ngam *145*
Plate 15: Chong Sa-ngam - Mushrooms *146*
Plate 16: Logging Team *146*
Plate 17: Camry converted for logging *147*
Plate 18: Poached Dalbergia cochinchinensis *148*
Plate 19: Soundtruck at Phumsrol *149*
Plate 20: PAD Caravan *149*
Plate 21: Soldiers chat at Tamoen *150*
Plate 22: Angkorian Shrine *151*

สรุปผลการวิจัย
Executive summary

Executive summary provides an extended account in Thai of the contents of the report, including condensed versions of each chapter.

ระยะเวลาดำเนินงาน: 15 สิงหาคม 2009 - 13 เมษายน 2010

สรุปผลการวิจัยของรายงานฉบับสมบูรณ์

รายงานวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน พร้อมทั้งในส่วนของภาคผนวก ส่วนแรกจะเป็นการสรุปการดำเนินงานโครงการวิจัยทั้งหมดซึ่งเป็นภาษาไทย ส่วนที่สองเป็นบทที่ 1 จะได้อภิปรายถึงการดำเนินงานวิจัย, เป้าหมาย, วิธีการและพื้นที่เก็บข้อมูล และสำหรับ 3 บทสุดท้ายที่เหลือนั้นจะเขียนในลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นลักษณะ ของบทความวิจัยที่จะสามารถนำไปตีพิมพ์ได้ โดยที่แต่ละบทตั้งแต่บทที่ 2-4 นั้น จะส่งไปเพื่อตีพิมพ์กับวารสารระดับสากล และในส่วนของภาคผนวกนั้น จะประกอบไปด้วยภาพประกอบ

บทที่ 1: บทนำ

ในส่วนของบทนำนี้ได้อภิปรายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ที่ได้นำเสนอไว้, วิธีการและพื้นที่ในการเก็บข้อมูล, และเสนอการประเมินผลว่า ได้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังได้อภิปรายถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานวิจัยรวมไปถึง ปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ด้วย

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยชิ้นนี้คือ เพื่อศึกษามุมมองของชาวกัมพูชา ที่มีต่อประเทศไทยผ่านการศึกษาวาทกรรมในชีวิตประจำวัน (everyday discourse) โดยรวม ซึ่งใช้การวิจัยภาคสนามด้านมานุษยวิทยาในการเก็บข้อมูล ทั้งนี้โครงสร้างพื้นฐานด้านทฤษฎีได้จากการวิเคราะห์วาทกรรมเชิง Critical and Mediated Discourse Analysis, มานุษยวิทยาเชิงภาษาศาสตร์และจากสังคมวิทยา

ผลที่คาดว่าจะได้รับและคุณค่าของงานวิจัยชิ้นนี้คือ งานวิจัยชิ้นนี้ จะช่วยอธิบายถึงแง่มุมต่างๆ ทั่วไปของทัศนคติชาวกัมพูชาที่มีต่อประเทศไทย ซึ่งจะได้นำไปใช้ในการสร้างสื่อด้านด้านสารสนเทศและด้านการศึกษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทั่วไประหว่างประเทศกัมพูชาและประเทศไทยและเพื่อพัฒนานโยบาย ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับรัฐบาลและระดับเอกชนเป็นสำคัญ

งานวิจัยชิ้นนี้มีเป้าหมายนอกเหนือไปกว่าการได้มาซึ่งความคิดเห็นธรรมดาหรือทัศนคติแบบเหมารวมทั่วไป (stereotypical opinions) ที่แสดงออกในกรอบของชาตินิยม ที่โจ่งแจ้ง แต่ทว่าต้องการที่จะศึกษาทัศนคติและมุมมองต่อประเทศไทย ที่ฝังอยู่ในวิถีปฏิบัติทางสังคมและ ‘semiotics’ ด้านวัฒนธรรม วิถีปฏิบัติเหล่านี้ ครอบคลุมตั้งแต่การบริโภคสินค้าด้านวัตถุและสินค้า

เชิงวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน, การบริโภคการศึกษาที่เป็นมาตรฐาน, ข่าวสาร และที่เรียกว่า 'propaganda' (ปฏิบัติการทางจิตวิทยาหรือโฆษณาชวนเชื่อ) ไปจนถึงวิถีที่ประฏิบัติร่วมกัน – โดยเฉพาะในเขตพื้นที่พรมแดน – ซึ่งอยู่ในกรอบของศาสนา, การจ้างงาน, การค้าขาย, และการดำรงชีวิต กล่าวอีกอย่างก็คือ งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อผลึกเอาวาทกรรมที่แฝงอยู่ทั่วไปอย่างกระจัดกระจายในปฏิบัติการด้านภาษาศาสตร์ และวิถีทางสังคม ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างไทยกับกัมพูชา และเพื่อหาคำอธิบายต่อทัศนะที่มีนัยยะของชาวกัมพูชาต่อประเทศไทย

หลักการและวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ตามโครงงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การเก็บข้อมูลภาคสนามได้ดำเนินการ ในกลุ่มเป้าหมายชาวกัมพูชาที่มีปฏิสัมพันธ์กับประเทศไทย, คนไทยและวัฒนธรรมไทย การเก็บข้อมูลภาคสนามได้จากการสัมภาษณ์, การเก็บข้อมูลภาคสนามเชิงคุณภาพจากกลุ่มเป้าหมาย, และการสืบค้นเอกสาร

กลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยชิ้นนี้ได้แก่:

1. ชาวกัมพูชาที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับ การลงทุนด้านวัฒนธรรมที่มีการแข่งขันกัน
2. ชาวกัมพูชาที่เคยทำงาน หรือกำลังทำงานอยู่ในประเทศไทย (แรงงานต่างด้าวทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย)
3. ชาวกัมพูชาที่ทำงานให้แก่วิสาหกิจไทยในประเทศกัมพูชา สำหรับข้อ3 ได้เพิ่มเข้ามาอีกหนึ่งกลุ่มแต่เป็นกลุ่มที่ซ้ำซ้อน กล่าวคือชาวไทยที่ทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชา
4. ชาวกัมพูชาซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่มีประเด็นเกี่ยวกับประเทศไทย โดยเฉพาะครู อาจารย์ (ประวัติศาสตร์, สังคมศึกษา, ภาษา)
5. ชาวกัมพูชาที่มีความสัมพันธ์ด้านเครือญาติกับคนไทย โดยเฉพาะในบริเวณชายแดน
6. ผู้ที่เคยลี้ภัยในอดีตซึ่งปัจจุบันได้กลับไปที่ประเทศกัมพูชาแล้ว
7. พระสงฆ์ชาวกัมพูชา โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่ปฏิบัติในประเทศไทย หรือมีเครือข่ายวัดข้ามพรมแดน

พื้นที่ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ พื้นที่ชายแดนทั้ง 2 ฝั่ง โดยมุ่งไปที่:

- ช่องจอม (Chong Jom) และบริเวณโดยรอบ
- ช่องสะงำ (Chong Sangam) และบริเวณโดยรอบ
- เขาเปรียะวีเฮียร (Preah Vihear promontory) และบริเวณโดยรอบ
- อาณาเขตรอบๆ ปราสาทตาเมือนธม (Tamoen Thom temple) และบริเวณโดยรอบ
- Choam Khsant, Sa-em, Anglong Veng, Samroang, Ban Ku, Choam, Preah Vihear, Ta Siem และพื้นที่ตามเขตพรมแดนกัมพูชาทางภาคเหนือรวมไปถึงเมืองเสียมเรียบ

ปัญหาอุปสรรคระหว่างการดำเนินงาน

1. ความสัมพันธ์ด้านการเมืองที่เสื่อมลงระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา

อุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ คือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่เสื่อมลงของไทยกับกัมพูชา เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2008 กรณีความขัดแย้งระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชาเกี่ยวกับพื้นที่บริเวณรอบปราสาทเปรียะวิเฮียรได้กลายเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง – ทั้งในระดับนานาชาติ และในกรณีของประเทศไทยเองยังรวมไปถึงระดับชาติด้วย ความขัดแย้งดังกล่าวได้มีผลกระทบที่สำคัญต่อแผนงานวิจัยชิ้นนี้ในเกือบทุกมิติ

• *ความปลอดภัยและการเข้าถึงข้อมูล*

ในเขตพื้นที่ทุรกันดารของประเทศกัมพูชาอาจจะถือได้ว่าไม่มีที่ใดเลยที่จะมีความปลอดภัยในการทำงาน ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการไม่มีหรือการฝ่าฝืนกฎหมาย และคอร์รัปชั่นที่มีอยู่สูงนั่นเอง แต่ยิ่งไปกว่านั้นในระหว่างที่คณะทำงานดำเนินงานวิจัยชิ้นนี้นั้น ประเด็นเรื่องความปลอดภัยยิ่งเป็นเรื่องใหญ่มากกว่าเดิมเนื่องจากระยะเวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามที่ละเอียด เข้มข้นของทีมงานวิจัยนั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันกับกรณีที่ นายศิวลักษณ์ ชุดิพงษ์ สัญชาติไทย ถูกควบคุมตัวโดยทางการกัมพูชาในข้อหาสายลับและโจรกรรมข้อมูล ความสัมพันธ์ด้านการเมืองระหว่างไทยกับกัมพูชาตกต่ำลงถึงจุดที่เรียกว่าต่ำที่สุดก็ว่าได้ ในขณะเดียวกันทัศนคติต่อต้านไทยก็เพิ่มสูงมากขึ้นในแถบพรมแดน ทางภาคเหนือที่ทีมวิจัยดำเนินงานอยู่นั้นมีกำลังทหารอยู่ทั่วพื้นที่ซึ่งทำให้บริเวณเขตพรมแดนทางภาคเหนือดังกล่าวไม่ปลอดภัยสำหรับผู้ช่วยนักวิจัยที่มีสัญชาติไทยในการเดินทางหรือเก็บข้อมูลในพื้นที่ดังกล่าว ผู้ช่วยนักวิจัยเพียงคนเดียวที่ได้เดินทางไปลงพื้นที่กับนักวิจัยในเขตพื้นที่ดังกล่าวนั้นเป็นนักข่าวท้องถิ่นซึ่งเต็มไปด้วยประสบการณ์ และแม้แต่เขาเองยังรู้สึกได้ถึงการเปลี่ยนแปลงและความรุนแรงที่พร้อมจะปะทุขึ้นทุกเมื่อดังกล่าว เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ซึ่งเบื้องต้น ได้รับปากที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่เราในหลายๆ ด้านของงานวิจัยนั้น เริ่มที่จะไม่เต็มใจในการช่วยเหลือทีมงานวิจัย ทั้งนี้เนื่องมาจาก หน่วยงานของพวกเขาถูกควบคุมและมีการหลั่งไหลเข้ามาของเจ้าหน้าที่ทหาร เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ไม่สามารถรับรองความปลอดภัยของทีมงานวิจัยได้ ตำรวจท่องเที่ยวและบุคคลที่เราได้มีการติดต่อด้านวิชาการในเสียมเรียบก็พยายามอย่างมากในการโน้มน้าวให้เราเลิกดำเนินงานวิจัยชิ้นนี้ และบ่อยครั้งที่การว่าจ้างยานพาหนะก็เป็นเรื่องยากลำบากและอัตราค่าจ้างสูงเมื่อเจ้าของยานพาหนะรู้ว่าทีมงานวิจัยนั้นไม่ใช่นักท่องเที่ยวแต่เป็นนักวิจัย ดูเหมือนว่าชาวกัมพูชาส่วนใหญ่ไม่สามารถแบ่งแยกได้อย่างชัดเจนระหว่างนักวิชาการกับนักข่าว และบ่อยครั้งพวกเขาก็เข้าใจผิดคิดว่าเราเป็นนักข่าวซึ่งเราเองก็พบว่ามีหลายครั้งเช่นกันที่เราอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยเอาเสียเลย บางทีระดับของความอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับเรายังถือว่าน้อยแต่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงมากมายแก่ชาวกัมพูชาที่ติดตามช่วยเหลือเราไปในการทำวิจัย ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น หลายครั้งหลายคราวการลงพื้นที่ เก็บข้อมูลก็อยู่ในสภาวะกดดันและมีประสิทธิภาพน้อยกว่าที่เราคาดหวังไว้

• *การปลุกระดมทางการเมืองในวาทกรรมในชีวิตประจำวัน*

โดยเจตนาแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการเมือง ในระดับนานาชาติ ทว่าต้องการที่จะศึกษาลักษณะวาทกรรมในชีวิตประจำวัน และวิถีปฏิบัติทางสังคมที่จะแสดงให้เราได้เห็นมุมมองที่อยู่เหนือสิ่งที่เป็นการเมืองโดยตรง อย่างไรก็ตามความตึงเครียดตามเขตพื้นที่ชายแดนก็ทำให้การเมืองระดับนานาชาติเป็นประเด็นที่แทบจะทุกคนที่เราพบเจอนำขึ้นมาถกเถียงอภิปรายกัน และที่แย่ไปกว่านั้นก็คือข้อเท็จจริงที่ว่าการทำงานของทีมวิจัยนั้นมุ่งประเด็นไปที่ความสัมพันธ์ข้ามพรมแดน หลังจากที่คำว่า "ไทย" หรือ "ประเทศไทย" ได้ถูกเปล่งออกไป ก็กลายเป็นเรื่องยากขึ้นมาทันทีที่จะให้ผู้คนพูดคุยหรืออภิปรายเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับชาตินิยมที่ชัดเจนและรุนแรง ซึ่งทำให้รายละเอียดหรือเกล็ดเล็กๆ น้อยๆ ที่เราต้องการจะให้เผยออกมานั้นลบเลือนไป งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการที่จะศึกษาเพื่อให้ได้เห็นมากกว่าโครงสร้างที่เป็นชาตินิยมธรรมดาทั่วไป แต่ต้องการที่จะเผยให้เห็นความขัดแย้งระหว่างประเทศที่เป็นสาเหตุให้ผู้คนยกเอาประเด็นต่างๆ มาตีกรอบให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขความเป็นชาตินิยม เนื่องจากเราได้เห็นจากมุมมองของคนในพื้นที่เองนั้นก็ทำให้วาทกรรมด้านการเมืองในงานวิจัยชิ้นนี้มีบทบาทที่สำคัญยิ่งกว่าที่ทีมงานวิจัยได้วางแผนไว้ในเบื้องต้น ซึ่งเป็นผลพวงของช่วงเวลา และบริบทในการทำงานของทีมงานวิจัย

บทที่ 2 “ปัญหากับ เสียม แต่ไม่ใช่กับ ไทย”

บทนี้มุ่งประเด็นความสนใจไปที่วาทกรรมที่ปรากฏให้เห็นใน xenonym (คำเรียกประเทศ) คำว่า "เสียม” หรือ "Siem" (ภาษาเขมรสำหรับคำว่า 'สยาม' หรือ 'Siam') และคำๆนี้ได้แสดงให้เห็นถึงมุมมองของชาวกัมพูชาที่มีต่อประเทศไทยอย่างไรบ้าง "เสียม" ได้กลายมาเป็นคำที่มีความหมายในเชิงลบซึ่งใช้เรียกแทนคำว่า "ไทย" โดยที่จะใช้เรียกเพื่อชี้ให้เห็นถึงอดีตของประเทศไทยในยุคอาณาจักรนิยมคือการแพร่ขยายอาณาเขตซึ่งได้สร้างความเสียหายให้แก่อาณาจักรแขมร์และการครอบครองหลายอย่างอย่างแพร่หลายที่ถือว่าเป็นวัฒนธรรมแขมร์ หลักฐานที่ถือว่าการใช้คำว่า "เสียม" ในความหมายเชิงลบนั้น ก็คือจากเรื่องราวที่เจอในสื่อสารมวลชน, จากวิถีปฏิบัติด้านวิชาชีพในกลุ่มไกด์นำเที่ยวที่อยู่ในเขตบริเวณนครวัด-นครธม, และจากงานที่นักเขียนคนอื่นๆ ที่ได้ศึกษามุมมองของแขมร์ที่มีต่อไทย แต่บทความนี้ได้แสดงให้เห็นว่าในเขตทางตอนเหนือของประเทศกัมพูชาซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับประเทศไทยและประชาชนชาวไทย และการเลือกใช้คำว่า "เสียม" นั้นก็ได้แสดงให้เห็นถึงมุมมองในช่วง post-national ที่มีต่อประเทศไทย นั่นก็คือ คำว่า "เสียม" ในปัจจุบันไม่ได้นำมาเป็นคำเหมือนธรรมดา (synonym) ที่ใช้เรียกแทนคำว่า "ไทย" แต่หากนำมาใช้เรียกกลุ่มคนที่แตกต่างกันออกไปในสังคมไทยมากกว่า คำว่า "เสียม" นั้นนำมาใช้เรียกสังคมไทยที่เป็นกลุ่มอนุรักษ์นิยมในส่วนกลางของกรุงเทพฯ ที่เชื่อมโยงกับพรรครัฐบาลประชาธิปัตย์ซึ่งมีหัวหน้าพรรคคือนายอภิสิทธิ์ เวชชา-ชีวะ , กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยหรือกลุ่มใดๆ ก็ตามที่กล่าวอ้างถึงสิทธิจากอดีตในพื้นดินหรือทุนด้านวัฒนธรรมของแขมร์ คำว่า "ไทย" ในปัจจุบันใช้เรียกคนที่ถือสัญชาติไทยโดยทั่วไป เช่น คนไทยที่ชาวกัมพูชามีความสัมพันธ์ที่เป็นรูปธรรมด้วยและที่มีความรู้สึกชอบพอสนับสนุนกลุ่ม "เสื้อแดง" ความชื่นชอบในตัว ทักษิณ ชินวัตรและนโยบายของเขา และกลุ่มคนไทย

ที่ไม่ล้าหลังอยู่กับอดีตความเป็นอาณาจักรนิยมแต่มีหัวก้าวหน้า และให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจที่มีศักยภาพในฐานะที่เป็นพื้นฐานสำคัญในด้านความสัมพันธ์

ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ปี 2008 เป็นต้นมา สัมพันธภาพระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศไทยก็ได้จมดิ่งลงต่ำถึงขั้นยุคสมัยก่อนสงครามเย็นก็ว่าได้ รัฐทั้ง 2 ยืนทรงตัวอยู่ริมขอบของความขัดแย้ง ที่มีการใช้กำลังอาวุธเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งอย่างน้อยก็มีทหารจำนวน 8 นายที่ได้เสียชีวิต ในการต่อสู้ที่เกิดขึ้นเป็นระยะๆ ตามบริเวณพื้นที่ชายแดนตั้งแต่กลางปี ปี 2008 ที่ผ่านมา ความบาดหมางที่เกิดขึ้นอยู่ทุกวันนี้เกิดจากสาเหตุที่เชื่อมโยงกันหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งด้านการเมืองภายในประเทศที่มีสาเหตุมาจากการกระเพื่อมขึ้นของลัทธิชาตินิยมที่รุนแรง, ความขัดแย้งรุนแรงส่วนตัวที่ถึงขีดสุด ระหว่างนายกรัฐมนตรี ฮุน เซน กับ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ซึ่งกรณีเช่นนี้ไม่เคยมีมาให้เห็นตั้งแต่สมัย สฤษดิ์ - สีหนุ, ตำแหน่งที่ปรึกษาทางด้านเศรษฐกิจประเทศกัมพูชาของอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร และที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดนั่นก็คือกรณีความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้นเกี่ยวกับการปักปันอาณาเขตที่ยังคงหาข้อสรุปไม่ได้มาตั้งแต่สมัยอาณานิคม

ในสภาพการณ์ที่เป็นปรปักษ์ระหว่างกันนี้ชาวกัมพูชาได้แสดงออกถึงความโกรธ เครืองและความไม่พอใจของพวกเขาที่มีต่อคนไทยโดยการใช้คำพูดในลักษณะรุนแรง อย่างตรงไปตรงมาเมื่อกล่าวถึงคนไทย และเมื่อไม่นานมานี้ ฮุน เซน ได้กล่าวว่า อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรีไทยที่ “แย่ที่สุด” โดยเรียก อภิสิทธิ์ว่า “ah neung” และถึงขนาดที่เรียก อภิสิทธิ์ว่า “บ้า” หรือ “crazy” เลยทีเดียว ดังที่ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2003) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้าหากแม้คนไทยกับคนกัมพูชา จะยังคงมีความสัมพันธ์แบบ “love- hate” ต่อกันอยู่นั้น เห็นทีว่าลูกตุ้มคงจะแกว่งไปทางด้านความสัมพันธ์แบบเกลียดชังอย่างไม่ต้องสงสัย

ในบรรดาคำพูดที่มีความหมายในเชิงลบที่ชาวกัมพูชาใช้เมื่อกล่าวถึงประเทศไทยนั้น มีอยู่คำหนึ่งที่ดูเหมือนจะโดดเด่นและน่าสนใจเป็นพิเศษ นั่นก็คือคำว่า “เสียม” หรือ “Siem” คำว่า “เสียม” นั้นเป็นคำโบราณในภาษาเขมรซึ่งตรงกับคำว่า “สยาม” หรือ “Siam” และอย่างที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าเป็นคำที่ใช้เรียกชื่อประเทศก่อนที่ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม จะเปลี่ยนชื่อจาก “ประเทศสยาม” มาเป็น “ประเทศไทย” ในปี ค.ศ. 1939 จริงๆ แล้วไม่เคยและยังคงไม่มีอะไรแสดงถึงความหมายด้านลบของคำว่า Siem/ Siam เลย ทั้งคำว่า “ประเทศสยาม” และ “ประเทศไทย” สำหรับจอมพลแปลก พิบูลสงครามแล้วนั้นถือว่ามีค่าเท่ากันตราบใดที่คำทั้ง 2 นั้นบ่งบอกถึงอัต-ลักษณ์ด้านการเมืองที่เหมือนกันนั่นก็คือรัฐชาติของประเทศไทย (nation-state of Thailand) จากมุมมองของเขารวมทั้งคนไทยในปัจจุบัน คำทั้ง 2 นี้ต่างกันในความหมายที่ว่า “ประเทศไทย” นั้นแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของลัทธิชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์ในขณะที่คำว่า “ประเทศสยาม” ซึ่งเป็นคำที่แสดงถึงชาติพันธุ์อย่างกลางๆ นั้น ไม่ได้แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของลัทธิชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์อย่างเช่นคำว่า “ประเทศไทย” การเปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “ประเทศไทย” สะท้อนให้เห็นถึงลัทธิชาตินิยมที่รุนแรงในช่วงทศวรรษ 1930s และ 40s ซึ่งทำให้เห็นถึงการผลักดันในการทำประเทศให้เป็นไทย (Thai-ify) เพื่อที่จะขจัดความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ทาง

ภาษาและรวมเอาคนไทยทั้งหมดให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยมีอัตลักษณ์ความเป็นไทยเพียงอย่างเดียว ชาญวิทย์ เกษตรศิริ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้เรียกร้องให้เปลี่ยนไปเรียกชื่อประเทศเป็น “ประเทศสยาม” เหมือนเดิมหลายครั้งเพื่อเป็นการบรรเทาหรือลดความบอบช้ำที่ลัทธิชาตินิยมไทยได้สร้างขึ้นตั้งแต่มีการเปลี่ยนชื่อประเทศ ชาญวิทย์ แสดงทัศนะว่า คำว่า “สยาม” นั้นมีความหมายที่ครอบคลุมกว่า นอกจากคำนี้จะแสดงถึงเอกลักษณ์ด้านการเมืองอย่างแท้จริงแล้ว ยังได้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของชาติพันธุ์ที่ถูกปฏิเสธโดยคำที่มีความหมายในแง่ลัทธิชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์ดังเช่นคำว่า “ไทย” หรือ “Thai”

จากมุมมองของแขมร์ “เสียม” และ “ไทย” ปรากฏว่าเป็นคำที่สามารถนำมาใช้แทนกันได้ บางครั้งการเลือกใช้คำว่า “เสียม” หรือ “ไทย” นั้นขึ้นอยู่กับเพียงแค่ความหลายหลายของภาษาเขมรที่บุคคลนั้นๆ พูดเท่านั้นเอง ยกตัวอย่างเช่น ที่จังหวัดสุรินทร์ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งของไทยที่พูดภาษาแขมร์สูง คำว่า “เสียม” เป็นคำธรรมดาทั่วไป ไม่ได้มีความหมายเฉพาะเจาะจงแต่อย่างใดในการกล่าวถึงคนไทยหรือภาษาไทย ศานติ (2009: 20-23) ได้แสดงให้เห็นว่าแม้ในภาษาแขมร์กลางเองก็ใช้คำทั้ง 2 นี้แทนกันได้ อย่างน้อยก็ในความหมายที่รับรู้ แม้แต่คำในวจนนุกรมแขมร์ฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย์ ที่มีความหมายว่า “ไทย”/ “Thai” ก็คือคำว่า “Siem”

ศานติ (2009:25) ยังได้กล่าวอีกและค่อนข้างจะเป็นจริงว่า ถึงแม้ว่าคำทั้ง 2 นี้อาจจะเหมือนกันอย่างเห็นได้ชัด แต่ทุกวันนี้คำว่า “เสียม” ได้ถูกนำไปใช้แทนคำว่า “ไทย” ในความหมายเชิงลบ ซึ่งก็ดูเหมือนจะได้ผลเพราะว่า “เสียม” ชี้ให้เห็นถึงช่วงเวลาการแพร่ขยายอาณาจักรและการยึดครองด้านวัฒนธรรมของ ประเทศไทย/ประเทศสยามในอาณาบริเวณของอาณาจักรอังกอร์แขมร์ที่กำลังล่มสลาย การเรียกประเทศไทยว่า “เสียม” ในปัจจุบันเป็นการประณามความทะเยอทะยานที่สูงที่ชาวกัมพูชายังเชื่อว่า ประเทศไทยยังคงซ่อนไว้จนถึงปัจจุบันนี้ ดังนั้นแม้ว่าคำทั้ง 2 โดยรูปธรรมแล้วจะยังหมายถึงสิ่งเดียวกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนเดียวกันและภาษาเดียวกัน แต่ในปัจจุบัน “เสียม” ชี้ให้เห็นถึงการเป็นปรปักษ์ทางด้านรากเง้าทางประวัติศาสตร์และลัทธิชาตินิยม ซึ่งคำว่า “ไทย” ไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงสิ่งเหล่านั้น

2003 in 2008

เพียงไม่กี่ปีที่ผ่านมาที่มีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น - เหตุการณ์เผาสถานฑูตไทยในกรุงพนมเปญเมื่อ ปี 2003 - ที่ได้จุดชนวนลัทธิคลั่งชาติขึ้นมา ซึ่งคล้ายกับสิ่งที่เรากำลังเผชิญอยู่ทุกวันนี้ และจริงๆ แล้วถือว่าเป็นความต่อเนื่องที่สำคัญระหว่างเหตุการณ์ในครั้งนั้นกับความสัมพันธ์ที่อ่อนแอในปัจจุบัน นอกเหนือจากนั้นลักษณะของบริบทที่แวดล้อมความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ก็เป็นการย้ำเตือนให้หวนนึกถึงเหตุการณ์เผาสถานฑูตไทยเมื่อ ปี 2003 ที่ผ่านมายิ่งนัก และในปีเดียวกันนั้นขณะที่ประเทศกัมพูชากำลังอยู่ในช่วงที่มีการเจรจาประเด็นด้านเขตแดนที่ถือว่าเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน การคุ้ยเขี่ยประเด็นปัญหาที่มีกับประเทศไทยดูเหมือนจะเป็นวิธีการทางหนึ่งที่จะเบี่ยง เบนความสนใจจากประเด็นปัญหาดังกล่าว และที่สำคัญที่สุดก็คือเมื่อ ปี ค.ศ. 2008 นั้นเป็นปีแห่งการเลือกตั้งในประเทศกัมพูชาเช่นเดียวกันกับ ปี ค.ศ. 2003 และปรากฏว่า ฮุน เซน เอง

อาจขุดคุ้ยประเด็นปัญหาความขัดแย้งที่มีกับประเทศไทยซึ่งเป็นวิธีการที่ง่ายที่จะปลุกกระแสความรู้สึกรักชาติของผู้คนขึ้นมา

ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2003 เป็นประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องอย่างเห็นได้ชัดกับนครวัด ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของลัทธิชาตินิยมแขมร์ กลุ่มผู้ชุมนุมที่โกรธแค้นได้เผาสถานฑูตไทยในกรุงพนมเปญซึ่งเป็นเหตุรุนแรงที่เกิดจากข่าวลือเกี่ยวกับดาราดังของไทยว่าได้กล่าวอย่างดูถูกว่าจริงๆ แล้วนครวัดนั้นเป็นสมบัติของประเทศไทย และสามารถคาดการณ์ได้เลยว่าวาทกรรมสาธารณะเกี่ยวกับการเผาสถานฑูตในครั้งนั้น กลายมาเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ที่รุนแรงโดยมีนักชาตินิยมของแต่ละฝ่ายประณามและกล่าวโทษฝ่ายตรงข้ามโดยใช้คำพูดที่เจ็บแสบรุนแรงที่สุดทำลายความรู้สึกอีกฝ่ายหนึ่ง Hinton (2006: passim) บรรยายไว้เกี่ยวกับว่าคนแขมร์ได้กล่าวหาคนไทยว่าเป็นพวกป่าเถื่อน 'barbarians' พวกโจร 'thieves' และ ปริงดูดเลือดชนชาติอื่น 'leeches that suck other nations blood' ในขณะที่ไทยก็ตอบกลับไปเช่นกันว่าคนกัมพูชานั้นเป็นมนุษย์ยุคหิน 'stone-aged' ดึกดำบรรพ์ 'primitive' รุนแรง 'violent' เหมือนเด็ก 'child-like' และโง่เง่าเต่าตุ่น 'stupid'

จากผลพวงของการจลาจลที่เกิดขึ้นมาในภายหลังได้แสดงให้เห็นว่าจริงๆ แล้วไม่ได้มีคำพูดของดาราคนดังกล่าวใดๆ อย่างที่เป็นข่าวลือเลย ซึ่งต่อมาต่างคนต่างชี้นิ้วกันไปทุกทิศทางเพื่อกล่าวหาฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องว่าโหมกระพือเปลวเพลิงแห่งความเกลียดชังขึ้นเพื่อผลประโยชน์ทั้งส่วนตัวและด้านการเมือง บ้างก็กล่าวหา ฮุน เซน บ้างก็กล่าวหาผู้นำพรรคตรงข้าม สัมรังสี ซึ่งต่อมาก่อให้เกิดคำถามเกี่ยวกับแผนการลับๆ ของทุกฝ่ายขึ้น - ว่าใครเป็นคนที่ปลุกปั่นให้เกิดความรุนแรงขึ้น? คนเวียดนาม, จีน, หรือแม้แต่ตัวคนไทยเองกันแน่ ประเทศกัมพูชาตกลงยอมจ่ายค่าเสียหายจำนวน 6 ล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งก็ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง ฮุน เซน กับ รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ราบรื่นขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ถึงอย่างไรก็ไม่ได้ทำให้ข้อขัดแย้งด้านอุดมการณ์อันฝังอยู่ที่ได้จุดชนวนความรุนแรงที่เกิดขึ้นในตอนแรกลดลงแต่อย่างใด

บล็อก และ เครื่องมือที่อื่นๆ

ถึงแม้ว่านครวัดจะไม่ใช่ประเด็นหลักของข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในขณะนี้ แต่ทว่าอารมณ์ความรู้สึกเชิงชาตินิยมแบบเดียวกันนี้ที่มีต่อสถานที่ทางด้านวัฒนธรรมอื่นๆ -โดยเฉพาะปราสาทเปรียะวิเฮียร, ตาเมือนธม และ ตากระเบย (Ta Krabey) - ก็ได้ฉุดลัทธิคลั่งชาติที่รุนแรงนี้ขึ้นมาอีกดังที่เห็นได้จากเหตุการณ์ในปี ค.ศ. 2003 โดยเฉพาะตั้งแต่กรณีขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาใหม่เกี่ยวกับเปรียะวิเฮียรในปี ค.ศ. 2008 นี้ การแสดงออกเหล่านั้นหวนกลับมาแต่ทว่ารุนแรงขึ้น ความคิดเห็นที่ถูกระบายออกมาบนเว็บบอร์ด บล็อก กระดานสนทนาต่างๆในอินเตอร์เน็ต นั้นก่อให้เกิดกระแสต่อเนื่องของการดูถูก แดกดัน การพาดพิง - เช่น ไทยนั้นอ่อนแอ ทรยศ ไร้มนุษยธรรม หยาบคาย

ในระลอกล่าสุดของความคับแค้นเชิงชาตินิยมอุปมาที่มีอยู่ทั่วไปที่เราได้เห็นดังเช่นที่ Hinton ได้สังเกตการณ์ไว้ในปี ค.ศ. 2003 นั้นรวมไปถึงว่า คนไทยเป็นหัวขโมย "thieves" (ทั้งในความหมายด้านกายภาพ - คือขโมยผืนดินและศิลปวัตถุโบราณคดี – และในความหมายเชิงวัฒนธรรมหรือที่มีนัยยะ - คือ การขโมยภาษา, ศิลปะ, ประวัติศาสตร์, และขนบธรรมเนียมประเพณี)

อีกทั้งที่ถือว่าธรรมดาก็คือ “เสียม” หรือ “Siem” นั้นเป็นพวกยโส ทั้งในความหมายว่าพยายามแพร่ขยายพื้นที่เข้ามาในอาณาบริเวณของเพื่อนบ้าน และในความหมายที่ว่าดูถูก “เสียม” ว่าเป็นพวกที่ด้อยกว่า “เสียม” ไม่สามารถยอมรับประวัติศาสตร์ “แบบแท้จริง” ได้ ชาวกัมพูชากล่าวว่า “พวกเขาควรจะตะหนักว่าพวกเขานั้นถือได้ว่าเป็นคนที่มาหลังสุด (interlopers?) ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แห่งนี้ และพวกเขากำลังอาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินที่โดยทางประวัติศาสตร์ (และก็ย่อมหมายถึงโดยสิทธิ) แล้วนั้นเป็นของแขมร์ และอาจจะถือได้ว่าบ่อยครั้งที่สุด ที่คำว่า “เสียม” นั้นถูกนำมาใช้เพื่อแสดงถึงความหยิ่งยโสและทะนงตัวที่ดูถูกเพื่อนบ้านของพวกเขาเองว่าด้อยกว่าหรือแม้แต่ราวกับไม่ใช่มนุษย์ และช่างน่าเศร้าที่ อภิสิทธิ์ และ ฮุน เซน เอง แทบจะไม่ได้มีอารยะมากไปกว่าพวก ‘internet trolls’ (บุคคลที่ส่งข้อความยั่วยุให้ผู้อื่นโกรธและ ทำการโต้เถียงด้วยอย่างไม่สร้างสรรค์ในอินเตอร์เน็ต) ที่หยาบคายกลุ่มนี้เลย

และแน่นนอนว่าเหล่านี้ได้นำมาซึ่งคำถามจากใครบางคนว่าเราจะยอมรับอารมณ์ความรู้สึกที่ระบายไว้ในอินเตอร์เน็ตมากน้อยแค่ไหนกัน? เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าเนื่องจากไม่มีการระบุชื่อจริง ไม่มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งๆ หน้า กระดานสนทนาต่างๆในอินเตอร์เน็ตจึงเป็นตัวกระตุ้นหรืออย่างน้อยก็เข้าไปใช้ได้ง่ายใช้กล่าวเกินจริง มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงและสุดโต่ง เช่นนั้นแล้วเว็บไซต์เหล่านี้จะมีความหมายและโน้มน้าวให้เราเชื่อได้มากน้อยเพียงใดกัน? ใครกันจะยอมรับคำพูดที่เกินจริงเช่นนี้ได้?

เป็นเรื่องง่ายที่ผู้คนจะเลิกให้ความสนใจหรือมองข้ามพวก ‘trolls’ หรือ ‘flamers’ เหล่านี้ เนื่องจากกระดานสนทนาต่างๆ ในอินเตอร์เน็ตที่ไม่มี การระบุชื่อที่คนพวกนี้ใช้เป็นช่องทางระบายความรู้สึกนั้นมีผลกระทบหรือมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงประจำวันเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเอง การที่เราสามารถแยกแยะได้ว่าคนที่โพสท์ข้อความวิจารณ์เสียดสีรุนแรงว่าเป็นพวก ‘flamers’ หรือ ‘trolls’ ก็ได้แสดงให้เราเห็นแล้วว่าเราสามารถที่จะเมินเฉยต่อคนพวกนี้อย่างสิ้นเชิงเพราะถือว่าพวกเขาเป็นพวกไร้เหตุผลและสุดโต่ง ถ้าพวกเขาไม่ได้เทศนาสั่งสอนพวกชาตินิยมแขมร์ที่มีอารมณ์เร่าร้อนเกี้ยวกาจด้วยกันเองอยู่นั้น พวกเขาก็ยั่วยุอารมณ์พวกชาตินิยมไทยในอินเตอร์เน็ต ซึ่งกำลังทะเลาะกันกับพวกเขาที่ทำอะไรด้วยหลักการโง่ๆ และไร้เหตุผล ดังนั้น แม้ว่าเว็บบอร์ดและบล็อกต่างๆ จะทำหน้าที่เสมือนตัวชี้วัดบรรยากาศหรือสถานการณ์ (barometer) ของอารมณ์รักชาติแต่สื่อตัวนี้ก็กระตุ้นความสุดโต่งที่ไร้อำนาจประเภทหนึ่ง และเราเองก็ไม่ค่อยจะยอมรับข้อความบนหน้าเว็บบอร์ดในฐานะที่เป็นตัวแทนของทัศนคติหรือความคิดเห็นจริงๆ ของผู้คนสักเท่าไรนัก แต่แน่นอนจนกระทั่งวาทกรรมเหล่านั้น ได้เริ่มชัดเจนขึ้นและคำวิจารณ์ที่เสียดสีรุนแรงที่ไร้อำนาจดังกล่าวในอินเตอร์เน็ต ได้เป็นที่ตระหนักแล้วว่าได้กลายมาเป็นการกระทำที่สิ้นคิดของความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการเผาสถานฑูต หรือการใช้ขวานฆาตกรรมเพื่อนร่วมงาน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วเราควรจะให้ความสนใจอย่างจริงจังกับความคิดเห็นที่สุดโต่งเพราะว่าความคิดเห็นเหล่านั้นไม่ได้ถูกแสดงออกอยู่ในโลก “แห่งความเป็นจริง” หรือ ‘virtual’ world ความคิดเห็นสุดโต่งที่อยู่ในอินเตอร์เน็ตนั้นสามารถที่จะนำไปสู่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้จริงอย่างที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว

การสร้างความเสื่อมเสียด้านเพศสถานะให้แก่ 'Other'

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือการที่ทัศนคติทั่วไปเกี่ยวกับชาตินิยมและวาทกรรมคลั่งชาติต่างๆ ที่เกี่ยวกับคำว่า "Siem" ไม่ได้เพียงแพร่กระจายวนเวียนอยู่แต่ในกลุ่มคนที่ประกอบด้วยเพื่อนร่วมชาติที่มีความคิดเห็นเดียวกันหรือกลุ่มศัตรูที่โต้แย้งกันในอินเตอร์เน็ตเท่านั้น แต่ยังมีพื้นที่อื่นที่เปิดโอกาสให้คนกัมพูชาได้แสดงทรรศนะโดยเฉพาะที่มีความกราดเกรี้ยวต่อ Siem/Thailand อันเดียวกันนี้ เพียงแต่แสดงต่อกลุ่มคนในวงกว้างขึ้นและในระดับนานาชาติในบริบทที่มีอิทธิพลต่อทัศนะและการมีสิทธิในการพูดถึงเรื่องวัฒนธรรม

เพื่อทำความเข้าใจว่าวาทกรรมคลั่งชาติ (jingoistic discourses) ต่างๆได้แพร่กระจายในลักษณะที่เป็นแบบแผนได้อย่างไรนั้น ทีมวิจัยได้ศึกษาวิธีการที่ไกด์นำเที่ยว ชาวกัมพูชาบรรยายถึงประเทศไทยให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติฟัง (ซึ่งก็รวมไปถึงนักท่องเที่ยวชาวไทย) ในบริบทที่เกี่ยวกับมรดกอังกอร์ของพวกเขา เช่น 'ปราสาทศิลาชาตินิยม' (ชาญวิทย์ 2009: 87-110)

เราเฉพาะเจาะจงที่จะมุ่งประเด็นความสนใจไปทสลักหิน "Syam Kuk" ซึ่งพบอยู่ทางปีกตะวันตกของระเบียงปราสาทนครวัดด้านทิศใต้ จารึกนี้เป็นส่วนหนึ่งของภาพสลักบนระเบียงคตที่แสดงเรื่องราวการเดินทัพของทัพพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 เพื่อไปรบกับชาวจาม หรือ "Cham" (Mannika 1996:150) ชาว "Syam Kuk" อยู่ด้านหน้าของขบวนทัพและเห็นได้ชัดว่ามีลักษณะแตกต่างจากทหารเขมรที่ตามมาด้านหลัง [Plate 1] จารึกทั้งสองที่อยู่บนภาพสลักศิลาดังกล่าวใช้ชื่อรูปสลักว่า "Syam Kuk" ซึ่งจาลึกอันหนึ่งได้ลบเลือนไปแล้ว [Plate 2]

หากจะกล่าวตามประวัติศาสตร์แล้ว ไม่มีข้อสรุปใดๆ ที่ชัดเจนเกี่ยวกับ "Syam Kuk" ว่าเป็นใครกันแน่ นักวิชาการรุ่นแรกๆ เช่น E. Aymonier และ G. Coedes ได้สันนิษฐานไว้ว่า "Syam Kuk" คือคนที่พูดภาษาไทย ซึ่งการตีความดังกล่าวไม่ถูกต้องอย่างแน่นอน Groslier (2002 [1981]) ได้กล่าวว่า "Syam Kuk" นั้นหมายถึงคนที่พูดภาษา "กุย" หรือ "Kuy" (ซึ่งเป็นภาษาหนึ่งในตระกูลมอญ-แขมร์ที่อยู่ในแถบนี้) หรือบางทีอาจจะเป็นไปได้ว่าจริงๆ แล้ว "Syam" นั้นไม่ได้เป็นชื่อที่ใช้เรียกขานในเชิงชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์เลย แต่เป็นชื่อทางภูมิศาสตร์ ซึ่งบางทีอาจจะมีความหมายโดยคร่าวๆ หมายถึงพื้นที่ในเขตภาคกลางของประเทศไทย หากจะกล่าวอีกทางหนึ่งคือ มีความเป็นไปได้ว่า ในทางประวัติศาสตร์ Syam/ Siem/ Siam จริงๆ แล้วไม่ได้หมายถึงคนที่พูดภาษาไทย แต่เป็นการผสมคำตามความเข้าใจผิดๆ ระหว่างคำว่า Thai และ Siem ในภาษาแขมร์ปัจจุบัน ถึงแม้ว่าคำว่า "Syam" จะเป็นการผสมคำจริงๆ ชามแขมร์ส่วนใหญ่หรือไกด์นำเที่ยวชาวแขมร์ นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติต่างก็เชื่อ (ถูกทำให้เชื่อ) ว่า "Syam" ใน ในภาพสลัก "Syam Kuk" นั้น หมายถึงคนไทยและประเทศไทยและภาพสลักหินดังกล่าวก็เป็นภาพของทหารที่พูดภาษาไทย และความเชื่อเช่นนี้นี่เองที่ไกด์นำเที่ยวนครวัดได้เผยแพร่ถ่ายทอดออกไปอย่างกระตือรือร้น

ไกด์นำเที่ยวที่นครวัดทำหน้าที่เสมือนตัวแทนหรือฑูตแห่งมรดกของชาติของประเทศกัมพูชาและดังนั้นจึงถือว่าเป็นผู้ที่กำชะตาของ 'ปราสาทศิลาชาตินิยม' หรือ 'stone temple nationalism' ไกด์นำเที่ยวนี้มีการติดต่อสื่อสารโดยตรงกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นล้านๆ คนใน

แต่ละปี และพวกเขาได้สร้างช่องทางที่สำคัญช่องทางหนึ่ง สำหรับการบรรยายพรรณนาเพื่อเผยแพร่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์กัมพูชาให้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติฟัง ด้วยอำนาจในการกำหนดและโต้แย้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมในมือของไกด์นำเที่ยวเหล่านี้ ทีมงานวิจัยต้องการศึกษาว่าไกด์นำเที่ยวบรรยายโดยเฉพาะเกี่ยวกับส่วนที่ยังเป็นประเด็นในการถกเถียงกันอยู่ของโบราณสถานนครวัดนี้ว่าอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “Siem/ Thailand” ทีมงานวิจัยเลือกสลักหิน “Syam Kuk” ณ นครวัด เนื่องด้วยเหตุผลที่ว่า “Syam Kuk” เป็นประเด็นที่เป็นไปได้ที่สุดที่จะนำมาซึ่งการอภิปรายและข้ออธิบายที่เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของเรามากที่สุด ทีมงานวิจัยใคร่อยากรู้ว่า คำวิพากษ์วิจารณ์ที่รุนแรงที่เราเห็นในเว็บบอร์ดและบล็อกต่างๆ ในอินเตอร์เน็ตนั้นจะถูกนำมาพูดซ้ำในการปฏิสัมพันธ์ซึ่งๆ หน้าหรือไม่

ไกด์นำเที่ยวนครวัดจะต้องผ่านการฝึกงาน (training) และ การทดสอบ(testing) จากกระทรวงการท่องเที่ยวเพื่อรับบัตรมัคคุเทศก์ แต่ระบบที่มีอยู่ทั่วไปยังไม่มีมาตรฐานเต็มไปด้วยคอรัปชั่นและไม่มีหลักประกันด้านคุณภาพและความสอดคล้องที่ดีแต่อย่างใดในการบรรยายนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละวัน ระหว่างช่วงฝึกงานไกด์นำเที่ยวจะได้รับคู่มือที่ให้ข้อมูลซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมส่วนต่างๆ ของนครวัด-นครธม เราพบว่าไกด์นำเที่ยวจะใช้ข้อมูลจากคู่มือนั้น แต่คู่มือเล่มดังกล่าวไม่มีข้อมูลใดๆ เลยเกี่ยวกับภาพสลัก ‘Syam Kuk’ ซึ่งเราพบว่าไกด์นำเที่ยวนั้น จะอาศัยแหล่งข้อมูลจากที่อื่น โดยเฉพาะจากหนังสือนำเที่ยวที่เป็นที่นิยมและหนังสือนำเที่ยวอื่นๆ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนางานประจำของพวกเขา อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งที่ไกด์นำเที่ยวจะใช้จินตนาการและมีการคิดขึ้นมาสดๆ บ้าง รวมเข้ากับคำอธิบายต่างๆ ที่เตรียมไว้ซึ่งบางครั้งก็ดูสมเหตุสมผลแต่บางครั้งก็เป็นคำพูดเพ้อฝันไม่มีมูลความจริง ภาพสลัก ‘Syam Kuk’ เป็นการเปิดโอกาสที่ดีที่สุดโดยเฉพาะ ให้แก่ไกด์นำเที่ยวชาวแขมร์ในการตีความและพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ณ ช่วงเวลาที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐทั้ง 2 อยู่ในภาวะตึงเครียด

ขณะที่ยืนอยู่เบื้องหน้าของหินสลักเป็นเวลาหลายวัน เราก็ได้บันทึกคำอธิบายที่ไกด์นำเที่ยวได้บอกเล่าให้ฟัง การบันทึกครั้งแรกได้เสร็จสิ้นไปแล้วในช่วงปลายเดือนธันวาคม ปี 2008 ซึ่งเป็นช่วงเวลาไม่กี่สัปดาห์หลังจากคำอภิปรายโต้แย้งของนายอภิสิทธิ์ในการเรียกร้องสิทธิ์ของเปรียะวิเฮียรให้แก่คนไทย และการได้รับเลือกตั้งในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของไทย ส่วนรอบที่ 2 ที่ได้ทำการบันทึกนั้นอยู่ในช่วงปลายเดือนกันยายน ปี 2009 ทันทีหลังจากการปะทะกันที่ได้ถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวางระหว่างฝ่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาชน (ปปช.) กับชาวบ้านคนไทยที่พูดภาษาแขมร์ ที่อาศัยอยู่ใกล้เขตเปรียะวิเฮียร และครั้งที่ 3 นั้น อยู่ในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน ปี 2009 เมื่อความตึงเครียดระหว่างไทยกับกัมพูชาสูงขึ้นเนื่องมาจากตำแหน่งที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจของเขมรของทักษิณ ชินวัตร

เมื่อไกด์นำนักท่องเที่ยวไปชมหินสลัก ‘Syam Kuk’ ทุกอย่างจะเริ่มต้นด้วยการเปรียบ “ชาวสยาม” หรือ “Siamese” กับ “ชาวไทย” หรือ “Thais” ในการอธิบาย จากนั้นไกด์นำเที่ยวส่วนใหญ่ก็จะอธิบายเพิ่มเติมข้อมูลขึ้นมาสดๆ ในการบรรยายที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เพื่อแสดงความคิดเห็นเชิงลบเกี่ยวกับคนไทยและประเทศไทย ไม่มีไกด์นำเที่ยวคนใดเลยที่แสดงความ

คิดเห็นในเชิงบวกเกี่ยวกับคนไทยหรือประเทศไทย ถ้าหากจะมีบ้างก็จะพูดในเชิงกลางๆ เสียมากกว่าซึ่งก็รวมไปถึงไกด์ที่ไปกับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย

ลักษณะบรรยายทั่วไปอีกอย่างหนึ่งมักจะเกี่ยวกับสถานภาพและชนชั้นซึ่งก็เหมือนกันกับสิ่งที่เรามักจะพบเห็นในบล็อกและเว็บบอร์ดทั่วไปที่ได้ปภิปรายไว้แล้วในเบื้องต้น คำพูดเหล่านั้นอธิบายให้เห็นถึง 'Syam' ในฐานะที่เป็นพวกไร้แผ่นดิน พวกร่อนเร่พเนจร ทหารรับจ้าง และต้องการที่จะขโมยเอาผืนแผ่นดินกัมพูชาเพื่อมาสร้างเป็นประเทศของตนเอง คำว่า 'ขโมย' หรือ 'steal' ได้ถูกกล่าวอย่างเน้นย้ำซ้ำแล้วซ้ำเล่าเกือบทุกครั้งที่เราได้พบเห็นบนหินสลัก 'Syam' ถูกกล่าวถึงในฐานะที่เป็นทหารรับจ้าง (ซึ่งตรงกับคำบรรยายที่ให้ไว้ในหนังสือนำเที่ยวยอดนิยม Lonely Planet) แต่ไกด์นำเที่ยวอธิบายเพิ่มอีก โดยมีวิธีการที่หลากหลายในการวิพากษ์วิจารณ์ทหาร 'Syam' ยกตัวอย่างเช่น ไกด์คนหนึ่งได้อธิบายถึงการที่ตำแหน่งของ 'Syams' อยู่ด้านหน้าของทหารอีกกลุ่มหนึ่งนั้นก็เพราะว่า 'Syams ' นั้นสมควรที่จะตายก่อน ที่เป็นเช่นนี้ตามคำบรรยายของไกด์ก็เพราะว่าชีวิตของพวก 'Syams' นั้นมีค่าน้อยกว่าชีวิตของคนแขมร์ ในขณะที่คำบรรยายอื่นๆ นั้นกล่าวถึง 'Syams' ในฐานะที่เป็น ทาส และนักโทษสงคราม ตามคำอธิบายดังกล่าว ด้วยเหตุเช่นนี้ จึงทำให้พวกเขาถูกส่งไปเป็นเหยื่อสงครามแนวหน้า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่พูดภาษาเยอรมันกลุ่มหนึ่งได้ฟังไกด์เล่าให้ฟังว่า 'Syam' ก็คือ 'Negersklave' - 'negro slaves' (ทาสนิโกร)- เป็นการพยายามที่ถือว่างี่เง่า ในการโน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวให้เชื่อว่า 'syam' โดยทางเผ่าพันธุ์แล้วนั้นด้อยกว่าแขมร์ คำอธิบายที่พิสดารแปลกประหลาดอีกอย่างหนึ่งคือ ไกด์คนหนึ่งอธิบายว่า 'Syam' ถูกนำไปอยู่ด้านหน้าซึ่งไม่ได้แบกถืออะไรเลย นอกจากลำข้าวโพด โดยทำหน้าที่เสมือน 'human wave' เพื่อสังเวยอยู่ด้านหน้าของทหารทั่วไปของแขมร์ซึ่งถือว่ามีความสามารถ (และติดอาวุธพร้อมมือ) กว่า และซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้ที่ข้าวโพดจะเป็นที่รู้จักในสมัย 'pre-Columbian Southeast Asia' นั้นแล้วนำมาใช้เป็นอาวุธในยุคนั้น

ประมาณครึ่งหนึ่งของไกด์นำเที่ยวได้อ้างว่าจารึก 'Syam Kuk' ที่ลบเลือนไป [Plate 2] นั้นแสดงให้เห็นว่า 'Syam' เป็นสมาชิกชั้นต่ำในสังคมอังกอร์ ไกด์นำเที่ยวยังได้ยืนยันอีกว่าคนไทยในสมัยปัจจุบันนี้เป็นคนลบจารึกดังกล่าว โดยสันนิษฐานว่าน่าจะพยายามลบเลือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่น่าละอายนี้ทิ้ง ไกด์อีกคนหนึ่งได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่าปัญหาของคนไทยก็คือคนไทยปฏิเสธที่จะเผชิญกับความจริงของประวัติศาสตร์ ความจริงดังกล่าวไม่เพียงแต่เกี่ยวกับจารึกที่ลบเลือนนั้นแต่เป็นเสมือนสิ่งที่ทิ่มแทงใจที่ฝังอยู่ในสภาพที่ดื้อดึงทุกวันนี้ของประเทศไทย ในกรณีเปรียะวิเฮียร ไกด์นำเที่ยวได้กล่าวหาการทำลายจารึกดังกล่าวนั้นว่าเป็นฝีมือของคนไทยทั่วไป, กลุ่มคนนิรนามที่ถูกว่าจ้างโดยคนไทย และแม้แต่อดีตนายกรัฐมนตรีและวีรบุรุษไทย คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งไกด์คนหนึ่งได้กล่าวหาว่าเคยเข้ามาในอังกอร์และได้ทำลายจารึกดังกล่าวด้วยตัวเองในช่วงทศวรรษที่ 1970s ในการพูดคุยนอกรอบกับไกด์นำเที่ยว 3 คนซึ่งอยู่ในกลุ่มไกด์ที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้น ไกด์ทั้ง 3 ได้ยอมรับว่าเป็นไปได้ว่าจารึกดังกล่าวนั้นถูกทำลายโดยทหารเขมรแดงในช่วงทศวรรษที่ 1980s แต่พวกเขาก็ไม่ได้รู้สึกผิดที่ได้นำเสนอประวัติศาสตร์อันใหม่นี้ ให้แก่

นักท่องเที่ยวฟังโดยให้เหตุผลว่าถึงอย่างไรคนไทยก็จะไม่ยอมรับหลักฐานที่ชัดเจนบนแผ่นศิลาจารึกดังกล่าวอยู่ดี

คำบรรยายเกี่ยวกับคนไทยที่ถูกถ่ายทอดออกมาผ่านตัวกลางซึ่งก็คือแผ่นสลัก 'Syam Kuk' เป็นเสียงกังวานสะท้อนถึงคำวิพากษ์วิจารณ์โจมตีเชิงชาตินิยมรุนแรงที่พบบนอินเตอร์เน็ต คนไทยถูกกล่าวถึงว่า เป็นพวกที่ไม่มีคุณค่าไร้ประโยชน์ ไร้ระเบียบวินัย โจร ไร้ความหมายทางการเมือง และมีค่าในฐานะที่เป็นมนุษย์น้อยกว่าเจ้านายชาวแขมร์ของพวกเขาเองในสมัยก่อน พวกเราเป็นพวกทหารรับจ้างที่ต่อสู้เพื่อเงินแทนที่ต่อสู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดตัวเอง หรือแม้แต่เป็นทาสของคนแขมร์ และคนไทยในยุคสมัยใหม่นี้ก็ยังทำบาปประพฤติผิดด้านศีลธรรมดังเช่นพวก 'Syam' ในสมัยก่อน จากคำกล่าวอ้างของไกด์นำเที่ยวที่ว่าคนพวกนี้ได้ทำลายจารึก 'Syam Kuk' เพื่อลบประวัติศาสตร์ที่พวกเขายอมรับไม่ได้ทิ้งไป

มีอะไรเล็กๆ น้อยๆ เหลือไว้ให้เราจินตนาการต่อดังที่ Hinton (2006) ได้ชี้ให้เห็นนั้น ชาวกัมพูชาบรรยายลักษณะของตัวเองว่าเหนือกว่าหรือสูงส่งกว่าในด้านศีลธรรมซึ่งต่างจากคนไทยในทุกๆด้าน คนแขมร์เป็นพวกสูงศักดิ์ มีมรดกที่ศักดิ์สิทธิ์น่าเคารพนับถือ ชีวิตของพวกเขานั้นมีค่ากว่าอย่างเห็นได้ชัด และพวกเขาก็ซื่อสัตย์ต่อ (ซึ่งอ้างว่ามีหลักฐานที่โต้แย้งไม่ได้) ความจริงของประวัติศาสตร์ หรือ 'truth' of history พวกเขายังยืนยันเรื่อยไปว่าในฐานะที่เป็นทายาทของอังกอร์ พวกเขามีศีลธรรมและความชอบธรรมมากกว่า ไกด์ชาวแขมร์ใช้ตำแหน่งหน้าที่ในฐานะผู้เป็นสื่อด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์แขมร์ในการแสดงให้เห็นถึงศีลธรรมที่พวกเขามีมากกว่าคนไทย ดังที่ Hinton (2006:465) ได้บรรยายไว้

ไกด์นำเที่ยวยังได้กล่าวไว้มากกว่านั้น ในการกล่าวร้ายคนไทย บนพื้นฐานทางด้านชนชั้นทางสังคมและทางการเมืองรวมไปถึงการปฏิเสธ ข้อเท็จจริงของประวัติศาสตร์อย่างดื้อดึง - ซึ่งเป็นลักษณะที่พบเห็น ในคำวิจารณ์บนอินเตอร์เน็ตเช่นกัน - ไกด์นำเที่ยวได้ใช้หินสลัก 'Syam Kuk' เป็นวิธีการหนึ่งในการทำลายหรือทำให้ความเป็นชายของไทยเสื่อมลง ไกด์นำเที่ยวจะชวนให้นักท่องเที่ยวดูจุดในบริเวณที่เปลี่ยนจากขบวนทหารแขมร์เป็น ขบวนทหาร 'Syam Kuk' แล้วขอให้นักท่องเที่ยวดูใกล้ๆ และให้อธิบายสิ่งที่พวกเขาเห็น โดยขอให้สังเกตลักษณะการแต่งกาย ลักษณะทรงผม และอาวุธยุทโธปกรณ์เป็นสำคัญ มีคำอธิบายหนึ่งบอกว่า:

เห็นความแตกต่างระหว่างทหารทั้ง 2 กลุ่มไหม?
นี่พวกเขาใส่กระโปรง เห็นไหม? พวกนี้เป็นผู้หญิง
พวกนี้เป็นพวก 'Syam Kuk' เห็นไหม? พวกนี้เป็นผู้หญิง พวกเขาใส่ต่างหู
แต่ว่า ดูใกล้ๆ สิ พวกเขามีเครา
พวกเขาเป็นผู้หญิงที่ขี้เหร่!
พวกเราเรียกเขาว่า 'Thais'

การดูถูกความเป็นชายของคนไทยเป็นวิธีทั่วไปวิธีหนึ่ง ซึ่งยืนยันด้วยข้อเท็จจริงที่ว่าหนังสือนำเที่ยวยอดนิยม 'Lonely Planet' (และถือว่าเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือ) ในกลุ่มนักท่องเที่ยวอย่างน้อย ก็นักท่องเที่ยวชาวตะวันตก ได้ระบุไว้ว่าเครื่องแต่งกายที่ใส่อยู่นั้นเป็น "กระโปรง" ไกด์นำเที่ยวชาว

กัมพูชารีบชี้ไปที่เนื้อหาในส่วนดังกล่าวเพื่อยืนยันคำพูดของตนเองว่านั่นเป็นเสื้อผ้าของผู้หญิงโดยแท้

คำอธิบายอีกข้อหนึ่งในการทำให้ 'Syam Kuk' เสื่อมเสียก็เพื่อเป็นการดูถูกและทำลายความเป็นชายของคนไทย

ไกด์นำเที่ยว: ตรงนี้ทุกท่านจะเห็นทหารทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งแตกต่างกัน ทางด้านซ้าย เหมือนทหารชาวกัมพูชา ส่วนที่มีติ่งหูยาวๆ ตรงนี้และนั่นเป็นพวก 'Syam' ทุกท่านเห็นภาษาสันสฤตตรงนี้ไหม? สำหรับอันนี้เราจะใช้เรียกคนซึ่งเราเรียกว่า 'Syam Kuk' หมายถึง คนไทย 'Thai' แล้วทำไมพวกเขาถึงได้มาเที่ยวที่กัมพูชาเหรอ? ก็เพราะว่าพวกเขาเป็นทหารรับจ้าง ดังนั้น หลังจากที่เสร็จสิ้นการสู้รบแล้ว พวกเขาก็ยังสามารถหาเงิน จากที่นี่เพื่อนำกลับไปบ้านได้ด้วย ซึ่งจากที่ท่านได้เห็นความแตกต่างของเครื่องแต่งกาย ที่ประดับตกแต่ง ได้เห็นกระโปรง เข็มขัด ลักษณะของใบหู และก็อื่นๆ เหมือนกันกับพวก lady-boy ในกรุงเทพฯเลย

นักท่องเที่ยว: lady-boy เหรอ?

ไกด์นำเที่ยว: ใช่ lady-boy ทุกท่านเห็นกระโปรง เหมือนของ lady-boy ใช่ไหม? ปรกติแล้วจะใส่เสื้อเชิ้ต กางเกง แต่สำหรับพวกเขาแล้วพวกเรามี กระโปรง เหมือนพวก lady-boy และทรงผมก็เป็นแบบนี้ เป็นทรง เหมือนทรงผม lady-boy

นักท่องเที่ยว: (อย่างไม่อยากจะเชื่อ) แต่พวกเขาเป็นผู้ชายหนิ?

ไกด์นำเที่ยว: เป็น lady-boys

คำด่าดูถูกเกี่ยวกับ 'lady-boys' - เรียกว่า 'กะเทย/ katoey' ในภาษาไทย และเรียกว่า 'kteuy' หรือ 'srei sros' ในภาษาแขมร์- ต้องทำความเข้าใจโดยใช้บริบทของลักษณะความเป็นชายของแขมร์ หากเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว คนแขมร์ยังถือว่ามีการยอมรับในเรื่องของ 'transvestite' หรือ คน (โดยเฉพาะผู้ชาย) ที่ชอบแต่งตัวเหมือนเพศตรงข้าม และ 'transgender' หรือ การเปลี่ยนเพศสภาวะ ดังที่ Earth (2008:64) ได้ประมวลความไว้ว่า ในวัฒนธรรมแขมร์ 'at least the facade of heterosexuality' จริงๆ แล้วเราได้ทราบว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวน 'lady-boys' ในเสียมเรียบนั้นเชื่อกันว่า เกิดจากอิทธิพลที่ไม่ดีและการอนาจารลามกด้านเพศของประเทศไทย หลายคนถือว่า 'kteuy' ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของปัญหาที่เกิดจากอิทธิพลด้านลบ ของไทยและเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความเสื่อมถอยของวัฒนธรรม การบรรยายลักษณะของทหาร 'Syam Kuk' ว่ามีลักษณะเหมือนผู้หญิง หรือ เป็น 'lady-boy' นั้นถือว่าสอดคล้องกับวาทกรรมทั่วไปที่เกี่ยวกับ 'transvestites' และ 'transexuals' ที่ปัจจุบันแพร่กระจายในกัมพูชา กล่าวคือ 'kteuy' เป็นผลผลิตจากอิทธิพลของไทยและเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของสังคมที่อ่อนแอ ไร้ศีลธรรม เลวทราม และแปลกประหลาดของภาพสังคมไทยโดยทั่วไป

ในกรณีการจราจลในปี ค.ศ. 2003 - ซึ่งเกิดจากข่าวลือที่ไม่จริง (แต่ฟังขึ้น) เกี่ยวกับการอ้างสิทธิ์ของไทยในการเป็นเจ้าของนครวัด - Alexander Hinton ได้ตั้งข้อสังเกตว่าความคิดเห็นของคนแขมร์ในฟอรั่มสาธารณะที่พูดถึงประเทศไทยในฐานะที่เป็น Cambodia's culture 'Other'

(พวกต่างวัฒนธรรม) นั้น ไม่เพียงแต่ เป็นการตำหนิ แต่ในขณะเดียวกันยังเป็นการยืนยันว่า พวกเขามีศีลธรรมและอยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่า

Hinton (2006: 464-5) เขียนไว้ว่า:
These constructions involved a debate over authenticity, as Khmers defended their heritage - and thus a key component of their identity - against the encroachments of the Thai 'Other' that had in the past and present laid claim to their land and tradition. From this vantage point, the Thai 'Other' as deceptive, unjust, devious arrogant and malicious, the Khmer construct themselves in an opposite fashion as the 'noble children of Angkor' ... who embody goodness and occupy a morally sperior position, even in their current state of decline.

พวกชาตินิยมแขมร์ดูถูกประเทศไทยว่าเป็น "พวกต่างวัฒนธรรม" หรือ cultural 'Other' เพื่อเป็นการยืนยันว่าพวกเขามีพื้นฐานด้านศีลธรรมที่สูงกว่า แน่นอนการเปรียบว่าคนไทยเป็นพวกอ้อนแอ้น อ่อนแอ ผิดเพี้ยนทางเพศ หรือ เป็น layd-boys ในความหมายรับรู้ดังกล่าวนั้น เป็นการแสดงออกของผู้ชายแขมร์ อย่างมีนัยยะว่าตนนั้นมีความเป็นชายกว่า แข็งแรง ซื่อสัตย์ มีศีลธรรม และไม่มีความเบี่ยงเบนทางเพศ หรือ มีลักษณะที่ชอบเพศตรงข้าม (heterosexual)

มรดกอังกอร์มีบทบาทที่สำคัญเกี่ยวกับเอกลักษณ์ชาติกัมพูชาอย่างยิ่ง - ซึ่งชาญวิทย์ เกษตรศิริ เรียกว่า 'ปราสาทศิลาชาตินิยม' หรือ (stone temple nationalism) - ดังนั้น อาจจะชัดเจนที่ว่าทำไม Siem/ Thailand ผู้ซึ่งอาณาจักรอังกอร์เคยตกอยู่ในมือ เป็นเหมือนตัวที่นำมาเปรียบเทียบให้เห็นเอกลักษณ์ดังกล่าว โดยเฉพาะหินสลัก 'Syam Kuk' นั้นถือว่าได้เปิดโอกาสให้ไกด์นำเที่ยวชาวกัมพูชาได้พูดถึง Siem ในทางที่ไม่ดีให้แก่คนจากทั่วโลกฟังในด้านสถานภาพทางสังคมการเมือง เพื่อเป็นการลดทอนคุณค่าของชีวิตคนไทย และลดทอนความเป็นชายของไทย ในขณะเดียวกันก็สร้างภาพลักษณ์ตรงกันข้ามกับลักษณะเหล่านั้นให้แก่ชาวกัมพูชา ในการทำเช่นนี้ต้องอาศัยการรวมเอาทหารที่เห็นอยู่ในสลักหินดังกล่าวเข้ากับผู้คน โนโลกปัจจุบัน นั่นก็คือการรวมเอา 'Syam' ว่าเป็นคนไทยในสมัยปัจจุบันนี้

โดยสรุปแล้ว การใช้คำว่า Syam/ Siem เป็นเหมือนวิธีการที่เป็นการปลุกเร้าหรือการกระตุ้นในการสร้างความเสียหายให้แก่ ประเทศไทย โดยเจาะจงที่จะทำให้เกิดภาพลักษณะ ของประเทศไทยซึ่งแสดงการดูถูกหรือสบประมาทอารมณ์ความรู้สึกของชาวแขมร์ เกี่ยวกับมรดกของชาวแขมร์ Siem แสดงให้เห็นถึงลัทธิการแพร่ขยายอาณาเขต (expansionism), ลัทธิจักรวรรดินิยม (imperialism) และความหยิ่งยโสของชาวสยาม ซึ่ง ปล้น 'stole' ดินแดนและวัฒนธรรมอังกอร์อย่างไร้คุณธรรม และยังแสดงให้เห็นเกี่ยวกับพวก Syam ซึ่งยอมรับใช้เป็นทาสของกษัตริย์อังกอร์อีกว่า เป็นพวกไร้ค่าไร้ประโยชน์และชีวิตของพวกเขามีค่าน้อยกว่าของคนแขมร์ และอย่างที่เราเห็นคำนี้ยังเป็นเหมือนความแตกต่างที่ชัดเจนของ 'Other' เกี่ยวกับความเป็นชายซึ่งมีนัยยะในลักษณะพื้นฐานของทหารอังกอร์ (Angkorian warrior) คือ Siem ทั้งในสมัยอดีตและสมัยปัจจุบันนั้น อ่อนแออ้อนแอ้นเหมือนลัษณะของหญิง

Hinton ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการใช้คำว่า 'Siem' ในความหมายเชิงลบ หรือเชิงดูถูกเหยียดหยาม ถึงแม้ว่าจะปรากฏว่ามีการใช้คำนี้ในข้อมูลของเขาก็ตาม เขาพูดถึง 'graffiti' ที่พ่นไว้บนกำแพงของสถานฑูตไทยในปี 2003 ที่อ่านว่า 'chaor Siem' - ซึ่ง Hinton ได้ไว้อย่างไม่ค่อยจะได้ตระหนักเกี่ยวกับคำๆนี้ว่า 'Thai thieves' (2006:449) มีคนหนึ่งที่ได้แสดงความคิดเห็นไว้บนเว็บบอร์ดซึ่งเขาได้ยกมานั่นก็คือ - 'Jason Jayavarman':

They also know that much of Siam, the so-called Thailand of today, used to be part of Kampuchea. Not long ago, the Siamese people were barbarians to the Khmers, and the Khmers' civilization is to be [sic] the most precious and beautiful on earth. (2006:454).

ข้อคิดเห็นของ Jason Jayavarman แสดงให้เห็นว่าเอกลักษณ์ที่แท้จริง หรือ 'true' identity ของประเทศไทยคือ 'Siam' ราวกับว่าชื่อ 'Thailand' นั้นเป็นสิ่งที่น่าอัปยศ และก็ดูเหมือนว่าเขาจะเรียก 'Siamese' ในความหมายที่ใช้เรียกชนชาติซึ่งแม้ จะเปรียบได้แต่ก็แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดกับคำที่มีความหมายเชิงชาตินิยมชาติพันธุ์ (ethnonationalist) ดังคำว่า 'แขมร์' ดังที่ได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้า จากทัศนะของไทย 'Siamese' ไม่ได้เป็นคำแสดงถึงชาติพันธุ์ แต่เป็นคำที่มีความหมายแบบกลางๆ ของชาติพันธุ์ ซึ่งก็รวมไปถึงอัตลักษณ์ชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์หลายๆ ประการของคนที่อาศัยอยู่ในอาณาจักรสยาม -ซึ่งก็อาจจะสามารถรวมไปถึง 'แขมร์' ด้วยก็ได้ อย่างไรก็ตาม จากทัศนะของชาวกัมพูชา อย่างน้อยๆ ก็สำหรับ Jason Jayavarman ปรากฏคำว่า 'Siem' นั้นชาวกัมพูชามองว่าเป็นคำที่มีความหมายเชิงชาติพันธุ์ ซึ่งมีคนหนึ่งที่กล่าวว่า เป็นสิ่งที่ตรงข้ามด้านศีลธรรมกับแขมร์

ในวาทกรรมการเมืองที่เป็นทางการ การใช้คำว่า 'คนไทย/ Thai' หรือ 'ประเทศไทย/ Thailand' ยังเป็นแบบแผนหรือมาตรฐานอยู่ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2010 ที่ผ่านมา ฮุน เซนกล่าวปราศัยวิจารณ์ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อย่างรุนแรงใกล้ๆ บริเวณปราสาทตาเมือน ทั้งสาปแช่งและเรียกอภิสิทธิ์ว่า 'บ้า/crazy' แต่ถึงกระนั้นก็ใช้คำว่า Thailand/ Thai ไม่ใช่ Siem แต่ในเว็บไซต์ชาตินิยมหรือบล็อกข่าวต่างๆ เมื่อแปลจากแหล่งข่าวที่เป็นภาษาแขมร์เป็นภาษาอังกฤษนั้น มักจะแปลคำว่า 'Thai' เป็นคำว่า 'Siem' หรือไม่ก็ 'Siam เพื่อให้ความหมายเชิงลบ ยกตัวอย่างเช่น ในการรายงานข่าวการปราศัยของ ฮุน เซ็น ดังที่กล่าวมาข้างต้น บล็อกข่าวของแขมร์ยอดนิยมอย่างเช่น KI Media แปลคำปราศัยของ ฮุน เซ็น เป็นภาษาอังกฤษ โดยใช้คำว่า 'Siam'

เพื่อเป็นการกล่าวสรุปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าเมื่อก่อนขอบเขตของการใช้คำว่า 'Thai' สลับกับคำว่า 'Siem' เป็นอย่างไรก็ตาม ปัจจุบันคำทั้ง 2 นี้ มีความหมาย โดยนัยยะที่แตกต่างกันอย่างยิ่ง คำว่า 'Siem' เป็นคำหนึ่งที่แสดงความดูถูก เหยียดหยาม ซึ่งใช้ในการกล่าวถึงประเทศไทยเพื่อให้เกิดความเสียหาย แสดงให้เห็นถึงความชั่วร้ายของอดีตลัทธิจักรวรรดินิยมของสยาม นั่นก็คือชาวกัมพูชาจะใส่กรอบของข้อขัดแย้งเรื่องเขตแดนที่บริเวณเปรียะวิเฮียร และจุดอื่นๆ โดยการเรียกคนไทยว่า 'Siem' ในวาทกรรมว่าด้วยการแพร่ขยายอาณาจักร โดยการกล่าวหาความหยิ่งยโส และการผิดยุคสมัยของ national 'Other' ของพวกเขา และโดยการกล่าวให้เสียหายเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์และเพศสภาวะของเขา การใช้ 'Siem' ในเชิงดูถูกเหยียดหยามไม่ได้จำกันอยู่ แต่ใน

บล็อกชาตินิยมกับเว็บบอร์ดต่างๆและก็ไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในกลุ่มไกด์นำเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวที่เมีการแข่งขันเชิงวัฒนธรรมเพียงเท่านั้นเช่นกัน แต่ในปัจจุบันคำนี้ได้แพร่กระจายมีอยู่ให้เห็นในวาทกรรมในชีวิตประจำวัน ของคนกัมพูชาส่วนใหญ่

พวกทหารที่บุกรุกเข้าไปในอาณาบริเวณใกล้เคียงกัเปรียะวิเฮียร ก็ถูกเรียกอย่างดูถูกว่าเป็นทหาร 'Siem' ดังเช่น นักการเมืองจากกรุงเทพฯที่มีเป้าหมายในการครอบครองอาณาเขตของกัมพูชา หรือ ปปช. ที่มีเจตนาร้าย ถือว่าเป็น นักการมือง 'Siem' และนักจักรวรรดินิยม 'Siem' แม้แต่ 'Syam Kuk kteuy' ก็ยังถูกกล่าวว่าดูคล้ายกับพวก lady-boys โดยเฉพาะ lady boys จากกรุงเทพฯ คำว่า 'Siem' เริ่มมีการนำมาใช้เพิ่มขึ้นไปทั่วประเทศกัมพูชา เพื่อเป็นคำที่ใช้แสดงการดูถูกเหยียดหยามคนไทย แม้จะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแล้ว

ไทย vs. เสียม ต่อแนวคิดหลังชาตินิยม

ไทย กับ เสียม ในยุคหลังแนวคิดชาตินิยม

แน่นอนว่า ลัทธิชาตินิยมไม่ใช่วาทกรรมเพียงอย่างเดียวที่แพร่กระจายอยู่ทั่วไป ถึงแม้ว่าจะเป็นสิ่งที่พบเห็นบ่อยอย่างแพร่หลายและเด่นชัดมากที่สุด แต่ก็ไม่ใชสิ่งที่กำหนดให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทั้งหมดระหว่างคนแขมร์กับคนไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของกัมพูชาซึ่งชาวกัมพูชาส่วนใหญ่มีครอบครัว เพื่อนพ้อง และการติดต่อธุรกิจข้ามพรมแดน หรือบางคนที่ตัวเองจะเดินทางข้ามชายแดนด้วยเหตุผลที่หลากหลายนั้น ลัทธิคลั่งชาติแบบสุดโต่ง (extreme jingoism) ที่พบในวาทกรรมสาธารณะนั้น เกิดจากความจำเป็นของความสัมพันธ์ในชีวิตจริงกับคนไทยและประเทศไทย และอีกอย่างภาพความสัมพันธ์ไทย- กัมพูชา แม้แต่ในกลุ่มคนที่ไม่มีพันธะหรือความสัมพันธ์เกี่ยวดองที่ชัดเจนกับประเทศไทยได้มีความซับซ้อนด้วยข้อเท็จจริงที่ว่า ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีของไทยและภาพแสดงความเป็นฝักฝ่ายมากที่สุดในเมืองไทย ทุกวันนี้ ได้กลายมาเป็นที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจของประเทศกัมพูชา ชาวกัมพูชาทั่วไป - อย่างน้อยก็ในพื้นที่ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ในการเก็บข้อมูลของทีมงานวิจัย- ต่างเฝ้ามอง ทักษิณ ที่จะสร้างโอกาสทางด้านเศรษฐกิจที่น่าปรารถนา ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าได้สร้างให้แก่ประเทศไทยมาแล้ว และในปัจจุบันก็เป็นบุคคลที่เป็นที่นิยมอย่างมากในประเทศกัมพูชา เราได้เห็นทัศนคติที่นับไม่ถ้วนที่กล่าวสนับสนุนและชื่นชมในตัวทักษิณ และแม้แต่ข้อคิดเห็นจำนวนหนึ่งที่แสดงถึงความสะใจราวกับว่ากัมพูชาได้พลิกแพลงอย่างฉลาดในการฉกฉวยเอาธุรกิจที่สร้างกำไรของประเทศไทยไป

แต่ชาวกัมพูชาที่เราพบที่ยังมีหรือยังรักษาความสัมพันธ์ที่แท้จริงกับประเทศไทย อยู่นั้นจะไม่ใช้คำว่า 'Siem' ง่ายๆ ในลักษณะที่เป็นคำพ้องที่ให้ความหมายในเชิงลบแทนคำว่า 'Thai' แต่เขาเหล่านั้นจะแยกให้เห็นอย่างชัดเจนเลยระหว่างคำทั้ง 2 นี้ ในคำกล่าวซ้ำๆ ที่พวกเราได้ยินซ้ำแล้วซ้ำอีกอย่างคร่าวๆ ว่า "We have no problem with Thai; we have a problem with Siem.) ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจถ้าได้เห็นความแตกต่างในลักษณะที่เราเห็นการใช้คำนี้ในบล็อกและเว็บบอร์ดต่างๆ และที่สลักหิน 'Syam Kuk' นั่นก็คือในการแบ่งแยกอย่างง่ายๆ ระหว่างประเทศไทย

แบบที่เขาชอบกับแบบที่พวกเขาไม่ชอบ แต่การใช้คำทั้ง 2 ในปัจจุบันนี้มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

คำว่า 'Siem' สำหรับชาวกัมพูชาที่เราได้สัมภาษณ์นั้นจริงๆ แล้วหมายถึงกลุ่มคนซึ่งประกอบด้วย นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์, กลุ่มเคลื่อนไหวพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาชนและกลุ่ม 'เสื้อเหลือง', พวกหัวโบราณในกรุงเทพฯ, และภาพลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ของประเทศสยามในฐานะที่เป็นผู้คุกคามอาณาจักร ส่วนคำว่า 'Thai' นั้นหมายถึงคนไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชนชั้นกรรมาชีพหรือชาวนาชาวไร่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย (อีสาน) ในพื้นที่ที่ติดกับประเทศกัมพูชา โดยเฉพาะที่ให้การสนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคน 'เสื้อแดง' ซึ่งชาวกัมพูชาถือว่าเป็นชาวไร่ชาวนาที่มีฐานะยากจน ประกอบกับความปรารถนาต้องการให้อดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรในฐานะที่เป็นที่ปรึกษาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศกัมพูชา ได้นำความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและนโยบายประชานิยมที่เคยทำสำเร็จมาแล้วในระหว่างการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไทย

มิตรสหายและครอบครัวญาติพี่น้องในเขตพื้นที่พรมแดนนั้นเป็น 'Thai' ส่วนทหารที่ล่วงล้ำเข้ามาในเขตเปรียะวิเฮียรนั้นเป็นพวก 'Siem' นักท่องเที่ยวผู้ดีมีกิริยาหยิ่งยโสจากกรุงเทพฯถือว่าเป็นพวก 'Siem' ชาวไร่ชาวนาที่เผชิญกับความยากลำบากเหมือนกันกับชาวกัมพูชานั้นก็เป็น 'Thai' ส่วนสังคมกรุงเทพชั้นสูงที่ดูถูกคนกัมพูชาถือว่าเป็นพวก 'Siem'

หุ่นจำลอง 'เสียม'

ปรากฏการณ์หรือข้อบ่งชี้ที่น่าประหลาดใจที่สุดของการแบ่งแยกที่ชัดเจนระหว่าง 'Siem' กับ 'Thai' -และอาจจะถือว่าเป็นสิ่งที่ให้ข้อมูลได้ดีที่สุดนั้น- สามารถพบได้ที่บริเวณปราสาทเปรียะ-วิเฮียร ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจ/จุดศูนย์กลางของสถานการณ์ที่ไม่สามารถหาการเจรจาต่อรองหรือหาข้อสรุปไม่ได้ในปัจจุบันและสถานการณ์ที่เริ่มรุนแรงขึ้นควบคุมไม่ได้ที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยๆสำหรับ ความรุนแรงและวาทการเชิงชาตินิยมที่รุนแรงสุดโต่ง ความขัดแย้งในเขตพื้นที่บริเวณเปรียะวิเฮียรได้ปะทุขึ้นอีกครั้งในปี 2008 เมื่อกัมพูชาได้เดินหน้าผลักดันในการขึ้นทะเบียนปราสาทเป็นมรดกโลกต่อองค์ การยูเนสโก นายนพดล ปัทมะ ซึ่งเป็น รมว. ต่างประเทศในขณะนั้น ได้ขอให้กัมพูชาแก้ไขแผนที่แนบท้ายในการขอขึ้นทะเบียนต่อองค์การยูเนสโก้โดย ขอให้กัมพูชาตัดพื้นที่ทับซ้อนออกซึ่งกัมพูชาก็ยอมทำตาม

ผลสุดท้ายทั้งไทยและกัมพูชาต่างก็ลงนามแถลงการณ์ร่วมไทย-กัมพูชา ในเดือนมิถุนายน 2008 ซึ่งไทยได้สนับสนุนให้กัมพูชานำไปเสนอต่อองค์การยูเนสโกในการขึ้นทะเบียนปราสาท นายอภิสิทธิ์ เวชาชีวะ ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านในขณะนั้นได้อภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี สมัคร สุนทรเวช และ รมว. ต่างประเทศ นายนพดล ปัทมะในการลงนามแถลงการณ์ร่วมไทย-กัมพูชา นายอภิสิทธิ์ให้เหตุผลว่า ไม่เพียงแต่เป็นการกระทำที่ผิดที่ไม่ได้รับการเห็นชอบจากรัฐสภา แต่ยังเป็นการทรยศขายชาติไทย เพราะถือว่าเป็นการยินยอมเกี่ยวกับสิทธิความเป็นเจ้าของตัวปราสาท ซึ่งนายสมัครก็ได้แย้งกลับไปว่าศาลโลกได้ตัดสินให้สิทธิความเป็นเจ้าของแก่กัมพูชาไปนานแล้ว ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ประเทศไทยไม่ช้าก็เร็วที่ต้องยอมรับแม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ยาก

แต่ความเสียหายก็ได้เกิดขึ้นแล้ว หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นได้ไม่นาน และไม่ใช่ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ครั้งนั้นอย่างแน่นอน นายสมัคร สุนทรเวช ก็ถูกปลดออกจากตำแหน่งและเก้าอี้นายกรัฐมนตรีก็ตกไปเป็นของนายอภิสิทธิ์

ความเสียหายดังกล่าวส่งผลกระทบในระดับนานาชาติเช่นกัน ภายใต้รัฐบาลอภิสิทธิ์ ประเทศไทยได้เพิกถอนแถลงการณ์ไทย-กัมพูชา ดังกล่าว และการอภิปรายวิจารณ์อย่างรุนแรงของนายอภิสิทธิ์ ในการอ้างถึงสิทธิความเป็นเจ้าของปราสาทของไทยนั้นได้ถูกนำออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์กัมพูชาซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซึ่งเป็นการพิสูจน์ยืนยันในความสงสัยแคลงใจของชาวแขมร์ต่อความเป็นลัทธิการแพร่ขยายอาณาเขตของไทย และก็ยังเป็นการจุดประกายการฟื้นคืนกลับมาของการใช้คำที่มีความหมายเชิงลบของคำว่า 'Siem' อีกด้วย

เช่นเดียวกันกับนครวัดซึ่งเป็นศิลปะสมัยอังกอร์ ปราสาทเปรียะวิเฮียรเปรียบเสมือนกุญแจหลักของ 'ลัทธิปราสาทชาตินิยม' ที่เป็นทุนนิยมเชิงวัฒนธรรมของประเทศกัมพูชาและเป็นเสมือนสิ่งสนับสนุนพวกชาตินิยมแขมร์ ฮุน เซ็น ได้รับผลประโยชน์จากอารมณ์ความรู้สึกชาตินิยมดังกล่าวอย่างมากในการเลือกตั้งในปี 2008 ซึ่งพรรคประชาชนกัมพูชาได้รับผลประโยชน์ทั้ง จากการขึ้นทะเบียนปราสาทและจากข้อขัดแย้งด้านดินแดนกับประเทศไทย เปรียะวิเฮียรนำมาซึ่งรูปแบบที่รุนแรงของลัทธิชาตินิยมในประเทศกัมพูชาซึ่งเหมือน กันกับที่ประเทศไทย สถานการณ์ด้านทหารที่ไม่ลงตัวและวาทการเกี่ยวกับลัทธิคลั่งชาติทั้งหลาย ได้พิสูจน์ให้เห็นประเด็นดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

แต่วาทกรรมอีกชุดหนึ่งที่อยู่ทั่วไปในเขตเปรียะวิเฮียรที่นำมาซึ่งคำถามว่าฝ่ายที่ต่อต้าน (antagonism) นั้นมีความเป็นชาตินิยมบริสุทธิ์มากน้อยเพียงใด มีหลายจุดรอบๆ เขตปราสาทที่มีกำลังทหารอย่างแน่นหนา หุ่นจำลองซึ่งทำด้วยฟางและเศษผ้าเก่าๆ ได้นำไปตั้งไว้ [Plate 5] แสดงให้เห็นหุ่นจำลองตัวหนึ่งซึ่งเป็นการจำลองนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, นายกรัฐมนตรีไทย ใส่เสื้อสีเหลือง และก็มีภาพถ่ายใบหน้าของเขาติดไว้ในส่วนของศรีษะหุ่น หุ่นฟางดังกล่าวซึ่งก็เหมือนกับหุ่นฟางที่จำลองนายอภิสิทธิ์ตัวอื่นๆ รอบๆ บริเวณเปรียะวิเฮียรที่ได้ถูกตอกด้วยไม้และปรากฏว่าได้ถูกยิงด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ยิงด้วยหนังสติ๊กและป้ายติดอยู่กับหุ่นฟางตัวดังกล่าว Plate 5 มีข้อความว่า: "Abhisit Vejjajiva, the big thief who stole his power)

คำพูดดังกล่าวได้ชวนให้นึกถึงคำประนามของทักษิณ ชินวัตร เกี่ยวกับการขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีของอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะโดยการทำลายพรรคของทักษิณและพรรคพวกของเขา ซึ่งอาจจะเป็นการแปลความจากคำพูดของทักษิณจริงๆ ก็ได้ ไม่ว่าจะในกรณีใด หุ่นฟางกับข้อความดังกล่าวได้ก็ได้นำมาซึ่งการวิจารณ์ที่ไม่ผิดเลยของกัมพูชาเกี่ยวกับการเมืองไทยภายในประเทศซึ่งเห็นได้ชัดว่ากัมพูชาเองนั้นมีการเลือกฝ่ายความเป็นปรปักษ์ที่ปรากฏในหุ่นฟางนั้นไม่ได้หมายถึงประเทศไทยในฐานะรัฐชาติ แต่เป็นการเฉพาะเจาะจงว่าเป็น 'Siem' ของ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะและกลุ่มคนเสื้อเหลืองที่มีแรงใจจากรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ ในความหมายรับรู้นี้ ไม่ได้มีความหมายในแง่ชาตินิยมในแง่อื่น กล่าวคือ คำๆ นี้แสดงถึงการดูถูกเหยียดหยามกลุ่มปกครองกลุ่มหนึ่งและความเป็นไทย (Thainess) แบบหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจง เช่นคำว่า 'Siem' ในขณะที่มีความหมายโดยนัยยะถึงอย่างอื่นนั้นในขอบเขตของการรับรู้นี้ ก็เป็นการท้าทายในการนำมารวม

แนวคิดความเชื่อของความแตกต่างทางเชื้อชาติอีกด้วย จากวาทการของทักษิณ หุ่นฟาง เปรียบเสมือนการสนับสนุนทักษิณโดยใช้มุมมองของทักษิณและการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อแดง ในประเทศไทย ราวกับว่าความขัดแย้งรุนแรงภายในประเทศของไทยได้เปิดโอกาสให้แก่คนกัมพูชา ในการเชื่อมความคิดเห็นอย่างชัดเจน โดยที่อยู่เหนือลักษณะที่กว้างเกินไปของรัฐชาติ หุ่นฟางที่ เปรียะวิเฮียรพวกนี้เป็นหัวใจสำคัญอย่างเห็นได้ชัดของข้อขัดแย้งเชิงชาตินิยมระหว่างประเทศไทย กับประเทศกัมพูชา ซึ่งสะท้อนอยู่ในวาทกรรมในชีวิตประจำวันในปัจจุบันที่แพร่หลายดังที่ได้ อภิปรายไว้ ด้านบน ซึ่งมีการแบ่งแยกที่ชัดเจนระหว่างคำว่า 'Siem' กับ "Thai"

บทที่ 3 "ลัทธิปราสาทศิลาคลั่งชาตินิยม"

ทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกยื้อแย่งบนพรมแดนไทย-กัมพูชา

บทนี้มุ่งประเด็นความสนใจไปที่มิติเชิงวาทกรรมต่างๆของความขัดแย้งเรื่องเขตแดนที่กำลัง เกิดขึ้นเกี่ยวกับปราสาทเปรียะวิเฮียร, ตาเมือน, และ Takrabey บทความชิ้นนี้ได้แสดงให้เห็น เหตุการณ์เฉพาะต่างๆ ของการตัดสินคดีของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) ในปี ค.ศ. 1962 และแสดงให้เห็นว่าคำตัดสินของศาลโลกที่ดูคลุมเครือนั้นได้ก่อให้เกิดสภาวะ ทางมโนทัศน์ที่ เกี่ยวกับข้อขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้นอยู่นี้อย่างไรบ้าง ในบทนี้เราจะได้เห็นว่าการตำหนิและกล่าวหาว่า ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นส่วนใหญ่เกิดจากความดื้อดึงของประเทศไทย, การที่ประเทศไทยมีการ ประชาสัมพันธ์ที่แย่ แต่จริงๆ แล้วหากเราพิจารณาข้อกล่าวหาดังกล่าวแล้วจะเห็นว่าเป็นการไม่ ยุติธรรมเพราะเราควรจะพิจารณาโดยใช้บริบททางประวัติศาสตร์ และยังได้แสดงให้เห็นว่าลัทธิ ชาตินิยมกัมพูชามีความอ่อนไหวต่อประเด็นที่เกี่ยวกับมรดกอังกอร์อย่างไรบ้าง ให้เห็นว่าวาทกรรม ในช่วงนี้ที่เกี่ยวกับปราสาทเปรียะวิเฮียรนั้นแตกต่างอย่างสิ้นเชิง กับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับคำ ตัดสินของศาลโลกอย่างไรบ้าง และแสดงให้เห็นว่าสิ่งนี้ได้เผยให้เห็นความสองหน้าของทัศนคติของ ชาวกัมพูชาอย่างไรบ้าง นอกจากนี้ในบทนี้ยังได้ปภิปรายถึงการเมืองภายในประเทศนั้น ไม่ว่าจะ เป็นประเทศไทยหรือประเทศกัมพูชาได้เป็นสาเหตุให้ความขัดแย้งปะทุขึ้นอีกครั้งได้อย่างไร และได้ อภิปรายถึงผลกระทบจากการปะทุขึ้นของความขัดแย้งครั้งใหม่นี้ว่าส่งผลต่อเขตบริเวณพื้นที่ พรมแดนอย่างไรบ้าง นอกเหนือจากนั้นบทความนี้ยังได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นเพียง แนวทางเดียวที่น่าจะเป็นไปได้นั่นก็คือ ทั้งฝ่ายไทยและกัมพูชาควรจะยอมรับว่า การเมืองนั้นมาถึง ทางตันแล้วและควรหาวิธีที่จะก้าวข้ามผ่านสภาวะดังกล่าว การขึ้นทะเบียนร่วมของปราสาทเปรียะวิ เฮียรเป็นมรดกโลกนั้นถือว่าเป็นโอกาสในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่โอกาสนี้ก็ไดถูก ทำลายลงไปแล้วเนื่องจาก รัฐบาลไทยนั้นเอาใจฝ่ายขวาจัด

กรณีความขัดแย้งของปราสาทเปรียะวิเฮียรระหว่างไทยกับกัมพูชาไม่มีทีท่าว่าจะจบลงแต่ อย่างใด สถานที่ดังกล่าวนี้ได้เป็นพื้นที่ของความขัดแย้ง และความรุนแรงที่เข้มข้นมาเป็นเวลาหลาย ทศวรรษโดยมีสาเหตุมาจากคดีทางศาลอันน่าขมขื่นของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) ในช่วงปี ค.ศ. 1959 และ ค.ศ. 1962 และยังได้ปะทุขึ้นอีกในเดือนมิถุนายน ปี 2008 ที่ผ่านมา เมื่อปี ค.ศ. 1962 ศาลโลกได้ตัดสินให้กัมพูชาชนะคดีท่ามกลางความผิดหวังที่ฝังใจเป็นอย่างยิ่งของ ประเทศไทยและตั้งแต่นั้นเป็นต้นมากัมพูชาก็มีอำนาจอธิปไตยเหนือปราสาท เปรียะวิเฮียร Peter

Causay ได้เขียนไว้ตั้งแต่ 10 ปีก่อนที่จะเกิดความขัดแย้งครั้งล่าสุดนี้ โดยไดแสดงความคิดเห็นไว้เกี่ยวกับคำพิพากษาของศาลโลกว่าเป็นการสะท้อนถึง “fortress mentality” ในสมัยสงครามเย็น และบรรทัดฐานในการแสดงเหตุผล (reasoning) ในกระบวนการตัดสินคดีของศาลนั้นจะเป็นตัวกระตุ้น ให้เกิดสถานการณ์ความหวาดระแวงในอนาคตดังนี้:

Dramatizing [Thailand's] failure to protest [the inaccurate line on Annex Map 1], the World Court seemed to announce not an end to violence, but a need to perpetually anticipate it, to respond with unmistakable vigor to any threat against sovereignty, real or imagined (Cuasay 1998:850).

การมองภาพอนาคตข้างต้นนี้ถือว่าแม่นยำมากเพราะทั้งกัมพูชาและไทยต่างก็เหยียบย่างมาตามวิถีดังที่ได้รับการทำนายไว้ตั้งแต่มีคำตัดสินของศาลซึ่งก็ยังเป็นข้อโต้แย้งกันเรื่อยมา

จริงๆ แล้วความขัดแย้งในปัจจุบันไม่ได้อยู่ที่ประเด็นของตัวปราสาท แต่เป็นความขัดแย้งในเรื่องพื้นที่ทับซ้อน 4.6 ตร. กม. ซึ่งทั้ง 2 ประเทศต่างอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของ

ทั้งฝ่ายกัมพูชาและฝ่ายไทยต่างก็บิดเบือนประเด็นของเรื่องนี้ ยกตัวอย่างเช่นกรณีความขัดแย้งด้านกฎหมายในปัจจุบันแม้ว่าจะเกี่ยวกับดินแดนพื้นที่รอบปราสาทก็ตาม แต่บรรดาฝ่ายที่สนับสนุนการเรียกร้องดินแดนคืนฝ่ายขวาในประเทศไทยนั้น ยังคงยืนยันสิทธิความเป็นเจ้าของเหนือตัวปราสาท ซึ่งเป็นสิ่งยั่วยุให้เกิดปรากฏการณ์รุนแรงฉับพลันของนักชาตินิยมในกัมพูชา สำหรับชาวกัมพูชาเองข้อโต้แย้งที่ดุเดือดรุนแรงเหนือปราสาทและที่อ้างถึงความดื้อดึงของไทยเช่นนั้นจริงๆแล้วส่วนใหญ่จะไม่ได้พูดถึงประเด็นข้อกฎหมายที่แท้จริง แต่กลับหันเหไปพูดในขอบเขตของอัตลักษณ์ของชาติกัมพูชา, มรดกอังกอร์, และการอ้างถึงประวัติศาสตร์ ซึ่งเหล่านี้ไม่เกี่ยวกับคำตัดสินของศาลโลกแต่อย่างใด และหากพิจารณาให้ดีแล้วถือว่านั่นเป็นการตีสองหน้า บางทีหากความขัดแย้งนี้อยู่ในกรอบด้านกฎหมายก็อาจจะมีวิธีการทางการเมืองที่สร้างสรรค์ที่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ แต่ทั้งไทยและกัมพูชาต่างก็บิดเบือน, แต่งแต้ม, ใส่สีในกรณีความขัดแย้งนี้ด้วยกระแสความคลั่งชาติที่เต็มไปด้วยความโกรธแค้น เกลียดชัง ดังนั้นแล้วการที่จะหาวิธีแก้ปัญหาที่ยุติธรรมยั่งยืนนั้น ดูเหมือนจะเป็นไปได้ยากซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเศร้า

กรณีขัดแย้งทางกฎหมาย (The Legal Dispute)

ก่อนที่จะได้อภิปรายเกี่ยวกับว่าทั้งไทยและกัมพูชาบิดเบือนประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับพื้นที่บริเวณรอบๆเปรียะวิเฮียรอย่างไรนั้น คงจะเป็นประโยชน์หากจะขยายความเกี่ยวกับประเด็นข้อกฎหมายที่แท้จริงนั้นว่าคือ อะไรกันแน่

เพื่ออธิบายจุดยืนหรือตำแหน่งของฝ่ายไทยให้ชัดเจนขึ้น มณธิชา ภักดีคง ได้เสนอว่าศาลโลกนั้นไม่ได้ตัดสินในเรื่องของข้อขัดแย้งเกี่ยวกับพื้นที่ แต่ตัดสินเฉพาะในส่วนของตัวปราสาท ถึงแม้ว่าเส้นเขตแดนบนแผนที่ผนวก1 (Annex 1) ซึ่งรวมถึงพื้นที่ที่ถูกยื้อแย่งกันอยู่และเป็นที่ถกเถียงกันอยู่นี้ จะถูกนำมาใช้เป็นบรรทัดฐานในการแสดงเหตุผล (reasoning) ในกระบวนการตัดสินคดีของศาล แต่สิ่งนี้ต้องได้รับการแยกแยะ ออกจากบทปฏิบัติการของคำพิพากษา (operative) ของการตัดสินคดีในครั้งนี้ (เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับการอ้างสิทธิจะต้องได้รับการแก้ปัญหาโดยศาลโลก) ดังรายงานของศาลที่มณธิชาได้อ้างถึงดังนี้ (2009:36):

Referring finally to the Submissions presented at the end of the oral proceedings, the Court, for reasons indicated at the beginning of the present Judgment, finds that Cambodia's first and second submissions calling for pronouncements on the legal status of the Annex 1 map and on the frontier line in the disputed region, can be entertained only to the extent that they give expression to the grounds, and not as claims to be dealt with in the operative provisions of the Judgment.

ประเทศไทยได้ยอมรับคำตัดสินของศาลโลกโดยการตีความคำตัดสินของศาลให้แคบที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งได้เชิญธงไตรรงค์พร้อมด้วยเสาออกจากบริเวณปราสาท (คือย้ายทั้งธงไตรรงค์และเสาโดยไม่มีการเชิญธงลงจากยอดเสาและเคลื่อนย้ายตั้งลงมาโดยไม่นอนด้วย) และได้ล้อมรั้วบริเวณใกล้เคียงปราสาทด้วยลวดหนาม แต่ประเทศไทยก็ปฏิเสธที่จะยกพื้นที่บริเวณรอบปราสาทให้เนื่องจากเห็นว่าอยู่นอก เหนือขอบเขตของคำตัดสิน - คือไม่ใช่บทปฏิบัติการของคำพิพากษาของศาลโลก

Bora Touch ซึ่งให้เหตุผลในมุมมองของกัมพูชา ได้ยืนยันว่าเนื่องจากแนวเส้นเขตแดนในแผนที่ผนวก1 ซึ่งศาลใช้ในการพิจารณาตัดสินคดีเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือปราสาทและเนื่องจากทั้งแผนที่และเส้นแบ่งเขตในแผนที่ดังกล่าวถือว่ามีลักษณะที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (binding character) ที่จะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญา ดังนั้นพื้นที่บริเวณรอบๆถึงเส้นแนวเขตแดนก็ต้องเป็นของกัมพูชาด้วย Touch ได้เสนอข้อพิสูจน์ทางกฎหมายที่กว้างและละเอียดกว่าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดง ให้เห็นว่าบรรทัดฐานที่ใช้ในการแสดงเหตุผลและบทปฏิบัติการ ('reasoning' and 'operative' portions) ของกระบวนการตัดสินของศาลนั้นจริงๆ แล้วสอดคล้องและแยกออกจากกันไม่ได้ ดังนั้นแล้วศาลก็ย่อมจะตัดสินเกี่ยวกับพื้นที่ที่ขัดแย้งกันอยู่นั้นด้วยเช่นกัน บทความของเขาได้โยงไปถึงการพิจารณาคดีอื่นๆ ของศาลโลกยุติธรรมระหว่างประเทศเช่นกัน ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นเวลานานหลังจากปี 1962 เขาได้แสดงความคิดเห็นดังกล่าว (2009:221) โดยการอ้างถึงกระบวนการของศาลโลก ดังนี้:

if the 'express findings' of the ICJ in the reasoning portion constituted a condition essential to its decision, they are to be included among the points settled with binding force.

จากนั้นเขาได้นำเสนอเนื้อหาด้านลางนี้ซึ่งเกี่ยวกับกรณีเปรียะวิเฮียรว่า:

It would be incorrect to suggest that the operative parts are alone binding in an ICJ Judgment. Contrary to Thailand's assertions, the express findings in the reasoning part of the judgment in the Proceedings are not merely part of the reasoning; rather they are themselves conclusive findings of the ICJ.

Touch ยืนยันว่าบรรทัดฐานที่ใช้ในการแสดงเหตุผลในกระบวนการ พิจารณาคดีและบทปฏิบัติการของคำตัดสินคดีของศาลโลกนั้นต้องผนวกรวมเข้าด้วยกันเช่นนี้ เนื่องจากว่าในสนธิสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศษในปี ค.ศ. 1904 เองนั้นไม่ได้กล่าวระบุถึงตัวปราสาท ดังนั้นศาลจึงพิจารณาคดีโดยคำนึงถึงอำนาจอธิปไตยเหนือเขตพื้นที่ซึ่งรวมถึงบริเวณที่ตัวปราสาทนั้นตั้งอยู่ แต่อย่างไรก็ตามข้อโต้แย้งของ Bora ที่อ้างถึงการตีความและการตัดสินของศาลโลก ซึ่งนานมากหลังจากปี 1962 ยังถือว่าไม่ถูกต้องทั้งหมด - ซึ่งก็คือ ประเทศไทยไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจของศาลโลกอีกต่อไปแล้ว - และเนื่องจากเขาเองไม่ได้อภิปรายอย่างจริงจังเกี่ยวกับเนื้อหาที่ชัดเจนของคำตัดสินของศาลโลก ดังที่ มณธิชา ได้ยกมาแสดงไว้(อีกครั้ง) ดังนี้:

Cambodia's first and second submissions calling for pronouncements on the legal status of the Annex 1 map and on the frontier line in the disputed region, can be entertained only to the extent that they give expression to the grounds, and not as claims to be dealt with in the operative provisions of the Judgment. [emphasis added]

Bora ในขณะที่หลีกเลี่ยงประเด็นข้อเท็จจริง ที่ว่าทั้งกัมพูชาและไทยต่างก็ไม่ได้ขอคำอธิบาย (การตีความ- interpretation) ในคำตัดสินของศาล เขาได้สรุปไว้ว่า

By deliberately avoiding to comply fully with the ICJ judgment, Thailand has committed a breach of its undertaking under this provision the effect of which is a violation of the Charter of the United Nations. Cambodia has recourse to the Security Council for an appropriate measures [sic].

คดีนี้ขึ้นอยู่กับข้อยืนยันที่น่าแคลงใจแต่ก็น่าแปลกใจที่ศาลเองยอมรับโดยยึดเอาแผนที่ผนวก 1 ดังกล่าวอยู่เหนือเนื้อหาที่อยู่ในสนธิสัญญาปี ค.ศ. 1904 และ 1907 แทนที่จะถือว่าเป็นสิ่งที่ทำขึ้นตามข้อตกลงในสนธิสัญญา ถึงแม้ศาลจะสังเกตเห็นว่าแผนที่ที่ทำขึ้นนั้นไม่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมาธิการร่วม แต่ศาลก็ให้เหตุผลว่าเมื่อปี ค.ศ. 1908 รัฐบาลทั้ง 2 ก็ได้ถือว่ายอมรับแผนที่ดังกล่าวแล้วอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ICJ Merits 1962:30)

ศาลโลกได้ตัดสินว่าเส้นเขตแดนบนแผนที่ผนวก 1 นั้นเป็นสิ่งที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ (binding character) ดังนั้นข้อผิดพลาดใดๆในแผนที่ -ที่ร่างด้วยมือมนุษย์ซึ่ง สามารถเกิดความผิดพลาดได้- นั้น ควรจะได้รับการทักท้วงและแก้ไข จากประเทศสยามเพราะตอนนั้นถือว่ามีเวลาที่จะทำการนั้นได้ทันท่วงที ดังที่ ผู้พิพากษา Sir Gerald Fitzmaurice ได้กล่าวไว้ว่า caveat emptor!

เนื่องจากประเทศไทยได้ตีความว่าศาลได้ตัดสินเกี่ยวกับตัวปราสาทเท่านั้นและเนื่องจากประเทศไทยได้ปฏิเสธการใช้แผนที่อ้างอิงแทนเอกสารสนธิสัญญา ปี 1904 มาโดยตลอดนั้น ทำให้ประเทศไทยไม่มีแรง กระตุ้นที่จะขอให้ศาลโลกตีความ อย่างเป็นทางการของคำตัดสินซึ่งเป็นสิทธิตามมาตรา 60 ของธรรมนูญศาลโลก คำพิพากษาของศาลโลกถือเป็นข้อยุติแล้ว และคำตัดสินจะไม่มีการพลิกกลับหรือนำมาพิจารณาอีก ประเทศไทยได้สูญเสียไปมากพอแล้ว และคงจะไม่ได้รับประโยชน์อันใดเลย จากการตีความคำตัดสินของศาลโลก แต่ตรงกันข้ามอาจจะต้องสูญเสียพื้นที่เพิ่มอีก Bora Touch นั้นกล่าวถูกต้องในแง่ที่ว่า ถึงแม้ว่าทั้ง 2 ฝ่ายจะกลับไปร้องเรียนศาลให้พิจารณาคดีอีก ประเทศไทยก็จะเป็นฝ่ายที่แพ้คดี หากดูจากข้อเท็จจริงแล้วเราสามารถเข้าใจได้ว่าทำไมประเทศไทยซึ่งพยายามที่จะให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุดโดยที่จะไม่ยอมกลับไปให้ศาลโลกพิจารณาคดีอีก จริงๆ แล้วประเทศไทยได้ออกจากระบบของศาลโลกแล้วดังนั้นจะไม่มีทางใดเลยที่จะบังคับประเทศไทยให้กลับไปขึ้นระบบศาลโลกอีก ดังนั้น ข้อขัดแย้งนี้เกิดจากแง่มุมของกฎหมายที่ขยับไม่ได้หรือทำอะไรไม่ได้แล้ว เนื่องจากกลไกที่ชัดเจนที่น่าจะนำมาแก้ปัญหาได้นั้น -การอธิบายขยายความคำตัดสินดังสิทธิในมาตรา 60 - ก็ไม่ได้รับการพิจารณาจากประเทศไทย

สภาพกลืนไม่เข้าคลายไม่ออกของไทย: ถูกมัดมือชกและภาพพจน์ที่เสียหาย
Thailand's Predicament: Tied Hands and Bad PR

ประเทศไทยมีกลุ่มที่สนับสนุนเห็นด้วยอยู่เพียงไม่กี่กลุ่มเมื่อกล่าวถึงข้อขัดแย้งเกี่ยวกับเปรียะวิเฮียร อย่างดีที่สุดก็ถูกมองว่าเป็นผู้แพ้ที่ชอกช้ำ แต่ที่เลวร้ายที่สุดก็ถูกมองว่าเป็นพวกแหกกฎกติกานานาชาติ ทัศนะทั่วไปต่อประเทศไทยก็คือประเทศไทยนั้นเป็นฝ่ายผิด แต่ไม่ยอมรับหรือปล่อยวาง -ถึงกับถือว่าไร้เหตุผล- เกี่ยวกับการอ้างสิทธิเดิมๆ ที่กินเวลามาเป็นหลายทศวรรษแล้วเกี่ยวกับเปรียะวิเฮียร จริงๆแล้ว จุดยืนของประเทศไทยก็มีความเป็นเหตุเป็นผลในความหมายรับรู้ที่ว่า ไทยพยายามที่จะลดการสูญเสียด้านพื้นที่ให้น้อยที่สุด ดังที่ Cuasay (1998:850) ได้ทำนายไว้ว่า ผลกระทบบางส่วนของคำตัดสินของศาลที่คลุมเครือนี้ "respond with unmistakable vigor to any treat against sovereignty, real or imagined." ประเทศไทยมีเหตุผลที่ถือว่าคำตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศนั้นไม่มีความ ยุติธรรม โดยได้แสดงให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับสนธิสัญญาปี 1904 (พร้อมกับมาตราที่ 29 ในสนธิสัญญาปี 1919 แห่ง Versailles)

ถ้าหากว่าประเทศไทยจะยอมรับเส้นเขตแดนในแผนที่ผนวก 1 และยอมยกพื้นที่ 4.6 ตร. กม. ที่อยู่ติดกับปราสาทเปรียะวิเฮียรให้นั้น โดยหลักการแล้วก็เป็นไปได้ที่ไทย จะต้องเสียพื้นที่บริเวณอื่นอีกซึ่งเป็นพื้นที่ที่แสดงไว้อย่างไม่ถูกต้องในแผนที่ ปี 1907 หรือข้อสรุปที่เป็นปัญหาของคณะกรรมมาธิการร่วมซึ่งขัดแย้งต่อเนื้อหาตัวบทของสนธิสัญญาระหว่างปี 1904/7 นั้น ประเทศไทยจำเป็นที่จะต้องยึดมั่นในจุดยืนของตัวเอง – ที่ว่าข้อตกลงในเอกสารสนธิสัญญานั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ - เพราะถ้าไม่เช่นนั้นแล้วไทยก็จะเสียเปรียบจะถูกโจมตีได้ง่ายในการเรียกร้องต่อไปในอนาคตด้วยความหวังเพียงเล็กน้อยที่จะชนะ ซึ่งเคยได้รับคำพิพากษาที่เป็นปัญหาและสร้างความไม่พอใจในคดีครั้งก่อนมาแล้วจากคำตัดสินของศาลโลก ในปี ค.ศ. 1962

เอียงไปทางขวา (Pull to the Right)

ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้านี่เป็นเพียงแค่ปัญหาข้อขัดแย้งของไทยที่มี ผู้เขียนคิดว่าเป็นไปได้ที่จะหาทางออกให้แก่ปัญหาซึ่งหลีกเลี่ยงปัญหาข้อกฎหมาย ที่ยุ่งยากไว้ และอาจจะหาข้อตกลงหรือการประณีประนอมที่จะสามารถนำมา แก้ปัญหาที่ยุ่งยากดังกล่าวนั้นได้ด้วย แต่โชคร้ายที่ประเด็นข้อกฎหมายดังกล่าวถูกบิดเบือนจากหลายกลุ่มภายในประเทศไทยโดยพยายามหลบหลีกหรือเลี่ยงการอภิปรายอย่างมีเหตุผลเนื่องจากเหตุแก่ประโยชน์ของแนวคลั่งชาติที่กำลังกลับมาอีกครั้ง ฝ่ายที่มีความรุนแรงโวยวายที่สุดในกลุ่มที่กล่าวมานี้เห็นจะรวมไปถึงกลุ่มขวาจัด เช่น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาชน และกลุ่มสหธรรมิกประชาธิปไตย ซึ่งเรียกว่ากลุ่มธรรมยาตรา

กลุ่มชาตินิยมรุนแรงธรรมยาตราพร้อมด้วยกลุ่มพันธมิตรฯ โต้แย้งการรับรองสนับสนุนการดำเนินการของกัมพูชาในการขึ้นทะเบียนปราสาทเป็นมรดกโลกของรัฐบาลสมัคร สุนทรเวชว่าได้ทำลาย สิทธิอธิปไตยเหนือพื้นที่บริเวณรอบๆ ของตัวปราสาท เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2008 สมาชิกกลุ่มธรรมยาตราทั้ง 3 คนซึ่งในที่สุดก็ได้ออกมา และได้ขึ้นปราศรัยต่อสื่อเมื่อลงมาจากเขาเปรียะวิเฮียร ในการปราศรัยครั้งนั้นผู้เขียนเองก็ได้ไปฟังด้วย ผู้นำกลุ่มธรรมยาตราได้อธิบายชี้แจงประเด็นสำคัญหลายประการซึ่งทำให้ชาวกัมพูชารู้สึกโมโหเดือดดาล ยกตัวอย่างเช่น ผู้นำคน

ดังกล่าวได้กล่าวว่า ศาลโลกได้ตัดสินยกตัวปราสาทให้แก่กัมพูชา แต่ไม่ได้ยกผืนดิน ซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวปราสาทให้แก่กัมพูชา ดังนั้นแล้วคนไทยก็ควรจะผลักตัวปราสาทข้ามหน้าผาให้ลงไปในอาณาเขตของกัมพูชาด้วย เขายังได้โต้แย้งอย่างงี่เง่าต่อไปอีกว่า สนธิสัญญาในปี 1904/1907 กับฝรั่งเศสนั้นถือว่าเป็นโมฆะและมีเพียงสนธิสัญญาที่มีผลทางกฎหมายในปัจจุบันนี้ฉบับเดียวคือ สนธิสัญญา ปี 1941 โดยมีการลงนามที่กรุงโตเกียวซึ่งประเทศไทยนั้นได้เอา 'จังหวัดที่เคยสูญเสียไปกลับคืนมา' นั่นก็คือพระตะบองกับเสียมเรียบ เขายังกล่าวต่อไปอีกว่า ดังนั้นไม่เพียงแต่เปรียะวิเฮียรเท่านั้น แต่ทางตะวันตกเฉียงเหนือทั้งหมดของกัมพูชาก็เป็นของประเทศไทยด้วยและเขายังได้ยืนยันอีกว่าให้รัฐบาลไทยอ้างสิทธิเรียกร้องพื้นที่ดังกล่าวคืนมาอีกครั้ง แต่การที่จะผลักให้ตัวปราสาทตกลงข้ามหน้าผาไปนั้น, ซึ่งในความคิดของเองก็ยังเป็นพื้นที่ของไทยอยู่, ได้แสดงให้เห็นถึงความงี่เง่าที่มีอยู่ทั่วไปในยุทธวิธีที่ใช้ล่อหลอกฝูงชน

ขณะที่การวิพากษ์วิจารณ์ลักษณะโจมตีเชิงอนุรักษ์นิยมได้ทำลายโอกาสของประเทศไทยในการหาวิธีที่มีเหตุผลในการแก้ไขปัญหาเรื่องเขตแดนต่างๆกับกัมพูชา แท้จริงแล้วก็ไม่ใช่การพูดเกินจริง (bloviating) ของกลุ่มคนเหล่านี้หรอกที่เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาที่รุนแรงเช่นนี้กับฝ่ายกัมพูชา จริงๆแล้วกลุ่มขวาจัดต่างก็มีสิทธิในการอภิปรายปราศัยอย่างอิสระ (แต่ไม่ใช่อิสระในการก่อความรุนแรง) เฉกเช่นที่ทุกคนในประเทศไทยพึงจะมี ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่าพวกเขาแสดงความคิดเห็นในลักษณะคลั่งชาติ แต่อยู่ที่ว่ารัฐบาลโดยเฉพาะรัฐบาลชุดปัจจุบันพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้ผู้นำ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะนั้น ได้เอาใจกลุ่มฝ่ายขวาจัดเหล่านี้เพื่อเป็นการการรักษาการสนับสนุนหรือฐานเสียงจากพวกฝ่ายขวานี้ไว้ ดังนั้นแล้วลัทธิคลั่งชาติ ซึ่งน่าจะสามารถถูกมองข้ามไปได้ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบที่ไม่สำคัญนักของความเป็นอนุรักษ์นิยมกลับได้รับการยอมรับและนำมาใช้โดยสมาชิกของรัฐบาลชุดนี้เอง

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2008 ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ศิริโชค โสภา ได้กล่าวซ้ำแล้วซ้ำเล่าถึงข้ออ้างที่ว่าศาลโลกนั้นได้ให้เฉพาะตัวปราสาทและก็ไม่ใช่พื้นดินที่รองรับตัวปราสาทอยู่ "The ICJ ruled only the temple was under Cambodia's sovereignty and Thailand obligated to hand the ruin temple to Cambodia, not soil under and surrounding the ruin [sic]," เขากล่าว เมื่อเร็วๆนี้อารมณ์ความรู้สึกเช่นนี้ได้รับการกล่าวย้ำอีกโดย รมว. ยุติธรรม นายพีรพันธุ์ สาลีรัฐวิภาศ ซึ่งกล่าวว่า "We respect the [ICJ] court ruling but hope to one day have the evidence to prove the temple itself is ours." อย่างไรก็ตามสิ่งที่สร้างปัญหาที่ร้ายแรงที่สุดก็คือการกล่าวชักนำอย่างผิดๆ ของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะระหว่างการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช อภิสิทธิ์ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้นำพรรคฝ่ายค้านได้กล่าวประกาศว่าประเทศไทยจะรักษาสิทธิในการแสดงหลักฐานที่จะพิสูจน์ถึงความเป็นเจ้าของตัวปราสาทและวันหนึ่งประเทศไทยจะทวงเอาปราสาทกลับคืนมาให้ได้ เพียงไม่กี่สัปดาห์หลังจากการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลในครั้งนั้น นายอภิสิทธิ์ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลกและประเด็นที่เกี่ยวกับกรณีดังกล่าวของ รมว. ต่างประเทศ นพดล ปัทมะ ในขณะนั้น ที่สร้างจุดอ่อนให้แก่พรรคพลังประชาชนซึ่งเป็นพรรครัฐบาลในขณะนั้น การวิพากษ์วิจารณ์แสดงความคิดเห็นของนาย

อภิสิทธิ์ ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความหายนะและพังทลายของความสัมพันธ์ที่มีกับกัมพูชา - จริงๆ แล้วเป็นความไม่พอใจในตัวอภิสิทธิ์กับประเทศไทย -ซึ่งรุนแรงเพิ่มขึ้นในชาวกัมพูชาทุกคนที่เราได้สัมภาษณ์ -โดยเกิดจากการวิพากษ์วิจารณ์แสดงความคิดเห็นดังกล่าวซึ่งได้ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ซ้ำแล้วซ้ำเล่าในประเทศกัมพูชาราวกับเป็นหลักฐานแสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์คดโกงทุจริตของประเทศไทย หลังจากได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อภิสิทธิ์ก็ได้พยายามที่จะบรรเทาความหวาดกลัวหวาดหวั่นของคนกัมพูชาด้วยการใช้เส้นทางการเจรจา แต่ความเสียหายร้าวรานก็ได้เกิดขึ้นไปแล้ว และรัฐบาลของอภิสิทธิ์เองก็ไม่ได้มีอะไรเลยนอกเหนือจากปัญหาความยุ่งยากเศร้าใจกับประเทศกัมพูชา ทั้งนี้นอกเหนือจากเหตุผลอย่างอื่นแล้ว นั่นก็เนื่องมาจากการมองการใกล้ด้วยสายตาที่แคบที่พยายามชักนำสนับสนุนฝ่ายขวาจัด (far right) ในช่วงการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลใน ปี 2008 โดยตรง

Threats, Real, and Imagined

เปรียะวิเฮียรได้พิสูจน์แล้วว่าเป็นเครื่องมือที่สะดวกสบายอย่างหนึ่งในการปลุกระดมกระตุ้นให้เกิดกระแสความรู้สึกชาตินิยมขึ้นมาในประเทศไทย ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการใช้ในการปฏิบัติการโจมตีทักษิณ ชินวัตรและกลุ่มที่ถือว่าเป็นพรรคพวกของเขาก็ตาม หรือไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมกำลังสนับสนุนก็ตาม แต่เปรียะวิเฮียรก็ได้ดึงความสนใจไปจากปัญหาหรือความอัปยศภายในประเทศและได้นำมาซึ่งภาพอันน่าสะพรึงกลัวของศรัตรูของชาติทั้งความสูญเสียอาณาเขต อันน่าเจ็บปวดในช่วงยุคสมัยอาณานิคมและปีศาจแห่งยุคสงครามเย็น แต่ที่มากกว่านั้นก็คือ การที่อภิสิทธิเอาใจฝ่ายขวานั้นเป็นสิ่งที่ไม่น่าแปลกใจ ถ้าหากเราจะย้อนไปถึงสิ่งที่ Cuasay (1998) และ Johnson (1962) ได้ทำนายเอาไว้ว่าจะเกิดขึ้นเนื่องมาจากคำตัดสินของศาลโลก ประเทศไทย - และประเทศกัมพูชาอย่างที่เราน่าจะเห็นได้แล้วในเวลานี้ -ทุกวันนี้ได้ตอบรับเข้าใส่สิ่งที่เห็นว่าเป็นการคุกคามข่มขู่ทุกอย่างไม่ว่าสิ่งนั้นจะจริงหรือไม่ก็ตาม แม้แต่แผนต่างๆ ที่น่าจะสามารถบรรเทาความบาดหมางขัดแย้งได้ดี - เช่นการขึ้นทะเบียนร่วมของตัวปราสาทและอาณาบริเวณรอบๆ เป็นมรดกโลกนั้น – ก็ยังถูกมองว่าเป็นสิ่งที่น่าสงสัยคลางแคลงหรือเป็นการเหยียดหยาม และไม่เพียงทำให้แผนต่างๆ นั้นเป็นไปไม่ได้แล้ว แต่ยังดูหมิ่นเหยียดหยามและมองว่าเป็นการทรยศอีกด้วย

การขึ้นทะเบียนเปรียะวิเฮียรเป็นมรดกโลก แม้จะใช้แผนที่ต้นฉบับของกัมพูชาซึ่งได้รวมเอาพื้นที่ที่มีการขัดแย้งเข้าไปด้วยนั้นก็ไม่ใช่การคุกคามในการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ทับซ้อนอย่างที่พรรคฝ่ายค้านไทยได้แสดงออก การคุกคามนั้นส่วนใหญ่แล้วเป็นเพียงภาพที่ถูกกำหนดคิดขึ้นมา ในข้อ 11.3 ของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกขององค์การยูเนสโก ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า:

The inclusion of a property in the World Heritage List requires the consent of the State concerned. The inclusion of a property situated in a territory, sovereignty or jurisdiction over which is claimed by more than one State shall in no way prejudice the rights of the parties to the dispute.
(UNESCO World Heritage Convention
<http://whc.unesco.org/en/conventiontext/>)

แต่หากจะกล่าวกันตรงๆ แล้วถือว่าคล้ายๆ กับสิ่งที่เรียกว่า ‘paranoia’ (อาการทางจิตที่หวาดระแวง) และ ‘hypersensitivity’ (ปฏิกิริยาตอบสนองทางอารมณ์ไวเกินไป) ซึ่ง Cuasay

(1998) และ Johnson (1962) ได้เคยอ้างถึง อย่างไรก็ตาม หากไม่คำนึงถึงว่าตัวบทหรือเนื้อหาของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกขององค์การยูเนสโกดังกล่าวมีความชัดเจนเพียงใดนั้น นักชาตินิยมในประเทศไทยทั้งหลายก็ยังคงจะหวาดกลัวอยู่ตลอดไปว่าการยอมรับการขึ้นทะเบียนดังกล่าวจะกลับมากัดกินทำร้ายพวกเขาเข้าสักวันหนึ่ง

Cambodia: Perennial Victim and Hypocritical History

ข้อเท็จจริงที่ว่าประเทศไทยไม่มีสิทธิทางกฎหมายในตัวเปรียะวิเฮียรอีกต่อไปแล้ว (ดังคำตัดสินของศาลโลก) และข้อเท็จจริงที่ว่าไทยยังดูเหมือนจะแสดงออกอย่างไม่มีเหตุผลเกี่ยวกับเรื่องของข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นอยู่อย่างต่อเนื่องนี้นั้น ไม่ได้เป็นข้อแก้ต่างให้แก่กัมพูชาซึ่งมีบทบาทในสถานการณ์ความสับสนวุ่นวายเกี่ยวกับเปรียะวิเฮียรและปัญหาเขตแดนที่กัมพูชาเองสร้างให้มีอย่างไม่มีที่สิ้นสุดแต่อย่างใด แน่นอนว่ากัมพูชา, ซึ่งไม่เหมือนประเทศไทย, ได้ชื่นมื่นกับการมองเห็นในระดับนานาชาติของอธิปไตยกัมพูชาเหนือตัวปราสาทและเท่าที่พวกเขารับรู้ก็คือ อธิปไตยเหนือพื้นที่บริเวณรอบๆ เช่นเดียวกัน แต่กัมพูชาเองก็ได้ใช้ประเด็นของปราสาทสำหรับประโยชน์ภายในประเทศอย่างน่าสงสัยเช่นกัน โดยเฉพาะในช่วงเลือกตั้งระดับชาติในปี พ.ศ. 2008 นอกเหนือจากนี้ วาทกรรมในชีวิตประจำนั้นจะเห็นว่าชาวกัมพูชามีความรู้สึกว่าสิทธิในตัวปราสาทนั้นได้มาจากความเป็นมรดกแห่งชาติของพวกเขามากกว่ามาจากประเด็นข้อกฎหมายจากหลักในการพิจารณาคดีของศาลโลก ซึ่งแสดงให้เห็นความเจ้าเล่ห์สองหน้าในกรณีตัวปราสาทและประวัติศาสตร์ของพวกเขา

Stone Temple Hypocrisy

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2009: 87-113) ได้นิยาม “ancient Angkorian ruins” (ปราสาทหินโบราณ) - ดังที่เขาเรียกว่า ‘ปราสาทศิลา’ ในฐานะที่เป็น “หัวใจของชาตินิยมกัมพูชา”

นครวัด-นครธม ไม่ใช่ ‘ปราสาทศิลา’ เพียงแห่งเดียวที่มีอิทธิพลต่อลัทธิชาตินิยมกัมพูชา เปรียะวิเฮียร, ตาเมือน, และ ตากระเบย (Takrabey) ต่างก็ถูกมองว่าเป็นเนื้อแท้ของ ‘Khmerness’ (ความเป็นแขมร์) ดังนั้นจึงไม่มีโอกาสที่สถานที่แห่งนี้จะกลายมาเป็นพื้นที่ในการเจรจาเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งเกี่ยวกับเขตแดนที่มีกับประเทศไทยในปัจจุบันได้

แม้แต่ประสาทพิมาย, ปราสาทพนมรุ้ง, ปราสาทเมืองที และปราสาทอื่นๆ ที่อยู่ลึกเข้าไปในเขตพื้นที่ของประเทศไทยบางครั้งยังถือว่าแท้จริงแล้วนั้นเป็น ของเขมร (Khmer) และก็ยังมีเปลวไฟแห่งลัทธิสนับสนุนการเรียกร้องดินแดนคืน (irredentism) ที่เชื้อไฟยังคงติดอยู่ในหลายๆเขต ซึ่งอ้างว่าภาคอีสานตอนใต้ -ได้แก่ จังหวัดโคราช, สุรินทร์, ศรีสะเกษ, และอุบลราชธานี- เหล่านี้ควรจะยังคงเป็นของ ประเทศกัมพูชาด้วยเหตุผลที่ว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้เป็นคนที่พูดภาษาแขมร์ และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ พื้นที่บริเวณนี้ยังมีปราสาทแขมร์โบราณและโบราณวัตถุแบบแขมร์หลายอย่างด้วย

และความสองหน้าในจุดยืนกัมพูชาก็สามารถสังเกตุเห็นได้จากจุดนี้ นั่นก็คือการกล่าวอ้างเรียกร้องเสียงดังของชาวกัมพูชาต่อพื้นที่บริเวณเขตแดนที่มีการยื้อแย่งกันอยู่นั้นโดยอ้างถึงความเป็นมรดกแขมร์ สำหรับพวกเขาแล้วชัยชนะทางกฎหมายจากคำตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่าง

ประเทศนั้นเป็นการพิสูจน์ให้เห็นสิทธิอันชอบธรรมในมรดกและสร้างวิถีทางกฎหมายโดยที่พวกเขาสามารถเรียกร้องสิทธิให้แก่ตัวเองได้ แต่สิทธิที่แฝงอยู่ของพวกเขาหรือความชอบธรรมอันแท้จริงของพวกเขานั้น เขาคิดว่ามาจากความเป็นแขมร์ (Khmerness) ของปราสาทเหล่านั้น - ที่อ้างว่าสร้างโดยคนแขมร์ สำหรับคนแขมร์ ในช่วงสมัยที่อาณาจักรอังกอร์มีอำนาจสูงสุดเหนืออาณาจักรอื่นๆ ในภูมิภาคแม่น้ำมูน

ความชัดเจนของการตีสองหน้าในจุดนี้ก็คือการที่ยังมีชาติพันธุ์แขมร์ ที่ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ของปราสาทโบราณแขมร์เหล่านี้ และก็ไม่มีเหตุผลใดๆ ที่จะเป็นข้อสงสัยว่าชาวแขมร์กลุ่มนี้ (ซึ่งบ่อยครั้งมักจะถูกเรียกว่า แขมร์สูง หรือ แขมร์สุรินทร์ ซึ่งเป็นประชากรของประเทศไทย) ไม่ใช่ทายาทโดยตรงของปราสาทเล่านี้และมรดกทางวัฒนธรรมที่พวกเขาเป็นตัวแทน แต่ความเป็นไปได้ในข้อดังกล่าวนั้นมักจะไม่ได้รับการยอมรับจากชาวกัมพูชา สำหรับแขมร์สูงนั้นถ้าไม่ถือว่าเป็นตัวแทนของอะไร ‘อย่างอื่น’ ที่ถูกนักจักรวรรดินิยมสยามขโมยไป (ซึ่งดังนั้นแล้วพวกสนับสนุนการเรียกรองดินแดนคืนจึงอ้างว่าจังหวัดในภาคอีสานตอนใต้เหล่านั้นควรจะเอาคืนให้แก่ประเทศกัมพูชา) หรือกลุ่มคนเหล่านี้ก็เพียงแต่หายไปเลยจากวาทกรรมโดยที่ไม่มีกล่าวถึงอีกเลย เมื่อกล่าวถึงแขมร์สูงในประเด็นที่พวกเขาไม่รู้สึกสะดวกที่จะพูดเขตแดนที่มีข้อขัดแย้งกันอยู่นั้นจะไม่เป็นการแบ่งแยกระหว่างแขมร์กลางกับพี่น้องชาวแขมร์สูง แต่จะแบ่งแยกระหว่างคนแขมร์กับไทยระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศไทย (หรือไม่ก็ในวาทการที่กระตุ้นอารมณ์อย่างรุนแรงในปัจจุบันคือคำว่า ‘เสียม’ ‘Siem’) คงจะแก้ตัวไม่ได้และถือว่าเป็นการตีสองหน้าหากจะอ้างว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ในภาคอีสานตอนใต้นั้นเป็นแขมร์แต่กลับปฏิเสธพวกเขาเมื่อกล่าวถึงความเกี่ยวข้องในเรื่องของมรดกแขมร์ในภูมิภาคที่พวกเขาอาศัยอยู่หรือได้อาศัยอยู่มาเนิ่นนานตั้งแต่สมัย ประวัติศาสตร์

ขอยอมรับเลยว่าสมมติฐานที่เป็นทางการของประเทศไทยเกี่ยวกับวัฒนธรรมแขมร์ ในภาคอีสานนั้นใช้ไม่ได้ การถือว่าคน ‘ขอม’ โบราณ นั้นเป็นต้นตระกูลจริงๆ ของอังกอร์ และการโต้แย้งว่าชาวกัมพูชาในยุคสมัยใหม่นี้ไม่มีความเกี่ยวข้องอะไรเลยกับคน ‘ขอม’ โบราณเหล่านี้ เป้าหมายที่ชัดเจนยิ่งกว่าของประเทศไทยในการแก้ไขประวัติศาสตร์นี้ก็เพื่ออ้างสิทธิในมรดกอัง-กอร์ตามชาติสยามสมัยก่อนลัทธิอาณานิคมแห่งอธิปไตย - ซึ่ง Denes (2006:31) ได้เรียกไว้อย่างคมคายว่า ‘มโนภาพจักรวรรดินิยม’ ของไทย หรือ Thailand’s ‘imperial imaginary’ แต่ข้อเท็จจริงที่ยังเห็นอยู่นั่นก็คือ การที่ชาวกัมพูชายังเลือกที่จะคิดว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ในภาคอีสานตอนใต้นั้นเป็นแขมร์หรือมีความเป็นแขมร์ (Khmerness) แต่กลับปฏิเสธความเป็นแขมร์ของผู้คนในพื้นที่ดังกล่าวเมื่อโยงมาถึงนัยยะว่าชาวแขมร์สูงก็อาจจะมีสิทธิอันชอบธรรม – หากไม่พิจารณาในแง่ของอธิปไตย - ในมรดกซึ่งแสดงให้เห็นได้จาก ‘ปราสาทศิลา’ ที่มีอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นของพวกเขาเมื่ออยู่ในอารมณ์ความรู้สึกของการเรียกร้องดินแดนคืนชาวกัมพูชาก็จะกล่าวชาวแขมร์สูงในฐานะที่เป็นลูกพี่ลูกน้องชาวแขมร์ของพวกเขาเอง ซึ่งควรจะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐแขมร์ แต่ทันใดที่ประเด็นถูกโยงมาถึงเรื่องสิทธิในมรดกที่เป็นรูปธรรมของแขมร์ที่เหลืออยู่นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องปราสาทต่างๆ ที่อยู่แถวชายแดนที่มีการถกเถียงถึงความเป็นเจ้าของอยู่นั้น ข้อถกเถียงเกี่ยวกับชาวแขมร์สูงก็อันตรธารไปจากวาทกรรมนั้นๆ ทันที

ประเทศไทยซึ่งครั้งหนึ่งได้เข็ดขยาดมาแล้วจากคำตัดสินของศาลโลกยังคงต้องการ ที่จะมีการเจรจาเรื่องพรมแดนต่างๆร่วมกันกับประเทศกัมพูชาเพียงสองต่อสองเท่านั้น ไทยเองมีความหวังเพียงน้อยนิดที่จะได้รับความเห็นใจและการสนับสนุนจากนานาชาติ และแน่นอนประเทศไทยเองก็ได้อยู่ในฐานะที่เสียเปรียบอย่างที่สุดซึ่งก็เนื่องมาจากคำตัดสินของศาลโลกที่ให้ประเทศไทยแพ้คดี และถึงแม้ว่าประเทศไทยอาจจะสามารถที่จะแสดงให้เห็นว่าคำตัดสินของศาลโลกนั้นไม่ยุติธรรม และแสดงให้เห็นว่ามโนภาพของยุคสงครามเย็นนั้นได้บดบังการตัดสินคดีของศาลแต่คำตัดสินก็ได้สรุปและยุติไปเรียบร้อยแล้ว ถึงแม้สมมติว่าอาจจะมีช่องทางทางกฎหมายอะไรที่สามารถเป็นช่องทางเลือกที่ประเทศไทยสามารถนำมาใช้ได้ แต่จะมีใครบ้างในระดับนานาชาติที่อยากจะกลับไปเยือนการโต้แย้งในยุคสมัยของสงครามเย็นในพื้นที่ด้อยพัฒนาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ถือว่าได้รับการแก้ไขโดยศาลโลกไปแล้ว สมรภูมิรบของประเทศไทยคงจะสูงชันมาก ทางปีนป่ายที่สูงชันนั้นจะสูงชันกว่าหน้าผาเขาเปรียะวิเฮียรเสียอีก

จะมีสักทางไหมที่จะสามารถก้าวผ่านสถานการณ์อันสับสนยุ่งยากนี้ ข้อขัดแย้งต่างๆ ที่เกี่ยวกับเขตแดนจะสามารถแก้ไขได้ไหม โดยเฉพาะข้อขัดแย้งในเรื่องเขตแดนที่มีการทะเลาะโต้เถียงกันรุนแรงที่สุดในบริเวณ ใกล้เคียงกับเปรียะวิเฮียร ในสภาพการณ์ปัจจุบันนี้ช่างเป็นสิ่งที่น่าเศร้าที่คำตอบคือ ‘ไม่’ มีเลย ความแตกแยกไม่ลงรอยและความคลางแคลงใจระหว่างรัฐบาล ฮุน เซน กับ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะนั้นสาหัสเกินไป ไม่มีใครที่จะยอมยกพื้นที่แม้เพียงนิ้วเดียวให้อีกฝ่ายได้ รัฐบาลของอภิสิทธิ์เองก็สนใจอยู่แต่กับการปลุกเร้าให้เกิดกลุ่มชาตินิยมรุนแรงของประเทศไทย และก็คงไม่มีทางได้เห็นภาพที่ ฮุน เซน จะยอมให้แก่รัฐบาลที่มีความเชื่อมโยงกับลัทธิการแพร่ขยายอาณาจักรนิยมเสียม (Siem Expansionism)

มีการเรียกร้องให้เกิดความร่วมมือมากมายเพื่อมองหาแนวทางแก้ปัญหาที่น่าจะเป็น ไปได้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน (‘win-win’ workable resolution) เพื่อเป็นทางออกสำหรับทางตันหรือสภาวะจนตรอกนี้ ดังตัวอย่างเช่น นักข่าวในสังกัดหนังสือพิมพ์บางกอกโพสท์ Thanida Tansubhapol ถือว่า ‘แถลงการณ์ร่วม’ ของ นายนพดล ปัทมะ นั้นว่ามีลักษณะ ‘win-win’ ซึ่งดูจะไม่ค่อยตรงไปตรงมาหรือจริงใจเท่าไหร่นัก เพราะดูเหมือน Thanida จะรวมเอา ‘wins’ ทั้ง ๒ ตัวนี้เข้าด้วยกันให้เป็นของประเทศไทยเสียมากกว่า ดังที่เธอเขียนไว้ว่า:

Thailand is also satisfied that the demarcation in the new map conforms to a Thai cabinet resolution in 1962, which asks that the watershed lines be the borderline. ... If the World Heritage Committee under UNESCO agrees to register the temple, shops and structures built by Cambodians in the disputed area must be cleared for a joint management zone with Thailand. Then the burden will be on the Cambodian government to get its people out of the area. This can be called a win-win situation for Thailand rather than a loss to the country, as some have tried to label the agreement. (Thanida Tansubhapol ‘A Win-Win Temple Deal’ Bangkok Post June 22, 2008).

ถึงตอนนี้แล้วก็น่าจะค่อนข้างชัดเจนที่ลักษณะของลัทธิชาตินิยมที่ไม่มีทางเปลี่ยน แปลง (‘stick-to-your-guns’ mentality) เช่นนี้นั้นคงจะเป็นไปไม่ได้ อย่างเด็ดขาดที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ยั่งยืนจริงๆ ได้

ดูคล้ายสิ่งที่ ดร. สมเกียรติ อริยปรัชญา คณบดีสถาบันการฑูตและการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสนอเอาไว้ว่า ปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นผลพวงมาจากการที่เมืองไทยตกเป็นเหยื่อในสมัยอาณานิคมโดยเฉพาะเนื่องมาจากสนธิสัญญา ปี 1893, 1904 และ 1907 ดังที่เขาได้แสดงไว้ว่า

Looking at the big picture, Cambodia should be magnanimous enough to invite Thailand to jointly inscribe the temple. Such an action would be in the national interest of Cambodia. Phnom Penh may still invite a joint inscription even at this late hour. There is nothing in the rules and regulations of the World Heritage Committee that forbids joint inscription even after a unilateral inscription has been granted. This magnanimous act would in one fell swoop cool down the current dispute and make the temple of Phra Viharn truly a world heritage site of universal value and a symbol of cooperation between the two countries for years to come. Looking further into the future, the win-win way to cement good relations between Cambodia, Thailand and indeed Laos, would be to form a CALATHAI Community (acronym for Cambodia, Laos and Thailand), a la Benelux and the wider EU. Through positive functionalism, they will achieve a deeper integration in the areas of goods, capital and labour. The prosperity and destiny of these countries will thus become inextricably intertwined. (Aug. 13, 2008. The Institute of Diplomacy and International Studies (IDIS) <http://www.rsu.ac.th/idis/en/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=1 >)

ไม่มีอะไรเลยที่จะแสดงให้เห็นว่ากัมพูชาจะ, หรือแม้แต่ควรจะ, เป็นฝ่ายที่เอื้อเฟื้อใจกว้างอยู่เพียงฝ่ายเดียวในการแก้ไขปัญหากับประเทศไทย แนวคิดที่ว่าสยามตกเป็นเหยื่อ (Siamese victimhood) ในสมัยอาณานิคม - ซึ่งเป็นสมัยที่กัมพูชาได้รับการปกป้องอย่างเป็นที่น่าพอใจจากการรุกรานของสยาม โดยฝรั่งเศส - และนอกจากนี้การจะถามหาความใจกว้างจากกัมพูชานั้น คงจะเป็นวิธีการที่ไม่มีทางจะเป็นไปได้ ไม่มีทางจะประสบผลสำเร็จได้เลย

William Roth จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการรวมพื้นที่ที่อยู่ในอาณาเขตของประเทศไทยให้เป็น ส่วนหนึ่งของของมรดกโลก ซึ่งเขาได้เสนอไว้ดังนี้:

However, the disputed area surrounding the temple itself also contains related Khmer artefacts, and in administering the temple, particularly as a World Heritage site, the entire area (perhaps even beyond the 'disputed area') should be administered as a single entity. Indeed, the World Heritage listing provides both countries with an excellent opportunity for increased tourism and accompanying revenue. ... A joint commission could be established to provide security in the disputed area, and, in close cooperation with the World Heritage Committee, provide overall administration for a larger area reasonably related to the temple compound.

(Roth, William. Preah Vihear Temple Dispute: a way out of the impasse Bangkok Post July 22, 2008 <http://www.bangkokpost.com/220708_News/22Jul2008_news016.php>)

ในวิธีการที่ Roth ได้เสนอไว้ ผู้เขียนคิดว่าเราคงมองเห็นเมล็ดพันธุ์ของโอกาสในการหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนได้ ถ้าหากการที่กัมพูชาไม่ยอมรับ (โดยชอบธรรมทางกฎหมาย) การขึ้นทะเบียนร่วมปราสาทของประเทศไทยนั้นจริงๆ เกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่าเรื่องนี้ไม่เกี่ยวหรือไม่ใช่ธุระกงการอะไรของประเทศไทยแล้ว นั้น ก็ย่อมจะมีความหวังอยู่บ้างว่าเรื่องราวต่างๆ จะดีขึ้นในส่วนที่

เกี่ยวข้องกับตัวปราสาทและพื้นที่ที่มีความขัดแย้งรอบๆตัวปราสาท ดังนั้นแล้วต้องทำเรื่องนี้ให้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประเทศไทยหรือเป็นธุระกงการอะไรสักอย่างของประเทศไทย ถ้าพื้นที่ในประเทศไทยที่ติดกับตัวปราสาทแต่เป็นพื้นที่ที่ไม่มีความขัดแย้งกันจะสามารถนำไปขึ้นทะเบียนร่วมเป็นมรดกโลกได้ - โดยเฉพาะบริเวณ “ผามออีแดง” และบริเวณโดยรอบ - จากนั้นประเทศไทยเองก็จะมีเหตุผลที่แท้จริงชอบธรรมอย่างแน่นอนในการจดทะเบียนร่วม และในเรื่องของปัญหาเกี่ยวกับเขตแดน ที่ขัดแย้งกันอยู่นั้นก็ไม่จำเป็นที่จะต้องไปแก้ไขมันแต่ต้องมองข้าม ส่วนเรื่องของความปลอดภัยในพื้นที่ทั้งหมด -ทั้งที่อยู่ภายใต้อธิปไตยไทยอย่างชอบธรรมและไม่คลุมเครือและที่อยู่ภายใต้อธิปไตยกัมพูชา รวมถึงพื้นที่ที่มีความขัดแย้งกันอยู่นั้น - ดังที่ Roth ได้นำเสนอไว้ว่าสามารถทำให้อยู่ภายใต้คณะกรรมการร่วมซึ่งทำให้หลีกเลี่ยงการปักปันดินแดนอย่างเคร่งครัดเข้มงวด กุญแจสำคัญสำหรับประเทศไทยก็คือการตั้งเป้าหมายในการได้สิทธิอย่างชอบธรรมไม่คลุมเครือ - ไม่ใช่เป้าหมายขัดแย้ง - ในการเป็นส่วนหนึ่งของมรดกโลก

บทที่ 4: “เครือข่ายข้ามพรมแดน”

ชีวิตในแนวชายแดนที่เป็นปัญหาระหว่างพรมแดนไทย-กัมพูชา

บทความนี้ได้ศึกษาลักษณะที่หลากหลายในชีวิตประจำวันตามเขตพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาของทั้ง 2 ฝั่ง อันดับแรกก็เพื่อประเมินว่ามีเครือข่ายข้ามพรมแดนด้านใดบ้างที่ผู้คนยังคงไว้อยู่ และอย่างต่อมาก็คือวาทกรรมที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่นด้านใดบ้างที่แสดงให้เห็นเครือข่ายข้ามพรมแดนที่ได้อย่างชัดเจน มากกว่านั้นบทความนี้ยังได้พิจารณาว่า วาทกรรมในท้องถิ่นนั้นขัดแย้ง, สนับสนุนหรือล้มล้างวาทกรรมเชิงชาตินิยม หรือวาทกรรมกระแสหลักที่เห็นได้จากสื่อมวลชนหรือช่องทางอื่นๆ ได้อย่างไรบ้าง ข้อมูลทางด้านมานุษยวิทยาที่นำมาใช้ในบทความนี้ได้มาจากการสำรวจศึกษาตลาด ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชายแดน, การแต่งงานข้ามชาติ, ความสัมพันธ์ของกลุ่มทหารตามพื้นที่ชายแดน, กิจกรรมผิดกฎหมาย (โดยเฉพาะการลักลอบตัดไม้), ความสัมพันธ์ด้านศาสนาวัฒนธรรมและแรงงานต่างด้าว บทความชิ้นนี้ได้ผลสรุปว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ชายแดนเมื่อเวลาที่ละจากอุปกรณ์ทำมาหากินแล้ว พวกเขาได้สร้างความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนที่ยืนนานและพวกเขาก็ปฏิเสธหรืออย่างน้อยก็ไม่ใส่ใจกับการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ของลัทธิชาตินิยมและนโยบายเชิงวัฒนธรรมของ “Othering” ดังที่เคยเป็นมา ความเป็นชาตินิยม และความไม่พึงพอใจไม่ใช่แหล่งที่มาของความเป็นเอกลักษณ์หรือความจงรักภักดีด้านการเมือง แต่กลับเป็นภาระที่รบกวนชีวิตที่มั่นคง สงบสุขและอุดมสมบูรณ์ของพวกเขา

อภิปราย

ในบทนี้เราจะไม่ถอดความเรื่องชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) ทั้งหมดแต่จะอภิปรายและสรุปนัยยะในภาพกว้างเกี่ยวกับผู้คนที่อาศัยอยู่ตามบริเวณ พื้นที่ชายแดน ถ้าหากในแนวคิดของรัฐนั้นเส้นเขตแดน มีไว้เพื่อแบ่งแยกความเป็นอัตลักษณ์ทางการเมืองหนึ่งออกจากอีกอัตลักษณ์หนึ่ง - หรือ ‘geo-body’ (Thongchai 1994), ‘ethnie’ (Smith 1985), ‘imagined community’ (Anderson 1983), และอื่นๆ อีก ออกจากกันนั้น - ในแนวคิดจาก ประสบการณ์

เชิงปฏิบัติการที่ยังสดใหม่นี้ การแบ่งแยกดังกล่าวก็ถือว่าล้มเหลวอย่างเห็นได้ชัด หากประเมินจากสิ่งที่เราได้สังเกตระหว่างการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามนั้น จะเห็นได้ว่าผู้คนที่อาศัยตามบริเวณชายแดนนั้นให้ความสำคัญหรือสนใจความเป็นจริงของชายแดนน้อยกว่าที่รัฐสนใจมากทีเดียว แน่นอนว่าการนำวิทยาการต่างๆเข้ามาใช้ในบริเวณชายแดน - เช่น รั้วลวดหนาม, กับระเบิด, ทหารติดอาวุธ, และ ด่านหรือจุดตรวจต่างๆ- โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการบังคับให้ผู้คนถือเป็นแนวปฏิบัติอย่างจริงจังนั้น ทว่า วิทยาการที่นำมาบังคับใช้ต่างๆก็ไม่ได้แสดงนัยยะเกี่ยวกับกระบวนการเชิง ideological หรือhegemonic ของ subjection (Foucault: 1982; ดู Biolsi 1995) มากเท่ากับที่แสดงนัยยะเกี่ยวกับการใช้อำนาจดิบของรัฐโดยทั่วไป

ผู้คนแถบชายแดนยังคงมีเครือข่ายข้ามพรมแดนและยังร่วมกันทำกิจกรรมข้าม พรมแดนต่างๆ ซึ่งเป็นการต่อสู้กับรัฐ คือพวกเขายังคงรักษา 'mental maps' ของพวกเขาเอง (Migdal 2004:7) ที่มีเกี่ยวกับภูมศาสตร์ซึ่งไม่ตรงกับ 'geobody' ที่ถูกสร้างขึ้นในมโนภาพของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งานข้ามพรมแดน, การช่วยแอบซ่อนมิตรสหายที่เป็นผู้ลี้ภัย, การหาของป่า, หรือการเยี่ยมชมวัดต่างๆ ก็ดี คนในท้องถิ่นยังรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนโดยคำนึกถึงหรือสนใจการเห็นชอบจากรัฐเพียงเล็กน้อยเท่านั้นแม้ว่าพวกเขาจะตระหนักถึงนโยบายของรัฐ ความคาดหวังและแน่นอนเทคโนโลยีต่างๆ ที่นำมาป้องกันไม่ให้พวกเขาดำเนินกิจกรรมใดๆอย่างอิสระเสรีก็ตาม (ดู Wilson and Donnan, 1998: 10)

การที่แสดงให้เห็นว่าวิถีปฏิบัติท้องถิ่นนั้นได้มองข้าม, 'reinscribe', หรือได้ทำให้รัฐแตกสลายอาจจะถือเป็นความพยายามที่จะมองเรื่องนี้ในเงื่อนไขด้าน anarchic หรือเงื่อนไขเชิง post-modern (e.g. Das and Poole 2004; Appadurai 1996; Gupta 1992) ที่ว่าความสำคัญของรัฐเริ่มสึกกร่อนด้านหนึ่งก็เนื่องจากการฟื้นตัวของแนวคิดท้องถิ่นนิยม (localism) และอีกด้านหนึ่งก็คือรูปแบบที่อยู่เหนือระดับความเป็นชาติ (supra-national) ของการจัดการด้านสังคมการเมือง การเพิ่มขึ้นในการค้าข้ามพรมแดน - ซึ่งในที่นี้คือในรูปแบบของตลาดชายแดนที่ช่องจอมและช่องสะงำ - และการอพยพของแรงงานข้ามชาติซึ่งส่วนใหญ่จะผิดกฎหมายจากกัมพูชาไปไทยโดยกระจายอยู่ทั่วไปนั้น สะท้อนให้เห็นกระบวนการ 'globalism' และ 'transnationalism' ที่กำลังเข้ามาสับเปลี่ยนกับอำนาจที่มีพรมแดนและรัฐเป็นตัวแทน การมองภาพชีวิตที่อยู่บริเวณชายแดนในมิติของ 'postmodern' เราจำเป็นจะต้องตั้งคำถามว่าโลกาภิวัตน์ (globalization) นี้ -ซึ่งสันนิษฐานว่าได้ลดทอนอำนาจของรัฐในฐานะที่เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดด้านการเมืองและอัตลักษณ์- สามารถเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ในเขตชายแดนในเรื่องของ 'deterrorialization', แรงงานอพยพที่หลั่งไหลเพิ่มมากขึ้น, ความสัมพันธ์ที่อยู่เหนือระดับรัฐ, และการเสื่อมสลายไปของอัตลักษณ์ของชาติโดยแสดงให้เห็นความเกี่ยวพันกันใน ระดับสากล (global) มากยิ่งขึ้น (หรืออย่างน้อยก็อยู่เหนือระดับรัฐ) หรือไม่

คำตอบก็คือ ไม่ ผู้เขียนจะขอโต้แย้งว่าในกรณีของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนแถบนี้นั้น, ดังที่ Anderson (1995) ได้กล่าวไว้ว่าเป็น 'the death of the nation-state' นั้น, ถือว่าเป็นการกล่าวที่เกินจริง (is greatly exaggerated) การเสื่อมลงของรัฐชาตินั้นดูเหมือนว่าจะ

เป็นทัศนคติที่ใช้ได้กับการสิ้นสุดของ สงครามเย็นในยุโรปมากกว่าในพื้นที่ทุรกันดารของชายแดนไทย-กัมพูชา ดังที่ Anderson (1195:104) ได้กล่าวไว้ว่า

"The partial 'unbundling' of territoriality means that territory is losing some of its importance as a basis of sovereignty and political rule. But this does not mean that geographical space is becoming unimportant, or that territorially based sovereignty is ending, or that states are 'in decline'." ผู้เขียนเห็นด้วยกับ Wilson และ Donnan (1998:2) ซึ่งพวกเขาได้เขียนไว้ว่า:

We hold that definitions of 'political' which privilege notions of self, gender, sexuality, ethnicity, profession, occupation, class and nation within discussions of sign, symbol, contestation and representation risk underestimating the role the state continues to play in the everyday lives of its own and other citizens.

ถ้าหากรัฐยังคงมีซึ่งความสำคัญของรัฐต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ตามชายแดนแถบนี้นั้น แล้วเราจะอธิบายอย่างไรเกี่ยวกับความไม่ตระหนักหรือความไม่สนใจต่ออำนาจของรัฐซึ่งแสดงให้เห็นจากกิจกรรมข้ามพรมแดนของพวกเขา? อันดับแรก ผู้เขียนขอแสดงความคิดเห็นว่ารัฐไม่ได้กำลังรักษาความสำคัญของรัฐในชีวิตของผู้คน แต่ทว่ากำลังเพิ่มความสำคัญของรัฐมากกว่า 'Subjection' คือกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสิ่งที่ข้าพเจ้าจะเสนอให้เห็นอีกต่อไปก็คือการทำให้กฎเกณฑ์ข้อบังคับของรัฐมีความเข้มข้นรุนแรงมากขึ้นและการสร้างความแตกต่างเชิงชาติพันธุ์ได้รวดเร็วและทั่วถึงกว่าการที่กิจกรรมข้ามพรมแดนจะทำให้อำนาจรัฐเบาบางลงเสียอีก

เพื่ออธิบายให้เราเข้าใจการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพภาคสนามที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์นั้น ผู้เขียนขอนำเสนอโดยการแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 ประเด็นที่เกี่ยวกับการควบคุมอำนาจของรัฐไทยเพื่อให้เราได้พิจารณา ได้แก่ 'subjection' (ในความหมายรับรู้ของ Foucault 1982และ Biolsi 1995), การควบคุมดูแลตัวบุคคลในการเดินทางไปมาข้ามพรมแดน, การสร้างมุมมองเชิง 'ideological' หรือ 'hegemonic' ของรัฐ และ การแบ่งแยกระหว่างพรมแดน (ดังตัวอย่างใน Anderson 1983, Dirks 1990 Borneman 1992) และข้อเรียกร้องที่เพิ่มขึ้นของรัฐที่มีโครงร่างที่ชัดเจน

ความสำคัญของ 'Subjection'

กระบวนการต่างๆ ของ 'subjection' ในบริเวณพื้นที่ชายแดนแถบนี้ได้เริ่มขึ้นพร้อมๆ กับการสร้างรัฐราชการ ข้อบังคับในเรื่องการเป็นพลเมือง (บัตรประชาชนและทะเบียนบ้าน), หลักฐานแสดงเชื้อสายการสืบวงศ์ตระกูล (สูติบัตร, มรณบัตร และทะเบียนสมรส), สิทธิในการครอบครองที่ดิน (โฉนดที่ดิน), และการศึกษาภาคบังคับพื้นฐาน ต่างก็เป็นวิธีหลักสำคัญที่ 'subjection' ดังกล่าวได้ถูกปลูกฝัง แต่ทว่าก็เป็นเพียงแค่ในช่วงไม่กี่ยุคสมัยที่ผ่านมานี้เองที่ 'subjection' ที่ว่านี้เริ่มที่จะเป็นที่ตระหนักสำเนียกว่ามีความเกี่ยวพันธ์หรือหลีกเลี่ยงไม่ได้ในชีวิตประจำวันของผู้คนแถบชายแดน และแม้แต่ในปัจจุบันก็ยังมีบ้างที่ยังถูกต่อต้านหรือไม่ได้รับความสนใจ กรณีที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นนี้เห็นได้จากการที่ครอบครัวหนึ่งได้ขายที่ดินในราคาที่ต่ำกว่าที่สมควรจะได้และย้ายไปตั้งรกรากในพื้นที่ใหม่ที่อยู่แถวชายแดนฝั่งกัมพูชา แสดงให้เห็นว่าผู้คนเหล่านั้นไม่ได้คิดใน

เงื่อนไขที่รัฐกำหนด -คือพวกเขายังไม่ถูกทำให้อยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐหรือยังไม่ถูก 'subjected' สิทธิในเรื่องที่ดินยังเป็นเรื่องที่คิดว่าสามารถยืดหยุ่นพลิกแพลงได้, ยังสามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินหรือขยายข้ามพรมแดนได้คือถ้าใครสามารถถากถาง ผืนดินคนนั้นก็ย่อมที่จะมีสิทธิในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าว แต่ในช่วงระว่างสงครามกลางเมืองของประเทศกัมพูชาและการรวมอำนาจอธิปไตยของรัฐไทยเหนือพื้นที่ทุรกันดารทำให้การตั้งรกรากในลักษณะดังกล่าวนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้อีกต่อไป การขายที่ดินในราคาที่ต่ำจะเป็นที่ตระหนักว่าเป็นการสูญเสียหรือขาดทุนก็ต่อเมื่อถึงยุคสมัยหลังจากที่ผืนดินผืนนั้นได้ถูกขายไปแล้ว e.g. from the perspective of a subjected border population only after being lensed as hindsight in terms of subjection of the border population and the concretization of the border, land rights, and citizenship.

การแต่งงานข้ามชาติสะท้อนให้เห็นในประเด็นดังกล่าวเช่นเดียวกัน ถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้เลยที่ชาวกัมพูชาที่มีการแต่งงานข้ามพรมแดนจะสามารถทำได้อย่างถูกกฎหมายในการขึ้นทะเบียนสมรสกับรัฐไทยและขอสิทธิพื้นฐานต่างๆ แต่นั่นก็ไม่สามารถจะขัดขวางคนท้องถิ่นจากกันแต่งงานข้ามพรมแดนได้ทั้งหมด การอนุญาตจากรัฐไม่ได้เป็นสิ่งที่ผู้คนมองหาใส่ใจหรือมีคุณค่าอันใดต่อพวกเขา ยกเว้นว่าในปัจจุบันนี้การที่ไม่มีเอกสารทางราชการก็ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆสำหรับการแต่งงานข้ามพรมแดนได้เช่นกันซึ่งเป็นปัญหาในลักษณะที่ไม่เคยเกิดขึ้นกับคนรุ่นก่อนๆ เลย

จริงๆแล้วขณะที่เรากำลังตามหากลุ่มเป้าหมายที่เรานัดสัมภาษณ์ไว้ระว่างช่วงเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น เวลาที่เราถามคำถามว่ามีการแต่งงานข้ามพรมแดนบ้างไหมในชุมชนนั้นๆ เรามักจะได้รับคำตอบว่า 'มีสิ, มีอยู่ทุกที่ทั่วไปเลย' เสมอๆ แต่เมื่อถูกรบเร้าหรือเมื่อเราขอให้พาเราไปพบชาวบ้านก็จะแก้คำพูดของตัวเองและพูดว่า 'อ๋อ คือเราเคยมีการแต่งงานแบบนั้นเยอะ แต่คู่สามีภรรยาพวกนั้นตอนนี้แก่แล้ว ตอนนี้ไม่ค่อยจะมีการแต่งงานแบบนั้นแล้ว' จากสิ่งที่พวกเราสามารถเก็บเกี่ยวได้จากการทำงานภาคสนามนั้นปรากฏว่าเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องคือ - ยังคงมีการแต่งงานข้ามชาติ แต่ไม่มีอะไรที่เหมือนกันกับผู้คนในยุคสมัยก่อน (ประมาณ 60 ปี หรือมีอายุสูงกว่านั้น) ลักษณะที่ชาวบ้านสร้างกรอบความคิดและแสดงออกในเรื่องนี้นั้นเป็นการเผยให้เห็นความขัดแย้งระหว่างรูปแบบวัฒนธรรมในสมัยก่อนกับข้อบังคับใหม่ๆของ 'subjection' ได้อย่างชัดเจน

ชาวบ้านยังคงสร้างมโนภาพว่าตัวเองนั้นยังคงเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ทั้งสองฝั่งของพรมแดนซึ่งพวกเขายังรักษาความสัมพันธ์ที่มีกับอีกฝั่งหนึ่ง ซึ่งในบางเงื่อนไขพวกเขาก็ยังคงมีอยู่ แต่วิถีปฏิบัติดังกล่าวกำลังเลือนหายไปซึ่งบางส่วนก็เนื่องมาจากสงครามกลางเมืองอันยาวนานของกัมพูชาและก็เนื่องมาจากการที่การติดต่อสัมพันธ์เหล่านั้นได้ถูกทำให้เป็นเรื่องที่ยากเกินไปโดยการรวมระบบราชการของรัฐและการเคร่งครัดและทำให้แข็งแกร่งมากในเรื่องของพรมแดน เป็นสิ่งที่น่าสังเกตที่เมื่อเป็นที่ยอมรับแล้วว่าการแต่งงานข้ามพรมแดนนั้นมีอย่างแพร่หลายในสมัยก่อนมากกว่าชาวบ้านก็จะเริ่มแสดงเหตุผลว่าทำไมเป็นเช่นนั้น -นั่นก็คือในปัจจุบันนี้เป็นเรื่องที่ลำบากเกินไปที่จะข้ามชายแดน หรือพวกเขาจะบอกว่าอันตรายและยากเกินไปหรือไม่ก็เป็นเรื่องที่จำกัดเกินไปใน การอยู่อาศัย 'อย่างผิดกฎหมาย' ในรัฐไทย ญาติพี่น้องส่วนใหญ่ที่ผู้คนอ้างว่ายังมีอยู่นั้นเป็นผลผลิตมาจากการแต่งงานของผู้เฒ่าผู้แก่กลุ่มนี้ทั้งนั้น และก็มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ความสัมพันธ์เช่นนี้ยังมี

อยู่จริงๆ ความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนส่วนใหญ่นั้น ดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่อยู่ในความทรงจำมากกว่าที่จะได้รับการรักษาสืบทอดไว้ แต่ความทรงจำเหล่านั้นสำหรับหลายคนแล้วยังคงมีพลังต่อพวกเขา

'Subjection' ในแถบชายแดนทั้ง 2 ฝั่ง แต่โดยเฉพาะในฝั่งไทยกำลังเกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆของชีวิตประจำวันมากขึ้นและกำลังกลายเป็นสิ่งที่ยากในการที่จะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ที่มากับความเป็นพลเมืองไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการครอบครองที่ดิน, การประกันด้านสุขภาพ, โอกาสทางการจ้างงานได้กลายมาเป็น สิ่งที่จำเป็นในขณะที่รูปแบบชีวิตความเป็น อยู่แบบเก่า เช่น การตั้งรกราก, การค้าขายของพวกคาราวานนั้นไม่มีอีกต่อไปแล้ว (ซึ่งก็เนื่องมาจากการรวบรวมอาณาเขตพื้นที่และกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ-การเมืองของรัฐ) นอกจากนั้น 'subjection' ดังกล่าวก็กำลังถูกนำมาในลักษณะที่เป็นเครื่องหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ดังที่กรณีหนึ่งของการแต่งงานข้ามพรมแดนได้แสดงให้เห็นนั่นก็คือคนไทยอาจจะใช้สถานภาพความเป็นพลเมืองของตนเพื่อว่า ตนเองนั้นเหนือกว่าชาวกัมพูชา หรืออาจจะใช้เป็นเครื่องข่มขู่ในการบังคับ การควบคุมภายในครอบครัวภรรยาที่เป็นชาวกัมพูชา เช่น 'Mun' นั้นจะถูกข่มขู่ว่าจะส่งกลับประเทศโดยสามีของพวกเธอเอง และบางครั้งถึงกับถูกดูถูกหรือพูดให้เสียๆ หายๆ เพราะเป็น 'อีกัมพูชา' 'Subjection' กลายเป็นวิธีการอย่างหนึ่งนอกจากจะเพื่อเป็นการเข้าถึงสินค้าและบริการที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐแล้วแต่ยังเป็นสิ่งนำมาสร้างอำนาจ, กำหนดชนชั้น, สร้างความไม่เสมอภาคในความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนภายในอีกด้วย

การแบ่งแยกเชิง 'Ideological'

ทั้งกระบวนการของ 'subjection' และ การเข้าถึงวิธีการทางสังคมที่ถ่ายทอดมา รัฐได้ส่งเสริมและปลูกฝังมากยิ่งขึ้นในเรื่องของการแบ่งแยกเชิง 'ideological' ในประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนในทิศทางกว้างๆโดยการทำให้ประชากรที่พูดภาษาแขมร์นั้นได้ซึมซับและปรับเปลี่ยนในความเป็นคนไทย ในขณะเดียวกันนั้นก็ได้แบ่งแยกสร้างความแตกต่างแปลกแยกให้แก่ชาวกัมพูชา ในฐานะที่เป็น 'other' และนี่ก็คือกระบวนการทางประวัติศาสตร์เหมือนกันกับ 'subjection' ซึ่งเริ่มต้นด้วยการรวมระบบราชการและอาณาเขตพื้นที่ของรัฐไทย การทำให้ซึมซับและปรับเปลี่ยนให้เป็นความเป็นคนไทยนี้นั้นได้ใช้เครื่องมือหลายอย่างที่ 'subjection' ใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาภาคบังคับขั้นพื้นฐาน ดังที่ผู้เขียนได้เสนอไว้ที่อื่นแล้วว่า สงครามเย็นนั้นเป็นจุดผกผันของการสร้างการแบ่งแยกเชิง ideological' ในการแบ่งแยกอัตลักษณ์เชิงชาติพันธุ์; โดยเฉพาะกรณีของเปรียะวิเฮียรเมื่อปี 1962 นั้นด้วยรูปแบบของชาตินิยมที่รุนแรงเกินไปได้ส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างแขมร์ นั่นก็คือแบ่งแยกระหว่างประชาชนชาวไทยที่พูดภาษาแขมร์กับชาวกัมพูชา สงครามกลางเมืองของกัมพูชาได้เป็นสิ่งกระตุ้นอย่างหนักของชาวไทยที่พูดภาษาแขมร์ไม่เพียงแต่ในการแบ่งแยกตัวเองออกจากชาวกัมพูชาทั่วๆ ไปแล้วแต่ยังแบ่งออกอัตลักษณ์ของตัวเองออกจากอัตลักษณ์ของแขมร์อีกด้วย (Vail 2007) การสับเปลี่ยนภาษาจากภาษาแขมร์ (monolingual) เป็นภาษาไทยนั้นถือเป็นข้อพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าว (Vail 2006) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพภาคสนามเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในงานวิจัยชิ้นนี้นั้นได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้าน 'ideological' ที่เฉียบแหลม ตัวอย่างเช่น ในกรณีของ Mr. Bun ซึ่งยังคง

เผชิญกับการแบ่งแยกเนื่องจากว่าเขามาจากกัมพูชาอยู่ตลอดเวลา ชาวบ้านที่พูดภาษาแขมร์ (หรือลูกหลานของชาวบ้านที่พูดภาษาแขมร์ซึ่งพวกเขาพูดภาษาแขมร์ไม่คล่องแล้ว) นั้นอัศจรรย์ใจที่คนกัมพูชาจะสามารถมาเป็นเจ้านายของคนไทยได้ -และสำหรับพวกเขาแล้วนี่เป็นการพลิกกลับของแบบแผนทาง 'ธรรมชาติ' เพราะคนกัมพูชานั้นถูกมองว่าเป็นพวกไม่มีทักษะและความสามารถ-ลึกๆแล้วนั้นเป็นแนวคิดทั่วไปเชิงชาตินิยมที่ถูกปลูกฝังซึ่งขัดกับความเป็นจริง ในชีวิตประจำกันอย่างไรก็ตามไม่ใช่ชาวไทยที่พูดภาษาแขมร์ทุกคนที่จะรับเอาอคติต่อต้าน ชาวกัมพูชาเช่นนี้ โดยเฉพาะผู้คนในยุคสมัยก่อนๆ ไม่ได้รู้สึกเช่นนี้เลย แต่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องธรรมดาและชัดเจนในยุคหลังนี้ซึ่งได้ถูกทำให้อยู่ภายใต้อิทธิพล 'subjected' ของแบบแผนพวกชาตินิยมแบบคลั่งชาติในหลักสูตรโรงเรียนของรัฐ

การต่อสู้ของหมู่บ้านกับกลุ่มพันมิตรฯ ยังได้แสดงให้เห็นอีกว่าการแบ่งแยกเชิง 'ideological' นั้นถูกปลูกฝังและแสดงออกอย่างไรบ้าง ชาวบ้านภูมิซรอลซึ่งอยู่ใกลๆตีนเขาเปรียะวิเฮียได้ถูกกล่าวหาโดยพวกคลั่งชาติในกลุ่มพันธมิตรฯ ว่าทรยศ ไม่น่าไว้ใจเพราะพวกเขาเป็น 'แขมร์' เกินไป ในการเผชิญหน้ากันกับฝ่ายพันธมิตรฯ ชาวบ้านภูมิซรอลปฏิเสธที่จะอ้างถึงวาทกรรมที่เกี่ยวกับความเป็นแขมร์กับความเป็นไทยซึ่งไม่มีการพูดภาษาแขมร์ในระหว่างที่มีการทะเลาะโต้แย้งกันหรือแม้แต่ในกลุ่มชาวบ้านเอง มีช่วงหนึ่งที่ชายหนุ่มคนหนึ่งซึ่งมีอาการเมาได้เริ่มพูดภาษาแขมร์ใส่เครื่องขยายเสียงบนรถบรรทุก แต่เขาก็ต้องถูกนำตัวออกไปอย่างรวดเร็ว และคำปราศัยคำประณามต่างๆ กูกลับไปเป็นภาษาไทย (หรือผสมทั้งไทยและลาว) ชาวบ้านเฉพาะเจาะจงที่จะวางกรอบของการแบ่งแยกระหว่างตัวพวกเขากับฝ่ายพันธมิตรฯว่าเป็นชนชั้นหนึ่ง, ระหว่างคนรวยกับคนจน, และปฏิเสธอย่างเห็นได้ชัดที่จะเป็นอย่างอื่นโดยที่พวกเขาจะเป็นเพียงคนไทยเท่านั้น สถานการณ์นี้ได้ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นในขอบเขตที่ว่าอัตลักษณ์ไทยนั้นได้ถูกปลูกฝังอยู่ในกลุ่มคนที่พูดภาษาแขมร์ที่อยู่ตามชายแดนในแถบนี้เท่านั้นแต่ยังสะท้อนให้เห็น ว่าพวกเขาเองก็ได้ตระหนักถึงสภาวะตึงเครียดระหว่างอัตลักษณ์ทั้ง 2 นี้เช่นกัน พวกเขาสังเกตเห็นว่าการเป็นแขมร์ไม่ใช่อัตลักษณ์ที่จะนำมาใช้ในบริบทของไทย และไม่ว่าสิทธิใดๆของพวกเขาจะต้องมีอยู่ในการเป็นคนไทย อัตลักษณ์ของ 'post-modernization' นั้นไม่ได้มีให้เห็นในเหตุการณ์นี้เลย แม้แต่การเกี่ยวข้องกับ 'แขมร์-ไทย' นั้นก็ถูกกล่าวว่าเป็นพวกที่จะทำลายชาติ ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องอ้างถึงความเป็นไทยอย่างแท้จริงๆ มีความเป็นไทยเท่าๆกันกับทุกคนในฝ่ายพันธมิตรฯ นั่นเอง หรือบางทีอาจจะมีความเป็นไทยกว่าด้วยซ้ำเพราะพวกเขามีรากฐานความเป็น ชนบทจริงๆ ในขณะที่ต่อต้านพวกที่พวกเขาเรียกว่า พวกพันธมิตรที่เป็นพวกไอโซและสากลนิยมชั้นสูง 'jet-setter', internationalist'

ความชัดเจนของเขตแดน

ถ้าหากซากปรักหักพังทางโบราณคดีที่แต้มลักษณะเขตแดนได้แสดงให้เห็นว่าชายแดนแถบนี้ครั้งหนึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของอารยธรรมหรืออย่างน้อยเคยเป็น 'semi-periphery' ของศูนย์กลางของอังกอร์นั้น ตั้งแต่ยุคสมัยการเสื่อมสลายของอังกอร์ในศตวรรษที่ 15 ก็เป็นที่น่าสงสัยอยู่เล็กน้อยเกี่ยวกับว่าชายแดนแถบนี้นั้นเคยเป็นอะไรอย่างอื่นหรือไม่นอกเสียจากพื้นที่ทุรกันดาร

แห่งหนึ่งเท่านั้น การเสื่อมสลายของอังกอร์ได้ทำให้เกิดการแบ่งแยกด้านภาษาของแขมร์ในพื้นที่สูงกับแขมร์พื้นที่ต่ำเช่นกัน และแม้ว่าจะมีการติดต่อกันระหว่าง พื้นที่สูงกับพื้นที่ต่ำอย่างไม่ต้องสงสัยเลยนั้นแต่โดยทั่วๆ ไปแล้วนั้นพื้นที่แห่งนี้ก็มีการอยู่อาศัยอย่างเบาบางและได้รับการพัฒนาเพียงเล็กน้อย เท่านั้นเอง และนี่ยังเป็นจริงอยู่ในปัจจุบันโดยเฉพาะในเขตชายแดนของกัมพูชา ประชากรของกัมพูชานั้นรวมกันอยู่แถว 'Tonle Sap' และตามบริเวณแม่น้ำโขง การขยายตัวทางแถบภาคเหนือนั้นถือเป็นบริเวณที่ได้รับการพัฒนาน้อยที่สุดและมีคนอยู่อาศัยน้อยที่สุดในประเทศ เช่นเดียวกันกับพื้นที่ที่มีชนเผ่าอาศัยอยู่ในทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อพิจารณาลักษณะของทฤษฎี 'World System' แล้ว อาจจะถือว่าถูกต้องหากจะจัดให้อีสานใต้ไว้ในฐานะที่เป็น 'semi-periphery' ในขณะที่กัมพูชาทางตอนเหนือนั้นเป็น 'peripheral' ทั้งในแง่ของการค้าและตลาดแรงงาน และนี่ก็เป็นกรณีเช่นเดียวกันกับ ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตในช่วงที่กัมพูชาตอนเหนือนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสยาม ก่อนสมัยที่ตกเป็น 'protectorate' (รัฐในอารักขา) ของฝรั่งเศษ

แน่นอนว่าเส้นเขตแดนนั้นถูกกำหนดอย่างชัดเจนโดยสนธิสัญญาปี 1904 และ1907 ระหว่างสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศษ และได้ใช้เส้นสันปันน้ำ บนเทือกเขาพนมดงรักเป็นเส้นแบ่งเขต 'ทางธรรมชาติ' ระหว่างรัฐทั้ง 2 การที่เส้นเขตแดนได้แบ่งแยกคนที่พูดภาษาแขมร์ออกไปอยู่ในรัฐที่ต่างกัน 2 รัฐนั้น ดังที่ Wilson และ Donnan (1998:13) ได้กล่าวไว้ 'with little reference to the ties of blood and/or culture' นั้น อาจจะดูเหมือนกรณีอื่นๆ เช่น กรณีของการแบ่งเยอรมันตะวันออกกับเยอรมันตะวันตก (Borneman 1992) หรือกรณีที่สุดโต่งอื่นๆ ในทวีปแอฟริกา (Hargreaves 1985)

แต่เมื่อพิจารณาในทุกๆ ด้านแล้วเส้นเขตแดนก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ไร้เหตุผลโดยสิ้นเชิงซึ่งเห็นได้จากการแบ่งแยกในประวัติศาสตร์ซึ่งทำให้ปรากฏเห็นระหวางแขมร์ในพื้นที่สูงและในพื้นที่ต่ำตั้งแต่การ ล่มสลายของอาณาจักรอังกอร์ ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมระหว่างแขมร์ในพื้นที่สูงกับแขมร์ในพื้นที่ต่ำซึ่งไม่ค่อย จะชัดเจนเท่าที่ Leach (1960) ได้อธิบายไว้เกี่ยวกับผู้ในพื้นที่สูงและคนในพื้นที่ต่ำแต่ในบันทึกประจำวันและการเก็บข้อมูลของ Aymonier (2000:201-7, passim) และคนอื่นๆ นั้นได้สังเกตเห็นการแบ่งแยกที่ชัดเจนของผู้คนในพื้นที่ดังกล่าว โดยเฉพาะที่เห็นได้ชัดคือพื้นที่สูงของเทือกเขาพนมดงรักนั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของ สยามทั้งด้านเศษฐกิจและการเมือง

ประเด็นตรงนี้ก็คือการเสนอให้เห็นว่าการกำหนดเส้นเขตแดนนั้นไม่ใช่สิ่งที่สร้างความบอบช้ำทางจิตใจดังเช่นในกรณีอื่นๆ เพราะถึงแม้ว่าจะเป็นการแบ่งแยกประชากรที่พูดภาษาแขมร์ออกเป็น 2 ฝ่ายจริงๆก็ตามแต่ประชากรส่วนใหญ่นั้นก็ได้แยกออกจากกันอยู่แล้ว ชายแดนแถบนี้เคยมีคนอยู่อาศัยเพียงเบาบางเท่านั้นและชายแดนเองตั้งแต่เริ่มต้นก็ไม่ได้มีความสำคัญในเชิงปฏิบัติเพราะว่าเคยถูกควบคุมเพียงเล็กน้อยและยังไม่ได้ถูกนำมาเชื่อมโยงอย่างจริงจังกับการบังคับของ 'subjection' ของรัฐสักเท่าไหร่ ในแง่อื่นๆ ก็คือการมีเขตแดนนั้นเป็นสิ่งที่ง่ายในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพราะบางคนอาจจะอ้างถึงภูมิศาสตร์ที่ชัดเจนและแสดงถึงความแตกต่างทางสังคมในความหลากหลายทางภาษาและทิศทางของการเมือง

การกำหนดเขตแดนให้เข้มแข็งชัดเจนขึ้นนั้นในปลายทศวรรษ 1950s ข้อขัดแย้งเชิงมโนภาพของยุคสงครามเย็นและข้อขัดแย้งด้านทหารระหว่างผู้นำของ ประเทศกัมพูชาและประเทศไทย ซึ่งเชื่อโยงกับ 'subjection' ของรัฐโดยเฉพาะฝั่งชายแดนไทยนั้นทำให้การกำหนดเขตแดนนั้นยิ่งเป็นจริงมากกว่าที่เคยมีในอดีต การจัดตั้งป่าสงวนแห่งชาติตามบริเวณฝั่งไทยนั้นหมายถึงการตัดไม้แม้แต่โดยคนใน พื้นที่เองได้กลายเป็นปัญหาระดับชาติไม่ใช่แค่ปัญหาของท้องถิ่น การเข้าไปของกำลังทหารในบริเวณพื้นที่ชายแดนและจำนวนมหาศาลของกับระเบิด ทำให้เกิดความเป็นปรปักษ์ในพื้นที่และก่อนให้เกิดความลำบากและอันตรายในการเดินทางในบริเวณนั้น การสิ้นสุดของสงคราม และการยอมจำนนของเขมรแดงที่ยังเหลืออยู่ในปี 1998 นั้นได้สามารถก่อให้เกิดการฟื้นคืนของความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนและการเคลื่อนย้ายที่จะเกิดขึ้น แต่เป็นการฟื้นคืนที่กระจายวนเวียนในทางกลับกันกับยามสงครามมากกว่าการเคลื่อนไหวข้ามพรมแดนก่อนยามสงคราม พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีการฟื้นคืนของการเคลื่อนไหวข้ามพรมแดน แต่การเคลื่อนย้ายหวดังกล่าวไม่ได้ราบรื่นเรียบง่ายเท่ากับการเสริมกำลังด้านทหาร ในยุคสงครามเย็น

กรณีความขัดแย้งที่ปะทุขึ้นในปี 2008 นั้นสะท้อนให้เห็นความเด่นชัดของเขตแดน มีแรงกดดันในการขีดเส้นอย่างชัดเจนในบริเวณพื้นที่ชายแดนที่ถูกขีดเส้นไว้อย่างไม่ชัดเจน และแน่นอนว่าเรื่องนี้นั้นเกี่ยวข้องกับอุดมการด้านชาตินิยม และความขัดแย้งเชิงวาทกรรม (และกายภาพ) ดังที่ได้อภิปรายในบที่ 4 พื้นที่กันดารและชายแดนที่มีการแบ่งไม่ชัดเจนนี้ได้เปิดโอกาสให้แก่การแสวงหาประโยชน์ใส่ตนของคนตัดไม้โดยเฉพาะพวกตัดไม้ชาวกัมพูชาที่มีการลงทุนทั้งใน ระดับเล็กถึงระดับกลาง และแม้ว่านี่จะแสดงถึงเขตแดนที่มีการขีดเส้นอย่างโปร่งกว่าในกรณีสมัยสงครามการเมืองตอนที่ทหารเขมรแดงได้มีการข้ามพื้นที่ชายแดนอย่างเปิดเผยและบริษัทไทยที่ทำงานในป่าข้ามชายแดนอย่างเปิดเผยไม่ว่าจะเป็นการตัดไม้ภายใต้การสนับสนุนและการยินยอมจากผู้นำเขมรแดง (Puangthong 2004) การตัดไม้ที่มีให้เห็นในปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงร่องรอย ของการลงทุนที่กว้างกว่าข้ามเส้นชายแดนที่คลุมเครือกว่าในสมัยนั้น เส้นเขตแดนในปัจจุบันแม้ว่าจะยังคลุมเครืออยู่แต่ก็ชัดเจนมากกว่าหลายปีที่ผ่านมา

การข้ามพรมแดนของผู้คน (Bodies across the Border)

ผู้คนยังมีการข้ามพรมแดนอยู่แต่ลักษณะและวัตถุประสงค์นั้นแตกต่างออกไป การตั้งรกรากอย่างเปิดเผยดังที่เคยมีในอดีตนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้อีกแล้ว (แม้บางคนจะให้ข้อสังเกตว่ายังมีชาวแขมร์-ไทยที่ยังย้ายเข้าไปในกัมพูชาเพื่อมองหาที่ดินในการทำเกษตร) คลื่นของผู้ลี้ภัยที่เคยอาศัยอยู่ในค่ายตามชายแดนนั้นยังมีตั้งแต่สมัยที่ถูกส่งกลับไปประเทศ การแต่งงานข้ามพรมแดนมีให้เห็นน้อยลงและกลายเป็นเรื่องที่ลำบากยิ่งขึ้น แรงงานต่างด้าวชั่วคราวยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณช่องจอมซึ่งบันทึกความร่วมมือหรือบันทึกความเข้าใจ (MOU) ได้ส่งเสริมการนำแรงงานกัมพูชารายวันเข้ามาทำงานฤดูเก็บเกี่ยวข้าวหรือตัดอ้อย แม้แต่แรงงานลักษณะนี้ก็ได้ลดน้อยลง โดยเฉพาะตั้งแต่เกิดปัญหาชายแดนในปี 2008 แรงงานกัมพูชาเคยเข้ามาทำงาน ในพื้นที่ที่มีระดับการจ้างงานต่ำในหลายๆ พื้นที่ในชายแดนแถบนี้ ไม่ว่าจะเป็นโรงสีข้าว, โรงงานน้ำแข็ง, และบาร์คาราโอเกะต่างๆ ทว่านับตั้งแต่ปี 2008 จำนวนแรงงานกัมพูชาก็ได้ลดน้อยลงอย่างน่า

ตกใจ เราพบแรงงานชาวกัมพูชาเพียงไม่กี่คนในพื้นที่ที่เคยได้รับการรายงานว่ามีจำนวนแรงงานจำนวนมากในช่วงไม่กี่เดือนก่อนที่จะเริ่มงานวิจัยชิ้นนี้

ชาวกัมพูชาบางคนยังคงข้ามไปทำงานที่ประเทศไทยผ่านชายแดนทางภาคเหนือด้วยวัตถุประสงค์เพื่อทำงานในเมืองโดยเฉพาะกรุงเทพฯ แต่คนส่วนใหญ่นั้นข้ามพรมแดนที่อรัญประเทศไม่ใช่พรมแดนทางภาคเหนือ การเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติเพื่อทำงานรับจ้างในศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยนี้มีลักษณะของชายแดนที่มีน้อยกว่าในจังหวัดสระแก้วซึ่งเข้าถึงกรุงเทพฯและชายฝั่งทางตะวันออกได้ง่ายกว่า

นอกจากนี้หากพิจารณาจากช่วงเวลาแล้วแม้ว่าแรงงานข้ามชาติอาจจะมีจำนวนลงน้อยลงโดยเปรียบเทียบกับอดีต (เปรียบเทียบกับข้อเสนอที่ให้ไว้โดย Migdal 2004:20) อาจจะเป็นกรณีที่ว่าการอพยพของแรงงานและการค้าขายนั้นเป็นที่เข้าใจมากยิ่งขึ้นว่า เป็นการคงอยู่ของรูปแบบเก่าหรือรูปแบบก่อนรัฐชาติ เขตชายแดนที่มีกำลังทหารและอัตลักษณ์ด้านชาติพันธุ์ของไทยที่ถูกปลูกฝังในกลุ่มคนที่พูดภาษาเขมรที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และการควบคุมอำนาจที่เพิ่มขึ้นของระบบราชการเป็นผลมาจาก ‘subjection’ ของผู้คนที่อาศัยอยู่ตามชายแดน

สรุป: ร่องรอยของวิถีปฏิบัติรูปแบบเก่า

การนำเสนอสิ่งที่เราได้พบในระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนามในหมู่บ้านไทยที่ติดกับชายแดนนั้น และการพิจารณาเรื่องนี้ในบริบททางประวัติศาสตร์แล้วทำให้เห็นว่าจริงๆ แล้วไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็น ‘post-modern’ ของชายแดนและการกำหนดอัตลักษณ์ด้านพรมแดนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ผู้เขียนคิดว่าเรากำลังได้เห็นการทำให้เรื่องเขตแดนชัดเจนขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการแพร่ขยายและการรุกรานของบทบาทของรัฐชาติ, การควบคุมของรัฐ, และอุดมคติของรัฐต่อชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชายแดนมากกว่าการเพิ่มขึ้นของความราบรื่น กิจกรรมข้ามพรมแดนต่างๆที่เกิดขึ้น ของผู้คนเหล่านี้นั้นน่าจะอธิบายได้ดีที่สุดว่าเป็นร่องรอยของวิถีปฏิบัติแบบเก่าๆ ในการอพยพ, ค้าขาย, เคลื่อนย้ายและอื่นๆ ที่ได้กลายเป็นปัญหา, ถูกจำกัด, และเริ่มจะหายไป

และนี่ไม่ใช่เป็นการปฏิเสธการเกิดขึ้นของกระบวนการข้ามพรมแดนที่กว้างขึ้นที่อื่น -เช่น การอพยพแรงงาน, การลงทุนของทุนนิยม, การท่องเที่ยว, การแลกเปลี่ยนด้านสารสนเทศ เป็นต้น แต่เป็นเพียงการแสดงให้เห็นว่า กระบวนการเหล่านั้นไม่ได้เกิดขึ้นมากนักในกลุ่มผู้คนที่อาศัยอยู่ภายใต้เงาของเส้นเขตแดน สิ่งที่พวกเราเห็นในผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนนั้นสามารถอธิบายได้ดีที่สุดว่าเป็นเพียงการหลงเหลือบางอย่างของรูปแบบเดิมๆ ของเครือญาติ, การค้าขาย, และการเคลื่อนย้ายที่ได้กำหนดการสัมผัสรู้ของรัฐจากจุดเริ่มต้น และได้เริ่มที่จะเป็นจุดสนใจซึ่งไม่ใช่เพราะความแปลกใหม่หรือวิวัฒนาการแต่เพราะความชัดเจนที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากความแข็งแรงของเส้นเขตแดน ชีวิตบริเวณชายแดนแถบนี้นั้นถือว่าเป็นตัวอย่างของ ‘gated globe’ แบบใหม่ (Cunningham 2004) มากกว่าความราบรื่นและโลกที่ไร้พรมแดนที่ถูกจินตนาการขึ้นในแนวหลังสมัยใหม่หรือ ‘postmodernism’

Chapter 1: Introduction

This introduction discusses the proposed aims, methods, and field sites, and offers an assessment of how well these goals were achieved. It discusses logistical hurdles, obstacles encountered during the research, and other problems pertinent to the research.

Proposed Aims of the Research

The purpose of this project was to explicate Cambodian perceptions of Thailand through an examination of everyday discourse, broadly conceived. Data was collected via ethnographic field research. The theoretical underpinnings derived from Critical and Mediated Discourse Analysis, Linguistic Anthropology, and Sociolinguistics. The expected outcome and value of the research was that it would help illuminate diffuse facets of Cambodian attitudes towards Thailand, in particular along the border that Cambodia shares with northeastern Thailand.

The project aimed to get beyond bland, stereotypical opinions formulated in overt national terms and to examine instead attitudes and perceptions of Thailand as they are imbedded in social practice and cultural semiotics. These practices range from the everyday consumption of Thai cultural and material goods, the consumption of standardized education, news and propaganda, to shared practices – especially in border areas – in spheres of religion, employment, trade and livelihood. To restate it another way: the purpose of this research is to crystallize the diffuse discourses underlying ubiquitous linguistic and social practices informing Cambodia-Thai interactions, and thereby make explicit the implicit views that Cambodians hold towards Thailand.

Methodology and Objectives of the Fieldwork

As per the full research proposal, fieldwork was conducted among target groups of Cambodians having interaction with Thailand, Thais, and Thai culture. Fieldwork was conducted via field interviews, participant observation, and documentary research. Specific groups targeted by this research include:

1. Cambodians who are involved in some capacity with contested cultural capital.
2. Cambodians who have worked or are working in Thailand (migrant labor, both legal and illegal).
3. Cambodians who work for Thai enterprises in Cambodia. To item 3 we add a further but overlapping group, namely Thais who are working and residing in Cambodia.
4. Cambodians involved with education concerning Thailand, especially teachers (history, social studies, language).
5. Cambodians with kinship connections among Thais, especially at border regions.
6. Former refugees who have returned to Cambodia.
7. Cambodian monks, especially those who have trained in Thailand or have cross-border temple connections.

Field sites included areas on both sides of the border, focusing on:

Chong Jom and environs
Chong Sangam and environs
The Preah Vihear promontory and environs
The region around Tamoen Thom temple, and environs
Choam Khsant, Sa-em, Anglong Veng, Samroang, Ban Ku, Choam, Preah Vihear, Ta Siem, and other areas along the northern Cambodian border, as well as in Siem Reap municipality.

The purpose of conducting research among these target groups was to examine sociocultural relations between Cambodians and Thais living along the shared border between northern Cambodia and southern Isan. In particular, the research strove to get past simplistic stereotypes driven by nationalism and examine instead more subtle forms of discourse embedded in daily practices, attitudes, and experiences of Cambodians who are actively engaged with Thailand.

Logistical Obstacles

1. Deteriorating Political Relationship between Thailand and Cambodia

The chief obstacle to pursuing the research for this project has been the deteriorating international relations between Cambodia and Thailand. In June of 2008, the dispute between Thailand and Cambodia over the territory surrounding Preah Vihear temple turned violent – both internationally, and, in the case of Thailand, domestically. The conflict has had substantial impact on our research program in nearly all of its dimensions.

Safety and Access

The hinterlands of Cambodia is perhaps never an entirely safe place to work because of the high degree of lawlessness and corruption. But during our project, the issues of safety became greatly magnified. The period in which we conducted our most intensive fieldwork in Cambodia coincided with the time that Thai national Sivalak Chutipong was being held on espionage charges in Phnom Penh. Thai-Cambodian political relations fell their lowest ebb, and anti-Thai sentiments were running high. The northern border along which we worked was thoroughly militarized, and it became unsafe for Thai nationals working as RAs to travel and collect data in those northern border regions. The only RA who accompanied me to these areas was a seasoned regional journalist, and even he felt the situation was too volatile. Local authorities, who had initially agreed to help us facilitate various dimensions of the research, became reluctant to do so since their authority had been trumped by the large influx of military personnel. Local officials would not or could not guarantee our safety. Tourist Police and academic contacts in Siem Reap tried to actively dissuade us from pursuing the research, and it was often difficult and expensive to hire transportation once the vehicle owners realized we were not tourists, but researchers. Most Cambodians do not seem to make sharp distinctions between academics and journalists, and, having been oftentimes mistaken for the latter, we found ourselves several times in precarious situations, posing perhaps only a small degree of danger to ourselves but incurring a substantially greater risk to those local Cambodians assisting us. For these reasons, the fieldwork often became frustrating, and far less efficient than we'd hoped.

The Politicization of Everyday Discourse

This research intentionally did *not* have among its aims a study of international politics, but rather of everyday forms of discourse and social practice that would reveal to us perspectives beyond anything overtly political. However, the tensions along the border made international politics almost a constant topic of discussion among virtually everyone we encountered. This was exacerbated by the fact that our work focused on cross-border relations. As soon as the word 'Thai' or 'Thailand' was voiced, it became difficult to get people to discuss anything that was not colored by overt, strident nationalism, erasing much of the discursively subtlety we had aimed to uncover. Our project aimed to see beyond such simplistic nationalistic constructions, but the international dispute caused people to constantly frame issues in these overarchingly nationalistic terms. Political discourse, as seen from local perspectives, thus plays a much greater role in the research than we'd initially planned, a product of the time and context in which we worked.

Chapter 2: Trouble with *Siem* but not with Thai: Cambodia's Conflicted Views of their Northern Neighbor

Since July 2008, political relations between Cambodia and Thailand have sunk to a post-Cold War low. The two states stand poised at the brink of armed conflict, and at least eight soldiers have been killed in sporadic firefights along the border since mid-2008. The current discord stems from several interconnected sources: domestic political issues in both countries marked by a surge in ultra-nationalism; intense personal acrimony between prime ministers Hun Sen and Abhisit Vejjajiva[1], the likes of which have not been seen since Sarit–Sihanouk days; deposed Thai prime minister Thaksin Shinawatra's provocative role as economic advisor to Cambodia; and perhaps most saliently, the ongoing disputes over territory and border demarcation still unresolved from the colonial period. In this hostile climate, Cambodians give expression to their anger and resentment towards Thais by depicting them in the most unflattering and vitriolic terms. Hun Sen himself has recently charged that Abhisit Vejjajiva is the 'worst' Thai prime minister, referred to him by the denigrating term *ah neung*, and even called him 'crazy'.[2] If, as Charnvit Kasetsiri (2003) has argued, Cambodians and Thais maintain a 'love-hate' relationship, it would appear the pendulum has swung decidedly towards the side of hate.

Among the pejorative terms that Cambodians use to depict Thailand, one stands out as especially intriguing: *Siem*. *Siem*, the Khmer cognate for 'Siam', is of course the old name for the country before Prime Minister Field Marshal Plaek Phibulsongkram changed it to Thailand in 1939. There was and is nothing inherently pejorative about the word *Siem*/Siam. The terms 'Siam' and 'Thailand' were, for Phibul, equivalent insofar as they designated the same political entity, the nation-state of Thailand. From his perspective, however, as well as that of contemporary Thais, they differ in the sense that 'Thailand' asserts an ethnonationalist identity in ways 'Siam', an ethnically neutral term, does not.[3] The name change to Thailand reflects the intense nationalism of the 1930s and 40s, which saw a push to Thai-ify the country, purging it of ethnolinguistic difference, and making all Thais conform to an

---

[1] Hun Sen has on many occasions unequivocally asserted that the problems between him and Abhisit are the cause of current poor Cambodian -Thai relations: 'What is going on in Thai-Cambodian relations is essentially a problem between me and Thai Prime Minister Abhisit Vejjajiva.' (Bangkok Post, 'Hun Sen blames Thailand (and Abhisit) all the way' Published: 12/11/2009 (http://www.bangkokpost.com/opinion/opinion/27270/hun-sen-blames-thailand-and-abhisit-all-the-way)

[2] Hun Sen has recently stepped up the vitriol: "I tell Thai citizens that, among all Thai Prime Ministers, Abhisit is the worst," Hun Sen said, before addressing Abhisit himself, adding that, "You are very crazy." (DAP News February 9, 2010 http://www.dap-news.com/en/news/865-govt-blasts-crazy-abhisit.html)

[3] Streckfuss (1993) writes, 'Siam, like, many other "multiethnic" polities in pre-modern Southeast Asia, pursued "nonracialist" strategies of statecraft. With abundant land, wars were waged for control of people, not territory.'
Streckfuss, David. 1993. 'The Mixed Colonial Legacy in Siam: Origins of Thai Racialist Thought, 1890-1910'. In *Autonomous histories, particular truths : essays in honor of John R.W. Smail*, edited by L. J. Sears and J. Smail. Madison, Wis.: University of Wisconsin Center for Southeast Asian Studies.
See also Charnvit 2009 [2552] 27-34; for views by Pridi Phanomyong, see Supote 2002 [2545].

overarching and singular Thai identity.[4] Thammasat University professor Charnvit Kasetsiri has repeatedly called for reverting to the name Siam in order to help mitigate the abuses that chauvinistic Thai nationalism has since wrought.[5] Charnvit argues that 'Siam' is more inclusive, as it refers strictly to the political entity and allows for ethnic diversity denied by the ethnonationalist term Thai.

From a Khmer perspective, *Siem* and Thai appear to be denotatively interchangeable. Sometimes the choice of *Siem* or Thai depends simply on the variety of Khmer one speaks. For example, in the Northern Khmer-speaking Thai province of Surin, *Siem* is the common, unmarked term used to refer to Thais and Thai language. Santi (2009:20-23) shows that central Khmer also treats the terms, in a literal sense at least, as interchangeable: even the entry for 'Thai' in the Khmer dictionary (Santi cites the *watchananukrom khmer chbap phuthasasanabandit*) refers the reader to the entry for *Siem*.

Santi (2009:25) goes on to argue, and quite correctly so, that however equivalent they may be denotatively, *Siem* is in fact now used pejoratively in place of 'Thai'. This is effective because it indexes the period of Thailand/Siam's imperial expansion and cultural appropriation at the expense of the fading Khmer Angkorian empire. Calling Thailand *Siem* now thus imputes imperial ambitions that Cambodians suspect Thailand of still harboring today.[6] So while both terms still ostensibly refer to the same entity, or even the same people and language, *Siem* now indexes historically-rooted, nationalistic antagonism in ways that 'Thai' does not necessarily share.

2003 in 2008

It was only a few years ago that another incident – the 2003 burning of the Thai embassy in Phnom Penh – sparked a spate of jingoism similar to that being experienced today, and indeed there is considerable continuity between that episode and the current poor relations. Moreover, features of the political context surrounding the current dispute are strongly reminiscent of the 2003 embassy burning. Cambodia in 2003 was negotiating a sensitive border issue with Vietnam; stoking problems with Thailand was a way to detract attention from this issue.[7] Most importantly, 2008, like 2003, was an election year in

---

[4] As part of a project to inculcate a strong sense of nationalism, Phibulsongkhram issued an edict forbidding the use of any ethnic or regional appellation besides 'Thai'. See Phibulsongkhram, Field Marshal, (1940) Government Declaration no.3 On the Naming of Thai People

[5] See, for example, Charnvit's online petition to revert the name of the country back to Siam at <http://www.petitiononline.com/SIAM2008/petition.html>. See also his comments on 'rebranding' Thailand as Siam (Charnvit 2009:178).

[6] These suspicions of Thailand are not necessarily fatuous. See for example Keyes (1991) and especially Denes (2006).

[7] In 2003, the issue had to do with "a controversial border treaty the Phnom Penh government plans to sign with Vietnam". This was originally reported on the site <www.khmerintelligemce.org>, which is no longer accessible. The information is preserved, however at <http://www.2bangkok.com/burning.shtml>. See also < http://blog.vietnam-aujourdhui.info/post/2009/04/22/Cambodia-Vietnam-re-affirm-their-vows>. In the current dispute, the issue revolves around opposition politician Sam Rainsy's accusation that Vietnam has moved border markers inside Cambodian territory. See, for example, Vong Sokheng and Sebastian Strangio 'Court formally charges Rainsy' *Phnom Penh Post* March 15, 2010. <http://www.phnompenhpost.com/index.php/2010031533632/National-news/court-formally-charges-rainsy.html >

Cambodia, and it appears Hun Sen may have stoked conflict with Thailand as a convenient way to whip up nationalist sentiment.[8]

In 2003, the conflict ostensibly centered on Angkor Wat, the pivotal symbol of Khmer nationalism. Angry mobs burned down the Thai embassy in Phnom Penh, a violent response to a purported slur by a popular Thai soap opera star suggesting that Angkor Wat rightly belonged to Thailand. Predictably, public discourse about the embassy burning became caustic, with nationalists on each side denouncing the other in extremely vitriolic terms. Hinton (2006:*passim*) relates how Khmer accused Thais of being 'barbarians', 'thieves', and 'leeches that suck other nations blood'; Thais fired back that Cambodians were 'stone-aged', 'primitive', 'violent', 'child-like', and 'stupid'.

In the aftermath of the ensuing riot, it was revealed that no such remark had been made, and fingers were quickly pointed in every direction accusing interested factions of fanning the flames of hate for personal or political gain. Some blamed Hun Sen; others blamed opposition leader Sam Rainsy. Conspiracies of every hue were then duly trotted out - who incited the violence? the Vietnamese, the Chinese, or even the Thais themselves.[9] Cambodia agreed to pay six million dollars in restitution, which quickly smoothed relations between the Hun Sen and Thaksin Shinawatra governments, but did nothing to quell the underlying ideological issues that sparked the violence to begin with.

Blogs and Other Blunt Instruments

Although Angkor Wat is not the focus of the current dispute, the same nationalistic sentiments over other cultural sites – especially Preah Vihear, Tamoen Thom and Ta Krabey temples – have reinvigorated the same chest-thumping and bilious jingoism witnessed in 2003. Especially since the renewed conflict over Preah Vihear in July 2008, these depictions are back with a vengeance. Opinions expressed on webboards, blogs, chats, and other internet forums invoke a steady stream of insults and insinuations – Thai as weak, Thai as perfidious, Thai as inhuman, Thai as salacious.

In the latest round of nationalist rancor, the most common tropes we encountered include, as Hinton observed in 2003, that Thai are thieves (both in a physical sense – stealing land and archaeological artifacts – and in a cultural or metaphorical sense – stealing language, arts, history and customs.) Also common is that *Siem* are imperious, both in the sense that they are constantly trying to expand at the expense of their neighbors, and that they look down on them as inferior. *Siem* can not accept 'true' history, Cambodians say; they should recognize that they are relative latecomers (interlopers?) to this region of Southeast Asia and are occupying land belonging historically (and therefore rightfully) to Khmer.[10] And perhaps most frequent of all, *Siem*

---

[8] Hinton (2006:454) writes: 'by shifting the focus away from domestic issues onto the Thai 'Other', Hun Sen and the CPP may have been trying to bring back a key constituency – educated urban youth – who constitute a substantial part of the electorate and who might end up voting for the opposition.' For the 2008 elections, see, for example, Hunt, Luke. 'Ruling Party Claims Victory in Cambodian Election as Preah Vihear Talks Begin' *World Politics Review* July 28, 2008. <http://www.worldpoliticsreview.com/article.aspx?id=2496>

[9] For a brief summary, see 'Whodunnit and why? The Post scores the theories' *Phnom Penh Post* February 14, 2003. See also 2Bangkok <http://www.2bangkok.com/burning.shtml> for more about rumors on rival Thai petroleum companies instigating it.

[10] Penny Edwards discusses how modern Cambodian nationalism is fixated on its Angkorian past, from which it draws legitimacy, and through which it views the political relations of the

are depicted as being arrogant and haughty, looking down on their neighbors as inferior or even subhuman.[11] Sadly, Abhisit and Hun Sen themselves are barely more civil than the most strident internet trolls.[12]

---

present. See Edwards, Penny. 1996. 'Imaging the Other in Cambodian Nationalist Discourse Before and During the UNTAC Period.' In *Propaganda, Politics, and Violence in Cambodia: Democratic Transition Under United Nations Peace-keeping*, edited by S. Heder and J. Ledgerwood. Armonk, NY: M.E. Sharpe, 50-72.

[11] Jingoistic commentary in such postings is ubiquitous and, as will be discussed, related to the internet as a medium of communication. Regardless of the value of these comments (or rather, the lack thereof), most interesting are the dominant themes of thievery, impurity, and moral turpitude that continually arise. For example, in comments attached to a VOA article by Mean Veasna, entitled "Thai Comments Over Temple 'Stupid,' FM Says", we read:
4:44 AM
Anonymous said...
Thais are good at noting [sic] except of producing whores, Pimps and Theives. [sic] If you're are Thair, [sic] that's in your fucking blood, you Thair mother fuckers.
<http://ki-media.blogspot.com/2008/01/hor-namhong-thai-comments-over-preah.html>
In another, entitled 'Cambodia stole Preah Vihear from Thailand', posted in the Cambodia Forum at
<http://www.topix.com/forum/world/cambodia/TK1GAEMUL1CC4DO11/p7>
we read:
Response #131 by 'Proud of khmer'
Phnum Pénh, Cambodia
Jul 24, 2008
I am proud because I am Khmer. Our ancients built thousand [sic] of temples. Your ancients stole many things from Khmer without ashamed. [sic] You know about that, all poor siem guys?
You must learn about your history from many resources, not only from your nation history writing. Because thief never want their children know that they used to rob other properties. It is very very dirty and bad reputation.
I really pity Siem ancient so much, very low responsible, no dare to tell anything true to next generation. Siem and Thai or Thanland [sic] are the same. Still acting as thief on Khmer properties. Bad history of Siem.....

Response #80 by 'BOOSRA'
Norfolk, VA
Jul 23, 2008
bangkok wrote:
Preah Vihear belongs to Thailand.
Cambodians stole this temple and surrounding land from Thailand.
Cambodians are the thieves of the SouthEast Asia community
Did you brush your teeth yet SIAM monkey?, you are so wrong.

A fairly standard commentary on Thai arrogance is illustrated by this example:
Contributed by 'sokheounpang', responding to 'Why Siam Always Targets Cambodia?'
December 10, 2009
<http://sokheounpang.wordpress.com/2009/12/10/why-siam-always-targets-cambodia/>
In observation, Siam always pretends to be a civilized nation by speaking softly, bowing their heads and bodies with their hands pray and giving a big smile to the richer countries in order to beg or get a favor for economic assistance and development. Yet at home they look down on each other, the richer in Bangkok exploit the interests of their nation by all means and let the poor in rural area try sufferedly to survive, esp., hopelessly the women who decide to marry the old westerns for their survival.
Furthermore, they even create hatred with their poorer neighbors without due respect to any neighborly friendship agreements and the bill of human rights.
As a neighbor, we historically know that, "**Siam are born to be arrogant and thieft to Cambodia.**" [errors and emphasis in original]

[12] See, for example, Supalak Ganjnakhundee. 'Hun Sen calls down curse on Thai PM over land row'
The Nation February 9, 2010.

Which leads one to ask, of course: how seriously do we take the sentiments expressed on the internet? It is well known that internet forums, because their anonymity and their lack of face-to-face interaction and social cues, catalyze, or at least slip easily into, hyperbole, vitriol and extremism.[13] So how meaningful or persuasive are such sites? Who takes such bloviating seriously? Flamers and trolls are easily dismissed because the anonymous forums in which they vent appear to have little impact on, or relation to, everyday real life. That we can compartmentalize people who post such vitriol as 'flamers' or 'trolls' already shows we can categorically dismiss them as irrational and extreme. They either preach to the choir of other ardent Khmer nationalists, or they flame online Thai nationalists, who in their own bickering, dabble in the same inane generalities and grotesque illogic. So although web-boards and blogs may serve as a barometer of nationalist sentiment, the medium encourages a kind of impotent extremism, and thus we hardly take web-board comments as representative of real attitudes and opinions. That is, of course, until such discourses becomes palpable, and the impotent vitriol of the internet becomes realized as reckless acts of violence – burning embassies, or murdering coworkers with axes.[14] We should take such extreme opinions seriously because they are not restricted to the 'virtual' world. They can – and on occasion do – lead to real violence.

Emasculating the 'Other'

More importantly, however, is that these national stereotypes and jingoistic discourses centering on *Siem* do not only circulate among virtual audiences comprised of agreeable compatriots or polemic adversaries. Other venues allow Cambodians to express what are essentially the same harsh views of *Siem*/Thailand but to a broader, international audience, in contexts where they may shape opinion and couple it with a degree of cultural authority.

<http://www.nationmultimedia.com/2010/02/09/politics/politics_30122106.php>
Hun Sen put a curse on Abhisit.
'If you don't tell the truth about Thai troops invading Cambodia, let magic objects break your neck, may you be shot, be hit by a car, may you be shocked by electricity or [may you be shot] by misfired guns.'
'Will Abhisit swear on having all his family members killed and having them [perish] in a plane crash, if [he still claims] that Thai troops did not invade Cambodia?' Hun Sen was quoted as saying by Cambodian website Deum Ampil News.

[13] See, for example, Kayany, Joseph M. 1998. 'Contexts of Uninhibited Online Behavior: Flaming in Social Newsgroups on Usenet' *Journal of the American Society For Information Science*. 49(12):1135–1141; Alonzo, Mei, and Milam Aiken. 2004. 'Flaming in electronic communication'. *Decision Support Systems* 36 pg.205-213; O'Sullivan, Patrick B., and Andrew J. Flanagin. 2003. 'Reconceptualizing 'flaming' and other problematic messages ' *New Media & Society* 5:1 pg. 69-94; Joinson, A. 1998. 'Causes and Implications of Disinhibited Behavior on the Internet', in J. Gackenbach (ed.), *Psychology and the Internet: Intrapersonal, Interpersonal and Transpersonal Implications,* pp. 43–60. San Diego, CA: Academic Press; Suler, John. 2004. 'The Online Disinhibition Effect' *CyberPsychology & Behavior* 7:3 pg.321-326.

[14] During the time that a Thai national, engineer Sivalak Chutipong, was being held on espionage charges in Phnom Penh, Sinchai Namnon, a Thai worker, murdered a Cambodian named Dieng with an axe 'after a heated and inebriated argument over the two countries' deteriorating diplomatic relations'. See 'Thai factory worker kills Cambodian colleague with an axe' *Asia-Pacific News* November 20, 2009
<http://khmernz.blogspot.com/2009/11/thai-factory-worker-kills-cambodian.html>
See also, 'Cambodia pulls out of military sports meet' *The Nation* November 21, 2009.

To understand how jingoistic discourses circulate in such a form, we examined how Cambodian tour guides depicted Thailand to foreign tourists (including Thai tourists) in the context of their Angkorian heritage – i.e. their 'stone temple nationalism' (Charnvit 2009:87-110; also Ünaldi 2008).[15] Specifically, we focused on the Syam Kuk bas-relief, found on the western wing of the south gallery of Angkor Wat. It is part of a mural that depicts the army of Suriyavarman II marching to war against the Cham (Mannikka 1996:150[16]); the 'Syam Kuk' are near the front of the procession, and are rendered as conspicuously different from the Khmer soldiers whom they are in front of. [Plate 1] Two brief inscriptions in the bas-relief name the figures as 'Syam Kuk'; one of the inscriptions has been effaced [Plate 2].[17]

Historically speaking, there is no agreement on precisely who the Syam Kuk really were. Early generations of scholars, like E. Aymonier and G. Coedes, assumed they were Thai speakers, an interpretation which is by no means certain. Groslier (2002 [1981]) argues that Syam Kuk refers to Kuy speakers (another Mon-Khmer language of the region); or it could also be the case that 'Syam' was not an ethnolinguistic designation at all, but a geographical one, perhaps meaning roughly the region that is today central Thailand. There exists the possibility, in other words, that historically Syam/Siem/Siam did not refer to Thai speakers, and that the conflation of Thai and *Siem* in contemporary Khmer is etymologically erroneous. Regardless of the term's actual etymology, however, Khmers at large, Khmer tour guides, Thai and international tourists all universally believe (or are led to believe) that 'Syam' in the Syam Kuk mural refers to Thais and Thailand, and that the bas-relief thus depicts Thai speaking soldiers; it is this belief that Angkor guides actively propagate.

Tour guides at Angkor Wat serve as emissaries of Cambodia's national heritage and are thus the front-line arbiters of 'stone temple nationalism'.

Guides have direct contact with millions of foreign tourists every year and thus constitute an important conduit for propagating discourse about Cambodian history to an international audience. With the power to define and contest culture in their hands, we wanted to examine how guides depicted particularly contentious parts of the Angkor ruins, especially as they pertain to *Siem*/Thailand. We chose the Syam Kuk mural at Angkor Wat as the place most likely to evoke discussion and explanation relevant to our aims. We were curious to see to what extent the vitriol found on webboards and blogs would be reproduced in face-to-face interaction.

Guides at Angkor Wat must undergo training and testing through the Ministry of Tourism to obtain their tour guide license, but the system is rife with abuse and there is no great assurance of quality or consistency in their presentation routines. As part of their training, guides are issued a manual containing information covering different parts of the Angkor complex; we found tour guides used information from the manual they were issued, but in

[15] We initially aimed to undertake this at Preah Vihear temple, but since the temple has been closed to visitors from the Thai side since 2008, tourism has declined precipitously; for practical purposes there are no regular tour guides currently working there. So we focused instead on Angkor Wat, which receives a heavy flow of tourists and maintains a vast stable of professional guides.

[16] Mannikka, Eleanor. 1996. *Angkor Wat: Time, Space, and Kingship* Honolulu: University of Hawai'i Press.

[17] Mannikka (1996:150, n.16)

the case of Syam Kuk mural, the manual gives no information and we found that guides therefore relied heavily on other sources, especially popular guidebooks[18] and on other tour guides to develop their 'routine'. Frequently, however, guides employed a fair bit of imagination and improvisation in the descriptions they provided, which ranged from the reasonable to the fanciful. The Syam Kuk mural in particular offered Khmer tour guides the best chance to interpret and propound on Thai-Cambodian relations, at a time when relations between the states were especially strained.

Positioned in front of the mural for several days, we recorded the explanations that guides gave. The first recording was done in late December 2008, a few weeks after Abhisit Vejjajiva's contentious remarks about Thai claims to Preah Vihear[19] and his ascent to the position of Thai prime minister; the second in late September 2009, immediately after a highly publicized clash between PAD and Khmer-speaking Thai villagers near Preah Vihear; the third round was in late November 2009, when tensions between Cambodia and Thailand were high due to Thaksin Shinawatra's role as economic advisor to Cambodia and his visit to Siem Reap.

When guides brought their visitors to the Syam Kuk mural, all began by equating Siamese with Thais as a way of explanation. Thereafter, most tour guides extemporaneously embellished their otherwise historical accounts to make denigrating comments about Thais and Thailand. No tour guides offered positive commentary about Thais/Thailand, although some offered rather neutral accounts, including those guides shepherding Thai tour groups [Plate 3].

One common type of explanation pertained to status and hierarchy and strongly resembled those made in blogs and web boards discussed above. They depicted 'Syam' as landless, roving mercenaries, and of needing to steal Cambodian land to create their own country. The word 'steal' was emphatically repeated across most versions we witnessed. In the mural, Syam are described as 'mercenaries' – matching the account given in the popular Lonely Planet guide (Ray and Robinson 2008:158) – but tour guides further embellished this explanation in various ways to denigrate Syam soldiers. They explained, for example, that Syams were positioned near the front of the attacking army because they were thereby likely to die first. This was done, the explanations went, because Syam lives were inherently worth less than Khmer lives. Other versions referred to Syam as slaves and as prisoners of war, again with the explanation that they were sent as front line fodder. A German-speaking group was told that Syam were 'Negersklave' – negro slaves – in a crass effort to convince tourists that Syam should be regarded as racially inferior to Khmer. In a bizarre version, one guide explained that Syam were being ushered to the front carrying nothing more than stalks of corn, serving as a human wave to be sacrificed ahead of the more competent (and well armed) Khmer regular infantry – this despite the unlikelihood of corn even being known in pre-Columbian Southeast Asia, let alone as some sort of weapon.

---

[18] The two main sources consulted were the Lonely Planet Cambodia guide (Ray and Robinson 2008) and Dawn Rooney's Angkor: An Introduction to the Temples (Odyssey Publications 1999), both of which are tremendously popular with tourists and readily available in pirated version among the ubiquitous roving hawkers at Angkor and throughout Siem Reap.

[19] See Supalak Ganjanakhundee 'Abhisit's Preah Vihear response left confused legacy' *The Nation* December 11, 2008

About half of the guides stated that the effaced Syam Kuk inscription [Plate 2] stated that Syam are low status members of Angkorian society. They further asserted that it was contemporary Thais, presumably trying to expunge this embarrassing historical fact, who damaged the inscription. One guide elaborated that the problem with Thais is that they refuse to face the 'true facts' of history, a remark pertaining not only to the effaced inscription, but serving also as a thinly veiled dig on Thailand's current obstinate position concerning Preah Vihear. Guides blamed the inscription's damage variously on Thais in general, on unnamed vandals hired by Thais, and even on former Thai PM and statesman Kukrit Pramoj, who one guide accused of coming to Angkor and personally destroying the inscription in the 1970s. In 'off-stage' discussion with three of these same tour guides, they admitted that the inscription was likely damaged by Khmer Rouge soldiers in the 1980s, but they were unapologetic for the revisionist history presented to tourists, on the grounds that 'Thailand will not face the truth of history' despite the clear evidence in the bas-relief.

The depictions of Thais being expressed through the medium of the Syam Kuk bas-relief resonate with the ultra-nationalist diatribes found on the internet. Thais are portrayed as expendable, undisciplined, thieving, politically insignificant, and worth less as humans than their erstwhile Khmer overlords. They are mercenaries fighting for money rather than the homeland, or even slaves to the Khmer, and modern day Thais are just as morally delinquent as the Syam were then, evidenced by the guides' claim that they destroyed the Syam Kuk inscription to erase a history they could not abide.

Little was left to the imagination here. As Hinton (2006) points out, Cambodians depict themselves as morally superior, in contrast to Thais, in all these ways. Khmer are noble, they have an honorable heritage, their lives are worth inherently more, and they are honest about (and purportedly have incontrovertible evidence for) the 'truth' of history. Rather than imply or insinuate, they flatly asserted that, as heirs of Angkor, they were more moral, more righteous. Khmer guides used their position as mediators of Angkorian tradition and history to assume the mantle of morality that Hinton (2006:465) describes.

But the guides went even further. In addition to denigrating Thais on the basis of social and political hierarchy, and for obstinately refusing the 'facts' of history guides also used the Syam Kuk mural as a way to subvert Thai masculinity. Tour guides would lead tourists to the spot where the procession of Khmer soldiers changes over to the Syam Kuk soldiers, and ask them to peer closely and describe what they saw. The tour guide would then elucidate the differences, calling attention in particular to the mode of dress, the hair style and the weaponry. One explanation went this way:

> See the difference in the two armies, here
> here they are wearing skirts, see they are women
> these are Syam Kuk, see they are women,
> with earring
> But look closely, they have the beard!
> they are *ugly* women!
> this we call the 'Thais'

Disparaging Thai masculinity was a common tactic, assisted by the fact that the Lonely Planet guide (2008:158), which is ubiquitous (and considered authoritative) among Western tourists at least, identifies the garment being

worn as a 'skirt'; the Cambodian guides pounced on that section of the text to authenticate their claim that it is indeed women's clothing.[20]

Another exchange took the subversion of Syam Kuk, and by extension, Thai, masculinity to absurd proportions:

Tour Guide: So on this one you can see with the two armies, different armies that one your left is like the local of Cambodian army the long earlobe, here and [most of?] the 'Syam'
you see the Sanskrit here?
But for this one for the people we call the 'Syam Kuk'
That means the Thai
That means so why they have come to enjoy in Cambodia?
Because they are the mercenary army
so after they finish fighting they can [get] the money from here to their home.
As you can see different for ... this decoration,
about the skirt, about the belt, about the ear, about the [staff?]
like the lady-boy in Bangkok.

Tourist: Lady-boy?

Tour Guide: Lady-boy.
You see the skirt like lady-boy.
Normally wear the shirt, the pants, but for them we have the skirt, like the lady-boy and the hair looks like that, yeah, style looks like that, lady-boy.

Tourist: (*incredulous*) But they're men!

Tour Guide: Lady-boys.

The slur about 'lady-boys' - called *katoey* in Thai and *kteuy* or *srei sros* Khmer - must be understood within the context of Khmer norms of masculinity. Compared to Thailand, Khmer have relatively little public tolerance for transvestite and transgender men, Khmer culture requiring, as Earth (2008:64) puts it, 'at least the façade of heterosexuality'. In fact, we found many Khmer commonly attribute a perceived increase in (or at least conspicuousness of) 'lady-boys' in Siem Reap to the corrupting influence of Thailand and its presumed sexual salaciousness [Plate 4].[21] Several fingered

---

[20] The Lonely Planet guide (2008:158) states "Just before the end of this panel is the rather disorderly Siamese mercenary army, with their long headdresses and ragged marching, at that time allied with the Khmers in their conflict with the Chams. The Khmer troops have square breastplates and are armed with spears; the Thais wear skirts and carry tridents."

[21] This is also reflected occasionally in some blogs and webboards. For example, in a user comment following up on a rather innane informal 'poll' scatalogically denigrating Cambodia, one user wrote:
LOL... this is getting too funny, such childs play. let play name calling... That how educated siam is...is this part of your higher education? lol
Thailand is land of Katoey!!!
All the kids born in Thailand are bastard, all the father are from other countries. No men in thailand.
<http://www.topix.com/forum/world/cambodia/T2SRQ1A9I2OG9C7HS> Feb. 26, 2010
Another example, from the webboard 'Insight: Thailand Cambodia Conflict', reads:
IHyRaXI (5 months ago)
funny how the stupid siam ladyboys still want more khmer land. when actually before half of thailand belong to khmer empire until the ladyboys stole it from us.
stupid siam go back to china
<http://www.youtube.com/watch?v=q6Xd0qEqBeA>

kteuy as the prime example of the problems with Thai influence and the cultural degeneration it incites. Depicting Syam Kuk soldiers of the Angkorian bas-relief as feminized or as 'lady-boys' plays into this common discourse pertaining to transvestites and transexuals currently circulating in Cambodia, namely that *kteuy* are a product of Thai influence and a symbol of weak, immoral, corrupt and unseemly Thai society generally.[22]

In the case of the 2003 riots – again, inspired by a spurious (yet sadly plausible?) rumor of an irredentist Thai claim to Angkor Wat – Alexander Hinton makes the case that Khmer voices in public forums depicted Thailand as Cambodia's cultural 'Other' not only to lambast them, but also in order to simultaneously assert for themselves an elevated moral stance. He writes (2006:464-5),

> These constructions involved a debate over authenticity, as Khmers defended their heritage - and thus a key component of their identity - against the encroachments of the Thai 'Other' that had in the past and present laid claim to their land and tradition. From this vantage point, the Thai 'Other' becomes a foil to reinvent Khmerness… By characterizing the Thai 'Other' as deceptive, unjust, devious, arrogant and malicious, the Khmer construct themselves in an opposite fashion as the 'noble children of Angkor' … who embody goodness and occupy a morally superior position, even in their current state of decline.

Khmer nationalists disparage Thailand as their cultural 'Other' in order to assert for themselves the moral high ground. In that sense, the corollary, of course, to Thais being effeminate, weak, sexually deviant or lady-boys is that Khmer men thereby implicitly depict themselves as more masculine, strong, stalwart, moral, and heterosexual.

Angkorian heritage plays the pivotal role in Cambodian national identity – 'stone temple nationalism' as Charnvit Kasetsiri calls it – so it is perhaps obvious why *Siem*/Thailand, at whose hands the Angkorian empire was defeated, serves as the foil for this identity. The Syam Kuk mural in particular

---

And yet others:
from: 'Cambodia stole Preah Vihear from Thailand'
Posted in the Cambodia Forum
<http://www.topix.com/forum/world/cambodia/TK1GAEMUL1CC4DO11/p7>
Mr. I Love Cambodia
AT LEAST CAMBODIA DOESNT HAVE A GAY PARADE!!!
2008-07-17 At 21:48 Pm

from: 'Photos of Thai invasion army in Preah Vihear temple'
http://ki-media.blogspot.com/2008/07/photos-of-thai-invasion-army-in-preah.html
Friday, July 18, 2008
Anonymous said...
Yep! you, Thai army pussy died like wild animals during last couple fighting with khmer rouge soldiers, khmer only used rusty AK-47 to shoot your ladyboy army in the ASS! tell you what, cambodia just got alot modern weapons now, and we are welcome you, Thai pussy army anytime, come on in bitch!!

[22] This is not to ascribe any cultural or historical accuracy to such views. However, even *kteuy* we interviewed in Siem Reap state that they look to Thailand as their 'model' for being *kteuy*, and some expressed a desire to move there. Thailand's perceived tolerance towards and acceptance of *katoey*, however, may be illusory. As Earth (2008: 64-5) states: Cambodian *Srei Sros* may migrate to Thailand in search of better fortunes, but life is not easy for them in Thailand either. Because of historical tensions between the countries, Cambodian *Srei Sros* may be abused or raped in Thailand, and eight out of ten reportedly come back HIV-positive (Earth, Barbara. Diversifying Gender: Male to Female Transgender Identities and HIV/AIDS Programming in Phnom Penh, Cambodia. in: *HIV and AIDS* Alice Welbourn and Joanna Hoare, eds. Oxfam GB, 2008 pg. 64-5)

affords Cambodian guides the opportunity to denigrate *Siem* to a world audience, in terms of sociopolitical status, to devalue Thai lives, and to undercut Thai masculinity, while at the same time constructing Cambodians as the opposite of those things. Doing so relies on conflating the soldiers depicted in the mural with present day people, that is, conflating Syam with contemporary Thais.

Overall then, using the term Syam/Siem serves as a provocative way of denigrating Thailand by evoking precisely those qualities that affront Khmer sensibilities of their heritage. *Siem* evokes the expansionism, imperialism, and arrogance of the Siam that unjustly 'stole' the territory and culture of Angkor; it also encapsulates the Syam that was subservient to Angkorian kings – expendable, and with lives inherently worth less than that of Khmer. And, as we see, it also serves as a radical 'Other' to the masculinity implied in the Angkorian warrior ethos, in which *Siem*, both in ancient and contemporary times, become thoroughly emasculated.

Hinton did not address the pejorative use of *Siem*, although the use of the term does appear in his data. He mentions how in 2003 the Thai embassy walls had been sprayed with graffiti that read *chaor Siem* - which Hinton imperviously translates as 'Thai thieves' (2006:449). One of the contributors to the webboards he cites - 'Jason Jayavarman' - rants:

> They also know that much of Siam, the so-called Thailand of today, used to be part of Kampuchea. Not long ago, the Siamese people were barbarians to the Khmers, and the Khmers' civilization is to be [sic] the most precious and beautiful on earth. (2006:454).

Jason Jayavarman's comment appears to suggest that the 'true' identity of Thailand is Siam, as though the name 'Thailand' is something of a sham, and he seems to treat Siamese as an ethnonym, analogous to, while clearly distinct from, the ethnonationalist term 'Khmer'. As mentioned earlier, from the Thai perspective, 'Siam' is not an ethnic term, but rather an ethnically neutral one which could encompass multiple ethnonational identities of people living inside the Siamese empire – and which could even *include* Khmer. From the Cambodian perspective though, or for Jason Jayavarman at the very least, *Siem* appears to be regarded by Cambodians as an ethnic term, one imputed to be the moral opposite of Khmer.

In official political discourse, using 'Thai' and 'Thailand' are still the norm. For example, in the February 8, 2010 speech near Tamoen temple cited earlier, Hun Sen fulminated against Abhisit Vejjajiva, cursed him and called him 'crazy', but he nevertheless referred consistently to Thailand/Thai and not to *Siem*. But nationalist websites and newsblogs who translate Khmer language sources into English are in the habit of automatically translating 'Thai' to *Siem* or 'Siam' for pejorative effect. For example, when reporting on the speech above, popular news Khmer blogs like KI Media translated his speech into English using the term Siam.

To quickly recapitulate, then: to whatever extent 'Thai' and *Siem* were interchangeable before, they now have substantially diverged and have significantly different connotations. The term *Siem* is a pejorative one, used to denigrate Thailand by invoking the specter of Siam's imperial past. That is, by calling Thai *Siem*, Cambodians frame ongoing border disputes at Preah Vihear and other hot spots in a discourse of imperial expansion, thereby imputing a sense of arrogance and anachronism to their national 'Other', and by denigrating them in terms of their humanity and sexuality. This pejorative use

of *Siem* is not restricted to nationalist blogs and webboards, nor is it restricted to use among tour guides at culturally contested sites. It now permeates everyday discourse among Cambodians at large. Soldiers who 'invade' Cambodian territory near Preah Vihear are disparagingly called *Siem* soldiers; the Bangkok politicians with designs on Cambodian territory, or the much-maligned PAD, are *Siem* politicians and *Siem* imperialists. Even the Syam Kuk *kteuy* were said to resemble lady-boys specifically from Bangkok. *Siem* is increasingly being used as a disparaging term for Thais all across Cambodia. But even that is starting to change.

Thai vs. *Siem* as Postnationalism

Nationalism, of course, is not the only discourse in circulation even if it the most prevalent and the most conspicuous. Nor does it define the totality of relations between Khmer and Thai people. In northwest Cambodia in particular, where many Cambodians have family, friends, and business contacts across the border, or who may themselves cross the border for a multitude of reasons, the extreme jingoism encountered in public discourse is tempered by the exigencies of real life connections to Thais and Thailand. Moreover, imaginings of Thai-Cambodian relations even among those with no palpable ties to Thailand have been complicated by the fact that Thaksin Shinawatra, former prime minister of Thailand and the most polarizing figure in Thailand today, has become an official economic advisor to Cambodia. Everyday Cambodians – at least in the northwest where our fieldwork took place – look to Thaksin to create the sort of desirable economic opportunities they believe he created in Thailand, and he is at present a very popular figure in Cambodia indeed. We encountered countless comments supporting and admiring him, and even a number of comments that expressed a sort of *schadenfreude*, as though Cambodians had cleverly managed to purloin Thailand's cash cow.

But the Cambodians we encountered who maintain real ties to Thailand do not simply use *Siem* as a pejorative synomym for 'Thai'. Rather, they make a palpable distinction between the terms, often in a refrain we heard repeatedly that goes roughly like this: *We have no problem with Thai; we have a problem with Siem*. It would be tempting to see this distinction in the same way we see it used on blogs and webboards, and at the Syam Kuk mural; that is, as simply distinguishing a version of Thailand that they like and version which they don't. But it appears the terms now refer to something more substantial.

Siem for the Cambodians we interviewed refers more concretely to a constellation comprised of the current Democrat-led Abhisit Vejjajiva government, the PAD and 'yellow-shirt' movement, 'old school' Bangkok culture, and the historical image of Siam as an imperial threat. *Thai* here refers to Thais at large, especially the agricultural and working classes of Northeastern Thailand (Isan) in regions contiguous to Cambodia, with a particular affinity for the 'red-shirt' movement with whom they identify as poor peasantry, coupled with a desire for former PM Thaksin Sinawatra, in his capacity as economic advisor to Cambodia, to usher in economic growth and populist programs similar to those he implemented during his tenure as prime minister in Thailand.

Friends and family across the order are Thai; soldiers encroaching on Preah Vihear are *Siem*. Business associates and 'red shirts' are Thai; snobbish,

overbearing Bangkok tourists are *Siem*. Peasants perceived to be facing the same hardships as Cambodians are Thai; the Bangkok high society that looks down on Cambodians are *Siem*.

The most surprising manifestation of this concrete distinction between *Siem* and Thai – and probably the most instructive – can be found at Preah Vihear temple, the heart of the current military standoff and frequent flashpoint for extreme ultranationalist rhetoric and violence. The conflict over the Preah Vihear territory flared up again in 2008, when Cambodia moved to have the temple listed as a UNESCO World Heritage site.[23] The Foreign Minister of Thailand at the time, Noppadon Pattama, asked the Cambodians to revise their UNESCO application and to omit a disputed area of 'overlapping territory' from their working plan, to which Cambodia acceded. As a result Thailand and Cambodia signed a 'joint communique' in June 2008, in which Thailand supported Cambodia's application to have the temple listed. Abhisit Vejjjiva, then in the opposition party, attacked prime minister Samak Sundaravej and his foreign minister Noppadon Pattama for issuing the joint communique. Not only did it illegally circumvent parliament, Abhisit argued, but it betrayed the Thai nation because it implicitly capitulated on the issue of the temple's ownership. Samak retorted that ownership had been irrevocably given to Cambodia by the ICJ, a fact which Thailand must sooner or later accept, however difficult that may be. But the damage had been done, and it was not long after this incident, and not totally unrelated to it, that Samak was deposed and Abhisit ascended to prime minister.

The damage had been done internationally also. Under Abhisit, Thailand revoked the joint communique, and the censure debate in which Abhisit reiterated hoary Thai claims to the temple was repeatedly aired on Cambodian television, reaffirming Cambodians' suspicions of Thai expansionism, and sparking a resurgence in the pejorative use of *Siem*.

Like Angkor Wat, the Angkor-period Preah Vihear temple serves as a key piece of cultural capital undergirding Cambodia's 'stone temple nationalism', and as such serves as a rallying cry for Khmer nationalists. Hun Sen capitalized on such sentiments in the July 2008 elections, cementing CPP victory by publicly exploiting both the listing of the temple and the land dispute with Thailand. Preah Vihear invokes the starkest form of nationalism in Cambodia, much like it does in Thailand. Certainly the current military standoff and all the jingoistic rhetoric affirm this.

But another discourse also circulates at Preah Vihear that challenges these common nationalist depictions and suggests a new formulation is gaining currency. In several spots around the now heavily militarized temple, effigies made of straw and old clothes have been erected. Plate 5 shows such an effigy: it depicts Abhisit Vejjajiva, the Thai PM, wearing a yellow shirt and with a photocopied picture of his face tacked to the head. The effigy, like other Abhisit effigies around Preah Vihear, has been impaled with sticks and appears to have been shot, most likely with catapults (slingshots) that most

[23] The temple itself was awarded to Cambodia by the ICJ in a bitter 1962 dispute, but Thailand, accepting the jurisdiction of the court while disagreeing with its premises, interpreted the ICJ decision according to its 'operative parts' as narrowly as possible. It agreed that the temple had been awarded to Cambodia, but insisted that the ICJ did not adjudicate the surrounding land. The land in question - about 4.6km^2 - is what is referred to as the 'overlapping' territory and which continues to vex relations between the two states.

men keep on hand for shooting small game. The sign affixed to the effigy in Plate 5 reads: *Abhisit Vejjajiva, the big thief who stole his power*.

The language here is strongly reminiscent of Thaksin Shinawatra's accusations against Abhisit Vejjajiva's rise to the prime minister's office at the expense of Thaksin's party and allies; it may even be a translation of his very words. In any case, the effigy and the sign together constitute an unmistakable Cambodian commentary on internal domestic Thai politics; Cambodians are clearly taking sides. The enemy embodied by the effigies is not Thailand the nation-state, but specifically the *Siem* of Abhisit Vejjajiva and the yellow-shirt inspired Democrat-led government. It is in this sense not exactly nationalistic, but something else; it expresses disdain for a particular faction of the Thai polity and a particular version of Thainess – i.e. *Siem* –while implicitly embracing another, and it is to that extent a challenge to stock notion of national difference. By drawing on Thaksin's rhetoric, the effigies stand as a back-handed endorsement of Thaksin and the red-shirt movement in Thailand, as though Thai domestic strife has given Cambodians the opportunity of more clearly articulating their opinion in a way that gets beyond the overly broad category of nation-state. These effigies at Preah Vihear, ostensibly the very heart of the nationalist dispute between Thailand and Cambodia, resonate with the everyday discourse now in circulation described above, in which there is a palpable distinction between *Siem* and Thai.

We may tend to think of postnationalism as a phenomenon eroding the significance of the nation-state in favor of some supra-national organization – the European Union, or, albeit anemically, ASEAN. But the emerging discourse of Siem vs. Thai found among Cambodians in the northwest of the country gives us perhaps a different perspective, one which does not entirely affirm or deny the nation-state so much as pull it apart, dissect it according to local sensibilities of history and identity.

Chapter 3: Stone Temple Jingoism: Contested Cultural Capital on the Thai-Cambodian Border

This article focuses on discursive dimensions of the ongoing border disputes over Preah Vihear, Tamoen, and Takrabey temples. It reviews certain facets of the 1962 ICJ decision and how the Court's peculiar decision set the ideological stage for the ongoing dispute. It argues that the blame for the dispute falls most often on Thai intractability, that Thailand conducts very poor public relations in this regard, and that such an assessment of blame is ultimately unfair given the historical context. It shows how Cambodian nationalism is hypersensitive to issues concerning Angkorian heritage, how the discourses currently in circulation about the temple are starkly different from those relevant to the ICJ decision, and how this exposes a certain hypocrisy in Cambodian views. It discusses how domestic politics in both Cambodia and Thailand have caused the dispute to reignite, and what the effects of this flare-up are on the ground at the border. It further argues that the only likely resolution will require both Thailand and Cambodia to accept the political deadlock and find ways to work across it. Dual-listing of the Preah Vihear temple and surrounding area as a World Heritage Site offered such an opportunity, but it was squandered by both Cambodia and Thailand for myopic political goals.

The dispute between Thailand and Cambodia over Preah Vihear temple never seems to die. It has been the site of intense acrimony and violence for decades, punctuated by a bitter court case at the ICJ between 1959 and 1962, and reignited most recently in July 2008. In 1962, the ICJ, much to Thailand's perdurable chagrin, decided the case in favor of Cambodia, who has held sovereignty over the temple since then. Peter Cuasay, writing ten years before the latest conflict, discusses how the Court's approach to the case reflects a Cold War "fortress mentality", and that the reasoning behind, and implications of, its decision would trigger an essentially paranoid outlook:

> Dramatizing [Thailand's] failure to protest [the inaccurate line on Annex Map 1], the World Court seemed to announce not an end to violence, but a need to perpetually anticipate it, to respond with unmistakable vigor to any threat against sovereignty, real or imagined (1998:850).[1]

Prescient words, as will be shown, because certainly this is the path that both Cambodia and Thailand have trodden since the ICJ's contentious decision.

Thailand and Cambodia maintain differing interpretations of the Court's decision, which in turn has resulted in unremitting competing claims over the temple and especially its surrounding land. It is these competing claims, in turn, that make the situation currently so volatile. Violent conflict over Preah Vihear flared up again in the summer of 2008 when Cambodia moved to have the temple listed as World Heritage site with UNESCO. Because listing the temple was feared to have potential impacts on Thai claims to the disputed

[1] This insight echoes that of Johnson (1962: 1203), who writes of the decision:

> Whilst agreeing with this point of view, it is to be hoped that the Court is not slowly creating a situation in which governments will be compelled to become exceptionally "touchy," perusing each other's statute-books and putting out reservations of their position on every conceivable occasion.

land, Cambodia's move caused an uproar in Bangkok, spates of lethal violence at the border near the temple, and far-reaching repercussions for what are fast-deteriorating Cambodian-Thai political relations.

Technically, the current dispute is not about the temple *per se*, but about the territory surrounding it, the apprx. 4.6km[2] of 'overlapping' territory claimed by both sides. Similar disputes now increasingly extend to several other contested areas of the shared border – especially around Tamoen and Takrabey temples – which have identical problems in delimitation stemming from the same 1904/7 Franco-Siamese treaties and the notorious 'Mixed Commission' maps and reports associated with them.[2] Both Cambodia and Thailand, however, distort the issue at hand. For example, although the current legal dispute is specifically about the surrounding land, right-wing irredentist factions in Thailand still assert ownership over the temple itself, which provokes virulent nationalist backlash in Cambodia. For Cambodians, the heated debate over the temple and Thailand's perceived intractability largely ignore the actual legal issues of the case and veer instead into the realm of Cambodian national identity, Angkorian heritage, and claims to history. These had nothing to do with the ICJ case and prove to be, on close examination, decidedly hypocritical. Perhaps if the current feud were limited to the legal matter actually at hand, creative political approaches could be found to solve it. But because both Thailand and Cambodia distort and color it with such venomous jingoism, finding an equitable, durable solution remains elusive.

The Legal Dispute

Before discussing how both Thailand and Cambodia distort issues surrounding Preah Vihear, it would be useful to clarify just what the actual legal issue is. A recent pair of articles in the Journal of East Asia and International Law (Monticha 2009 and Bora 2009) serves well as a summary.

---

[2] The first Franco-Siamese Mixed Commission, created by the 1904 Franco-Siamese treaty, was charged with delimiting the physical border on the ground. The surveyors, however, were all French because Siam lacked map-mapping technology and skills. The maps they created, including the Annex 1 map, are contentious for several reasons. First has to do with what the status of the maps were with respect to the Commission's mandate - what were they supposed to be? Binding? Approximations of where the Commission worked? Expressions of the work of finding the watershed? That the maps would be considered binding is problematic, and the ICJ recognized that problem in the merits section of the decision. That is, the first Mixed Commission met for the last time in January 1907 – a date well *before* the map was unilaterally produced in France in late autumn of that year, so it is impossible that is was ever *officially* adopted by the Mixed Commission. Moreover, the survey team attached to the Mixed Commission who surveyed the area in the vicinity of the temple (Captain Oum's team), made an error in the location of a key landmark (O'Tasem stream) which resulted in the watershed being drawn in such a way that Preah Vihear fell to Cambodia. This error was apparently only caught during the ICJ case. It is tempting to blame the 'error' on French lust for archaeological sites; Angkorian ruins were the jewel in their colonial crown, after all (see Denes 2006:100-11 page for a persuasive discussion). That Preah Vihear temple (and perhaps also Tamoen and Takrabey temples) falls within Cambodian territory on the map despite its being *so obviously* on the Thai side of the watershed is suspicious, certainly. Even dissenting ICJ judge Percy Spender, insists, however, based on the lack of any discussion of the temple in the Commission's meeting minutes or notes, that both sides acted 'in perfect good faith', and that it was an honest mistake. Nevertheless, one wonders, if the French were intentionally incorporating the Angkorian temple into French Indochina/Cambodia by misrepresenting the watershed, would they call attention to doing so in the minutes of a *Mixed* Commission where they would be likely to be caught out by Siamese members?

Even in this academic medium, from the very outset, we see how the issue becomes clouded: the two articles in question are misleadingly entitled 'Who owns Preah Vihear temple?' – misleading since the ownership of the temple is not disputed by either author, but rather sovereignty over the contiguous 4.6 km² of 'overlapping' land. The exchange in JEAIL focuses on the nature and scope of the ICJ decision as it pertains to this land, not to the temple, which both sides accept as being under Cambodian sovereignty (begrudgingly, in the case of Thailand).

Elucidating the position of the Thai side, Monticha Pakdeekong argues that the ICJ did not adjudicate on the land dispute, but strictly the temple. Although the line on the Annex 1 map, which envelops the contested land in question, was used as the basis in the *reasoning* section of the decision (the grounds), this must be distinguished from the *operative* parts of the case (i.e. the part dealing with the claims to be resolved by the Court). She cites the ICJ Report (2009:36):

> Referring finally to the Submissions presented at the end of the oral proceedings, the Court, for reasons indicated at the beginning of the present Judgment, finds that Cambodia's first and second submissions calling for pronouncements on the legal status of the Annex 1 map and on the frontier line in the disputed region, *can be entertained only to the extent that they give expression to the grounds, and not as claims to be dealt with in the operative provisions of the Judgment*. [emphasis added]

On this basis, Monticha insists that the ICJ adjudicated only the temple itself. Again, from the ICJ decision:

> a. By nine votes to three, finds that the *Temple of* Preah Vihear is situated in territory under the sovereignty of Cambodia;
> b. [It] finds in consequence, by nine votes to three, that Thailand is under an obligation to withdraw any military or police forces, or other guards or keepers, stationed by her *at the Temple, or in its vicinity on Cambodian territory;*
> c. By seven votes to five, that Thailand is under an obligation to restore to Cambodia any sculptures, stelae, fragments of monuments, sandstone model and ancient pottery which might, since the date of the *occupation of the Temple* by Thailand in 1954, have been removed *from the Temple or the Temple area* by the Thai authorities. [emphasis added]

Taking the narrowest reading of the decision as possible, Thailand accepted the Court's decision, removed its flag intact (that is, in a symbolic gesture, moved the flag and its pole without actually lowering it) and unilaterally fenced off the vicinity immediately surrounding the temple with barbed wire (see documents reproduced in Buansak 2008: 248-249). But Thailand refused to relinquish the surrounding land since it was deemed beyond the scope of the case – i.e. not an *operative* part of the ICJ decision. So the matter stands for Thailand.

Bora Touch, arguing the Cambodian perspective, maintains that, because the frontier line on the Annex 1 map was used by the ICJ to decide the sovereignty over the temple, and because that map and its line were deemed to have a 'binding character' as part of the treaty settlement, the surrounding land up to that frontier line also belongs to Cambodia. Touch presents an extended and meticulous legal argument which aims to show that the 'reasoning' and 'operative' portions of the ICJ decision are in fact inseparable, and that therefore the court *did* adjudicate on the disputed territory. His

article draws heavily on other, similar ICJ cases, most of which, however, date from well after 1962. He argues (2009:221) that according to ICJ procedure:

> if the 'express findings' of the ICJ in the reasoning portion constituted a condition essential to its decision, they are to be included among the points settled with binding force.

He then argues this in connection with the Preah Vihear case:

> It would be incorrect to suggest that the operative parts are alone binding in an ICJ Judgment. Contrary to Thailand's assertions, the express findings in the reasoning part of the judgment in the Proceedings are not merely part of the reasoning; rather they are themselves conclusive findings of the ICJ.

Touch insists that the reasoning and operative parts of the ICJ decision must be conflated in this way because the 1904 Franco-Siamese treaty itself does not specifically mention the temple, so the Court based its decision on an examination of territorial sovereignty that includes the territory on which the temple stands. Bora's argument is, however, not entirely compelling, given that it relies on ICJ interpretations and decisions well *after* the 1962 Preah Vihear case – that is, after Thailand was no longer under the Court's jurisdiction[3] – and because he fails to address substantively the rather clear text of the ICJ decision cited by Monticha (once again):

> Cambodia's first and second submissions calling for pronouncements on the legal status of the Annex 1 map and on the frontier line in the disputed region, can be entertained only to the extent that they give expression to the grounds, *and not as claims to be dealt with in the operative provisions* of the Judgment. [emphasis added]

Bora, skirting the fact that neither Cambodia nor Thailand has approached the ICJ for an official clarification ('interpretation'[4]) of the Court's decisions, nevertheless concludes (2009:224) that:

> By deliberately avoiding to comply fully with the ICJ judgment, Thailand has committed a breach of its undertaking under this provision the effect of which is a violation of the Charter of the United Nations. Cambodia has recourse to the Security Council for an appropriate measures [sic].

The 1962 ICJ deliberations had very little to do with Cambodia, and everything to do with France and Siam. The case turned on the rather dubious assertion, surprisingly adopted by the Court, that the Annex 1 *map* could trump the *text* of the 1904 and 1907 treaties, rather than simply being regarded as an expression of that text.[5] The Court recognized that the maps

---

[3] Thailand's acceptance of ICJ jurisdiction lapsed in 1960, too late to wriggle out of the case then already well underway, but it has not been renewed. Indeed, Thailand argued in the beginning of the proceedings that the ICJ did not even have jurisdiction, because Thailand's 1950 acceptance of ICJ jurisdiction was void. The Court did not agree. See Oliver, Covey T. Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand) *The American Journal of International Law* Vol. 55, No. 4 (Oct., 1961), pp. 978-983

[4] An interpretation of the Court's decision can be requested on the basis of Statute of the International Court of Justice, Article 60: *The judgment is final and without appeal. In the event of dispute as to the meaning or scope of the judgment, the Court shall construe it upon the request of any party.* <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3=0>. Cambodia cannot compel Thailand to go before the Court again because Thailand no longer recognizes the Court's jurisdiction.

[5] Johnson (1962:1203) writes:

> The Court, in interpreting the Franco-Siamese Treaty of 1904, would appear to have departed from the rule stated in Article 29 of the Treaty of Versailles of June 28, 1919, as follows: "In the case of any discrepancies between the text of the Treaty and this map or any other map which may be annexed, the text will be final."

were not officially approved by the Mixed Commission, but argued that, by 1908, the two *governments* had adopted the maps as binding anyway (ICJ Merits 1962:30).[6] Three judges dissented from the ICJ majority vote, and one of them, Judge Percy Spender, wrote an extended and extremely compelling argument as to why the Court had decided the case incorrectly (Spender, Sep. Op., 1962). Reconstructing a detailed timeline of the first Mixed Commission (the commission tasked with delimiting the physical border location designated by the treaty in areas of difficult terrain) and other related survey work, Spender shows convincingly that the Commission *did* agree for the watershed to serve as the border in the area of the temple, that the Annex 1 map was inaccurately drawn because of a mistake in the depiction of the O'Tasem stream which led to a mistake in the position of the watershed. Moreover, the map was one of a set of eleven done in conjunction with the 1904 treaty; three of these, however, were rendered obsolete by the terms of the 1907 treaty, in which Siam ceded northwestern Cambodia to France. But even these obsolete maps were presented to Siam along with the Annex 1 map of the Dangrek, which negates the suggestion that the maps were presented to Siam as the embodiment of the Commission's official delineation of the border for Siam to accept.

As trenchant as Spender's position was, the Court awarded the temple to Cambodia. The Court ruled that the line on the Annex 1 map had a 'binding character', and that therefore any mistakes in the map – crafted as they were by fallible human hands – should have been caught and corrected by Siam - for which they had ample time. As ICJ Judge Sir Gerald Fitzmaurice[7] put it (1962:56): *caveat emptor!* Thailand, then under the government of Field Marshal Sarit Thanarat, reluctantly accepted the ICJ decision[8] while maintaining its right to future claims or to revise the decision, based on Article 61, if new evidence were to surface later[9] (a right which has since

---

Johnson, D.H.N. 1962. 'International Court of Justice. Judgments of May 26, 1961, and June 15, 1962. The Case concerning the Temple of Preah Vihear' *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 11, No. 4, (Oct., 1962), pp. 1183 -1204

[6] In the merits of the case (International Court of Justice. Temple of Preah Vihear (Merits) Judgm. of 15 VI 62) pg. 20), we read the logic of that decision:

> Thailand contends that any departure such as to place Preah Vihear in Cambodia would have far exceeded the scope of any discretionary powers the Mixed Commission could have had authority to exercise without specific reference to the Governments.
>
> Whatever substance these contentions may have, taken by themselves, the Court considers that they do not meet the real issues here involved. Even if there was no delimitation of the frontier in the eastern sector of the Dangrek approved and adopted by the Mixed Commission, it was obviously open to the Governments themselves to adopt a delimitation for that region, making use of the work of the technical members of the Mixed Commission.

This would make sense of course, except that the evidence that the ICJ subsequently relied on, which purportedly proved Siam 'adopt[ed] the delimitation for that region', was grossly circumstantial, if not downright vacuous. See Cuasay (1998).

[7] In his ICJ Separate Opinion (Sep. Op Sir Gerald Fitzmaurice June 15 1962 pg. 56) 58 Judg. 15 VI 62 <http://www.icj-cij.org/docket/files/45/4879.pdf>

[8] For initial resistance to the decision, see Singh 1962: 24-5.

[9] Statute of the International Court of Justice, Article 61:

> 1. An application for revision of a judgment may be made only when it is based upon the discovery of some fact of such a nature as to be a decisive factor, which fact was, when the judgment was given, unknown to the Court and also to the party claiming revision, always provided that such ignorance was not due to negligence.

lapsed). But Thailand adhered strictly to the *operative* parts of the decision, relinquishing the temple, and using the very narrowest interpretation of the term '*vicinity* of the temple' that they could. Thailand did not cede the surrounding territory up to the Annex 1 line because it was cited in the *reasoning* part of the decision. Since Thailand interprets the Court's adjudication as pertaining solely to the temple, and because it consistently rejects the view that the Annex 1 map supersedes the text of the 1904 treaty, Thailand has no incentive to ask the ICJ for an official interpretation based on Article 60. ICJ judgments are final; the decision will not be reversed. Thailand, having cut its losses as much as possible already, stands to gain nothing from a Court interpretation but stands to lose definitively the territory being contested. Bora Touch is right in the subjunctive sense that, *were* the parties to return to court, Thailand would certainly lose. On pragmatic grounds alone, one can see why Thailand, trying to maximize its own interests and minimize its losses, won't return to the ICJ; indeed, Thailand has let its recognition of ICJ jurisdiction lapse so that it cannot be compelled to return to court, and insists negotiations remain bilateral. The dispute, then, is from an international legal standpoint basically in limbo, intractable, since the obvious mechanism by which it could be resolved - clarification/interpretation according to Article 60 - is off the table for Thailand.

Thailand's Predicament: Tied Hands and Bad PR

Thailand has few defenders when it comes to the dispute over Preah Vihear.[10] Seen as sore losers at best, and in breach of international law at worst, a common perception is that Thailand is in the wrong, but simply cannot let go – to the point of irrationality – of its decades-old claim to Preah Vihear. And yet their stance is rational, in the sense that they are minimizing their territorial losses. As Cuasay (1998:850) predicted, the upshot of the ICJ's dubious decision has been to make Thailand "respond with unmistakable vigor to any threat against sovereignty, real or imagined." Thailand has good reason to see the ICJ decision as a poor one, given that it defies the logic of the

---

2. The proceedings for revision shall be opened by a judgment of the Court expressly recording the existence of the new fact, recognizing that it has such a character as to lay the case open to revision, and declaring the application admissible on this ground.
3. The Court may require previous compliance with the terms of the judgment before it admits proceedings in revision.
4. The application for revision must be made at latest within six months of the discovery of the new fact.
5. No application for revision may be made after the lapse of ten years from the date of the judgment. [emphases added]

[10] Even when the decision was first handed down, Thailand garnered no international sympathy. L.P. Singh (1962:26) writes,

> Although it is difficult to find out the pressures or persuasive influences that led the Thai leaders to accept the judgment of the World Court, the diplomatic circles in Bangkok attached significance to a visit to the Prime Minister by United States Ambassador Kenneth Todd Young and the Australian Minister of External Affairs, Sir Garfield Barwick, who was in the capital on a goodwill visit. Moreover, no other government extended even moral support to Thailand in its opposition to the verdict of the World Court. Indeed, the United States, Malaya and the Philippines were greatly relieved over the Thai decision to respect the judgment of the Court and to transfer sovereignty over the temple to Cambodia.

Singh, L.P. The Thai-Cambodian Temple Dispute *Asian Survey*, Vol. 2, No. 8, (Oct., 1962), pp. 23-26

1904 treaty (as well as Article 29 of the 1919 Treaty of Versailles) and that it is based so circumstantially, as Cuasay argues, on mimesis and ghosts.[11] Moreover, if Thailand were to acquiesce, if they were accept the Annex 1 map line and cede the 4.6km² adjacent to Preah Vihear temple, then they would be liable on principle to losing other territory that was inaccurately depicted by the 1907 maps or other contentious findings of the Mixed Commissions that contradicted the text of the 1904/7 treaties. Thailand is essentially forced to stick to its position – that the terms of the treaty *text* are binding – because otherwise they are vulnerable to further claims with little hope of winning them given the problematic and unsatisfactory precedent set by the 1962 ICJ decision. They are, to say the least, in a pickle.

Pull to the Right

Nevertheless, if this was the extent of the dispute for Thailand, I think it is possible that a solution could be found that sidestepped the stubborn legal snags or even found a compromise to resolve them. But unfortunately, the specific legal issue gets distorted by various groups within Thailand who eschew rational discussion in favor of atavistic jingoism. The most vociferous of these factions include far right wing groups like the People's Alliance for Democracy (PAD) and a quasi-religious sect called the Thammayatra.[12] These are groups are vocal, high profile, and very aggressive. For example, on July 17, 2008, the PAD, protesting Cambodia's move to register the temple as a World Heritage Site, sparked a violent clash with villagers - ethnically Khmer-Thai villagers - who reside in Phumsrol Village at the northern base of the Preah Vihear promontory. Phumsrol villagers, whose livelihoods depend on peace and stability along the border, wanted to prevent the PAD from ascending to Preah Vihear to cause trouble. In the ensuing mayhem, many villagers and PAD members were hurt, mostly by projectiles, bats and even a rapier hidden in a flagpole being wielded by a PAD 'guard'.[13]

Soon thereafter, on June 20, 2008, several Thammayatra members ascended to Preah Vihear to (re)claim it for Thailand; three of them were subsequently captured and held by Cambodian forces at the temple.[14] The

---

[11] Another common criticism of the ICJ decision is based on its misguided use of estoppel in the case. See Chan (2004) who elaborates what is essentially ICJ dissenting Judge Percy Spender's reservation regarding the applicability of estoppel in the Preah Vihear case; Chan contextualizes it in terms of global decolonization. Lee (2005: 169-71) calls attention to the radical legal departure that the 1962 ICJ decision takes in relation to the role of maps. Kelly (1963) argues that the ICJ decision was the right one for the wrong reasons - arguing that Khmer history suggests the temple should belong to Cambodia (a point which will be disputed in this paper), but that the actual basis of the decision used by the court was specious and set a bad precedent for post-colonial disputes generally.

[12] Supalak Ganjanakhundee calls the Thammyatra a 'proxy' for the PAD - a reasonable appellation. See: 'Lives should not be lost over abstract "sovereignty" claim' *The Nation* February 12, 2009 <http://www.nationmultimedia.com/search/read.php?newsid=30095518 >).

[13] Bangkok Post July 17 2008 'PAD clash with Phumsrol' http://www.bangkokpost.com/180708_News/18Jul2008_news05.php

[14] See, for example, 'Locals threaten to take over disputed Preah Vihear Temple' *The Nation* July 10, 2008. The group argued that 'the government should make the Preah Vihear issue a national priority to reclaim the Hindu temple from Cambodia, as the then foreign minister Thanat Khoman reserved to the right to do so at the United Nations in 1962'. Note also that Thammayatra were depicted as being 'held' by Cambodian military, but according to Thai

ultranationalist Thammayatras, in conjunction with the PAD, argued that the Samak Sundaravej government's endorsement of Cambodia's move to list the temple as a World Heritage Site violated Thailand's claims to sovereignty over the surrounding territory.[15] On July 20, 2008, the three Thammayatra activists holed up at the temple finally relinquished it, giving a long speech to the press upon their descent. In that speech, which I attended, the leader of the Thammayatra faction expounded several of the far right themes that Cambodians find so enraging. He argued, for example, that the ICJ gave the Cambodians the temple but not the land on which it was situated, and thus the Thais should push the temple over the cliff into Cambodian territory.[16] He further argued, rather daftly, that the 1904/7 treaties with France were null, and that the only legal treaty currently in effect is the Treaty of 1941, signed in Tokyo, in which Thailand retook the 'lost provinces' of Battambong and Siem Reap.[17] Therefore, he continued, not only Preah Vihear, but most of northwestern Cambodia belonged to Thailand and he insisted the Thai government reclaim it. Pushing the temple over the cliff into what is, by his understanding, also Thai territory just demonstrates the sort imbecility common in such demagogy.

In days after the Thammayatra trouble, and after the temple had become registered as a World Heritage Site, Bun Rany, Hun Sen's wife, announced she would ascend Preah Vihear for a religious ceremony. This sparked a far-reaching and irrational internet campaign across Thailand that accused Cambodians of wanting to use their purported skills in black magic to hex Thailand. Thais were encouraged to wear yellow, the color of the King, to ward off this bad magic.[18]

---

soldiers at the base of the temple, Cambodian forces very much wanted to expel them, but they refused to leave.

[15] PAD also suspected this was being done to financially benefit their arch-nemesis, deposed Thai Prime Minister Thaksin Shinawatra. See for example, Charoenpo, Anucha. 'Tone down nationalism' Bangkok Post June 24, 2008.
<http://www.bangkokpost.com/topstories/topstories.php?id=128466>
Also: Piyanart Srivalo, Supalak Ganjanakhundee. 'Cambodia not claiming any Thai land: Noppadon' *The Nation* June 19, 2008.

[16] This fatuous argument is often repeated by right wing factions in Thailand. For example, on The Nation's webboard, one contributor writes:
Reply # 13
Author: Sopon Kongsinsap
Date: 17 Jul 2551 05:41
I can think of a very simple way of solving this conflict. Let the Cambodian MOVE the temple and its ruins piece by piece down the cliff to the undisputed cambodian's land. Thai people can help by pushing the ruins down the cliff too. Then Thai people, not the corrupted Thai government, will build a new Hindu temple to bless THAILAND. These ruins have been a bad omen on the land below for a very long time.
<http://www.nationmultimedia.com/board/thaipol/view.php?id=1570&offset=0>
The argument has no basis on reality since the ICJ decision clearly and unequivocally stipulates that the land on which the temple sits is Cambodia's.

[17] This treaty was repealed under the Washington Accord in November, 1946. Thailand relinquished the territories after the war to ensure that France would not complicate their entry into the UN.

[18] See: Supalak Ganjanakhundee 'Si Sa Ket fends off wizards' black magic' *The Nation* August 2, 2008 < http://nationmultimedia.com/2008/08/02/politics/politics_30079581.php >
The text of the mass email I received about this read:
Subject: วันศุกร์ที่ 1 สิงหาคม 2551 ชวนกันใส่เสื้อเหลือง

The clash of July 17, 2008 in Phumsrol village, between PAD activists and local villagers, was repeated on September 19, 2009 when the PAD again tried to ascend the promontory to reclaim the temple for Thailand.[19] That riot resulted in several serious injuries including one villager reportedly shot through the mouth, extensive property damage, and socioeconomic repercussions that still haunt Phumsrol villagers today. As they did the first time around, the PAD insisted on Thai sovereignty not only over the territory surrounding the temple, but over the temple itself, and they accused Phumsrol villagers (who are Khmer-speaking Thai citizens) of being traitors and not truly Thai.[20] [Plate 6]

While such reactionary polemical diatribes hurt Thailand's chances of doing something sensible to resolve its border problems with Cambodia, it is not these groups' bloviating that actually causes the most critical problems with Cambodia. Indeed, far right groups are entitled to free speech (but not free violence), as everyone should be in Thailand. The problem is not that they

---

ไม่ได้งมงายนะ ไม่เชื่ออย่าลบหลู่ ....อย่างน้อยเรารักชาติเรา...ช่วยกันหน่อยเหอะ มันไม่ได้เสียหายอะไร....ช่วยกันส่งแรงใจสวดมนต์ภาวนา....เผื่ออะไรอะไร มันจะดีขึ้น

ข่าวข้างล่างเราอ่านมาจาก เวปไซต์ผู้จัดการวันที่ 29 กรกฎาคม 2551...

ศูนย์ข่าวศรีราชา - แฉหมอผีเขมรรวมพลังทำไสยศาสตร์กดดวงเมืองไทยไม่ให้เงยหัวมาต่อกร ขอคืนเขา พระวิหาร และเกาะกูด ในวันอาถรรพ์สุริยุปราคาพระอาทิตย์อมจันทร์ 1 สิงหาคม 2551 แนะกลุ่ม พันธมิตรฯ และประชาชนคนไทยช่วยแก้อาถรรพ์ใส่เสื้อสีเหลืองพระราชาทั่วประเทศทำพิธีบวงสรวงขอบารมีพระสยามเทวาธิราช และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วย จะเกิดแสงสว่างลบล้างอาถรรพ์ วันนี้ (29 ก.ค.)

ผู้สื่อข่าวพิเศษประจำพื้นที่เขตทหารเรือ ได้รับการบอกเล่าจากแหล่งข่าวชายแดนไทย- กัมพูชา ผู้มีความใกล้ชิดกับบรรดาหมอไสยศาสตร์กัมพูชาว่า ในวันที่ 1 สิงหาคม 2551นี้ ซึ่งตรงกับวันศุกร์แรม 15 ค่ำ เดือน 8 ตรงกับวันพระตามคำทำนายทางโหราศาสตร์ถือเป็นวันอาถรรพ์ คือ เป็นวันที่ พระอาทิตย์อมจันทร์ หรือสุริยุปราคา จะเกิดขึ้นในเวลา 17.11น.เป็นต้นไป และอาจจะกินไปจนถึงเวลา 21.00 น ในเวลานี้จะมีหมอผีเขมรที่เก่งทางด้านดาราศาสตร์ ไสยศาสตร์ ลงมติกันว่าถ้าจะทำให้ประเทศไทยอ่อนลง ด้วยนานาประการ หรือเกิดความอ่อนแอทุกด้าน ทั้งผู้ครองประเทศและกำลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองดูแลอยู่ในแผ่นดินไทยโดยคิดจะพากันขึ้นไปกระทำพิธีกดดวงประเทศ ดวงแผ่นดิน และดวงอำนาจกลางใจปราสาทเขา พระวิหาร ในวันดังกล่าว ขณะที่เกิดพระอาทิตย์อมจันทร์ แหล่งข่าวได้แจ้งมาอีกว่า จะเชื่อหรือไม่ก็ตาม แต่พิธีกดดวงแผ่นดินไทย ดวงอำนาจทั้งหมดในประเทศไทย ในตอนเย็นของวันที่ 1 สิงหาคม 2551 นั้นจะเป็นพิธีหนึ่งที่ทางหมอผีเขมรคาดหวังว่าจะสามารถกดดวง เมืองของประเทศไทยได้ ทุกอย่างจะอ่อนแอทั้งหมด แม้แต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตในแผ่นดินไทยก็จะทำให้กัมพูชา สามารถทำอะไรได้มากขึ้น โดยเฉพาะการไม่ให้ประชาชนออกมาต่อต้านเรื่องของเขาพระวิหาร และ เกาะกูด รวมถึงดินแดนทางทะเลทั้งหมด และหากหมอผีเขมรทำสำเร็จรับรองได้ว่า ประเทศไทยอ่อนแอลงอย่างแน่นอน และจะไม่สามารถต่อสู้เรียกคืนแผ่นดินที่กำลังจะสูญเสียอยู่ในขณะนี้ได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีวิธีแก้ไข ก็คือ การใช้สีเหลืองมาสยบ เพราะสีเหลืองเป็นสีแห่งความสำเร็จ สีแห่งแสง สว่าง และที่สำคัญเป็นสีประจำองค์พระราชา ก็คือ พระราชาได้พระราชสมภพในวันจันทร์ และด้วยบารมีของพระองค์ท่านก็จะสามารถต่อต้านกับสิ่งชั่วร้ายได้แต่ถ้าจะให้ดีประชาชนทั่วประเทศต้องช่วยกันแก้เคล็ดด้วยการใส่เสื้อเหลืองในวันดังกล่าวตลอดทั้งวันจนกว่าพระอาทิตย์จะคายพระจันทร์ออกมาจนหมด และปฏิบัติ ตามประเพณี ก็คือ มีการตีปี๊บตีกะลาและส่งเสียงอึกทึก เพื่อให้พระอาทิตย์คายพระจันทร์อย่างรวดเร็ว และ ถ้ามีการร่วมจิตร่วมใจกันทำได้เช่นนี้

[19] It is highly probable that the PAD timed this march to upstage a major 'red shirt' rally planned for the same day in Bangkok. Although they declared their intentions to be peaceful, it was obvious to me that their real intentions were anything but. Armed with all manner of catapults, sticks, flagpoles, and other weapons, and very aggressive in their rhetoric and behavior, the PAD seemed intent on provoking violence, probably to grab the day's headlines. In this they succeeded.

[20] The impacts of the PAD marches on Phumsrol villagers will be discussed in more detail below.

voice these jingoistic opinions, but rather that the government, especially the current Democrat Party-led government under Abhisit Vejjajiva, panders to these far right sentiments to maintain right wing support. Thus the jingoism that could be dismissed as reactionary fringe elements get adopted by members of the government.

For instance, on June 24, 2008, Democrat MP Sirichok Sopha repeated the specious claim that the ICJ decision gave only the temple and not the land under it to Cambodia: "The ICJ ruled only the temple was under Cambodia's sovereignty and Thailand obligated to hand the ruin temple to Cambodia, not soil under and surrounding the ruin," he said.[21] These sentiments were recently reiterated by Justice Minister Pirapan Salirathavibhaga, who claimed "We respect the [ICJ] court ruling but hope to one day have the evidence to prove the temple itself is ours."[22] By far the most damaging, however, was Abhisit Vejjajiva's misleading (or misguided?) claims during a censure debate against then Prime Minister Samak Sundaravej. Abhisit, whose party was then in the opposition, declared that Thailand retains the right to present evidence to establish ownership of the temple and that Thailand would some day find a way to recover it. Only a few weeks after this censure debate, Abhisit became prime minister, in part because the dispute over Preah Vihear's listing as a World Heritage Site and the then-Foreign Minister Noppadon Pattama's handling of the case weakened the PPP-led government. Abhisit's comments have proven disastrous for relations with Cambodia – indeed popular disapproval of Abhisit and Thailand – rampant among every Cambodian we recently interviewed – stems from these comments, which were televised repeatedly in Cambodian as evidence of Thai perfidy.[23] After assuming the prime ministership, Abhisit tried to allay Cambodian fears by taking a more diplomatic line.[24] But the damage was done, and the Abhisit government has

---

[21] See Supalak Ganjanakhundee "'I retain sovereignty, not lose it." : Noppadon' *The Nation* June 25, 2008 <http://nationmultimedia.com/2008/06/25/politics/politics_30076467.php>

[22] An inflammatory and irrational assertion given the fact that the deadline for bringing new evidence to the ICJ passed over thirty-five years ago. See 'Thai minister hopes to recover Cambodian temple' *Asian Correspondent* Nov. 18 2009 <http://us.asiancorrespondent.com/breakingnews/thai-minister-hopes-to-recover-camb.htm>

[23] See Supalak Ganjanakhundee 'Abhisit's Preah Vihear response left confused legacy' *The Nation* December 11, 2008:

> 'Hopefully, Democrat Party leader Abhisit Vejjajiva, the front runner in the race to become the next prime minister, is not a fanatical nationalist like he appeared to be while fighting with the governments of Samak Sundaravej and Somchai Wongsawat, otherwise conflicts with Cambodia over the Preah Vihear Temple would never be resolved when he takes over the helm.
>
> The bruised nationalism that Abhisit employed as the opposition leader when he attacked Samak during a censure debate over the Preah Vihear's inscription as a world heritage site really hurt relations between the two neighbouring countries.
>
> Abhisit accused Samak of forfeiting Thai sovereignty over the relinquished territory that the Hindu temple is sitting on. He managed to mislead a lot of Thai nationalists into believing that Thailand had ceded territory to Cambodia although he knew very well that the area where Preah Vihear is located was handed over to Cambodia in 1962 after the International Court of Justice ruled in Phnom Penh's favour.'

[24] See, for example, Supalak Ganjanakhundee. 'Kasit rules out Thai ownership' The Nation December 26, 2008

> A return to Thai ownership of the Preah Vihear Temple is not an option, new Foreign Minister Kasit Piromya said yesterday. But Thailand would maintain cooperation with

had nothing but grief with Cambodia, attributable directly to, among other things, his short-sighted pandering to the far right wing during the censure debate in 2008.

Threats, Real and Imagined

Preah Vihear has proven a convenient tool with which to whip up nationalist sentiment in Thailand. Whether used to launch attacks on Thaksin Shinawatra and those considered his proxies, or to consolidate support they may not otherwise enjoy, Preah Vihear directs attention away from domestic embarrassments and invokes the spectre of the nation's enemies, its painful territorial losses during the colonial period, and the ghosts of the cold war. But it also represents more than that. Abhisit's catering to the right wing is unsurprising if we recall again what Cuasay (1998) and Johnson (1962) predicted would happen as a result of the ICJ decision. Thailand – and Cambodia, as we shall see in a moment – do indeed now jump at every perceived threat no matter how insubstantial. Even plans that could potentially allay the hostilities – like a sensible dual listing of the temple and its environs as a World Heritage Site – are treated with suspicion and disdain and rendered not only impossible but scorned as treasonous.

Accentuate the Negative

Imagined threats, as predicted, bedevil any discussion of Preah Vihear, in ways that are sometimes nothing short of absurd. For example, the Thai-Cambodian Joint Border Commission's work came to a near standstill in February 2009 because the two sides could not agree on which name to use for the temple – Preah Vihear (Khmer) or Phra Viharn (Thai). The Thai contingent was working within the constraints of a preposterous Thai parliamentary mandate that insisted on a Thai name for the temple.

> The problem may seem minor, but Thais cannot subscribe to Khmer words because it goes against the Parliament's edict. On the other hand, Cambodia argues that the term Preah Vihear is an international term because all parties, including the International Court of Justice, used it when it was ruled in 1962 that the temple belonged to Cambodia.[25]

The absurdity is, of course, that Preah Vihear and Phra Viharn not only refer to the same thing, they mean the same thing, they are *cognates*. The only thing that makes one of them 'more Thai' than Khmer is the application of Thai phonological patterns, which shows slight differences in pronunciation. For example, the Khmer vowel /ea/ is pronounced in Thai as /a/ in cognate loanwords; words spelled with a final /-r/ in Khmer are rendered, because of

---

> Cambodia over the historic and controversial Hindu temple, he said. ... The Preah Vihear case would be handled in line with the 1904 and 1907 Siam-Franco treaties, the 1962 International Court of Justice (ICJ) ruling and the 2000 Memorandum of Understanding on boundary demarcation, he said.

http://www.nationmultimedia.com/2008/12/26/politics/politics_30091895.php
This statement was met with jeers in Cambodia, not only because disbelief, but because the messenger, Kasit Piromya, was a high profile member of the PAD which so enraged Cambodians to being with.

[25] Supalak Ganjanakhundee. 'Some progress made over Preah Vihear' *The Nation* November 13, 2008 http://www.nationmultimedia.com/2008/11/13/national/national_30088307.php
See also: Supalak Ganjanakhundee 'Preah Vihear? Phra Viharn? A temple by any other name' *The Nation* February 4, 2009
<http://www.nationmultimedia.com/topstory/30094907/Preah-Vihear?-Phra-Viharn?-A-temple-by-any-other-name...>

Thai phonology, as an /-n/. If the politics of identity and ownership – and perhaps even war – hinge on a difference in accent, on the degree to which a tongue presses against a palate when pronouncing the temple's name – then we have strayed from the realm of reason indeed.[26]

The World Heritage Showdown

The renewed spat over Preah Vihear that began in 2008 stems from Cambodia's desire – a legitimate desire – to have the temple listed as World Heritage site with UNESCO. Once again, the long shadow of the ICJ decision looms over what is obviously a desirable thing to do. The problem is, to develop the temple as a World Heritage Site, plans needed to be made for the land contiguous to the temple. Although this offered, potentially, a golden opportunity for Thailand and Cambodia to cooperate, to move beyond Cold War battlefields and into the market place of tourism, any hope for cooperation was stillborn because it would have required one side to blink in their claims of sovereignty over the disputed territory. And yet it came so close.

Thailand objected to Cambodia's plans to list the temple as a World Heritage Site in particular because the map attached to those plans included the disputed territory. Unwilling, as usual, to let any opportunity for publicly declaring sovereignty over the area slip past them, Thailand argued that area belonged to them, and that they needed to be included in any decision made about its being listed. Soon thereafter, Noppadon Pattama, the foreign minister during the Samak Sundaravej government, struck a new deal with Cambodia in which Thailand supported Cambodia's listing of Preah Vihear, but in which Cambodia would revise its working plan to omit the disputed territory. That way, Thailand's interests would not be infringed upon. The PAD, smelling blood and political opportunity, used this issue to attack the Samak government and Noppadon by arguing that Noppadon had sold the country out. This is where Abhisit, whose party was then still in opposition, attacked Samak and suggested that Preah Vihear could still be recovered by Thailand. Thailand's support for the plan was nixed for legalistic reasons,[27]

---

[26] Another equally inane expression of hypersensitive paranoia came in February of 2010, when Cambodia discovered that Google maps had incorrectly depicted the border on its online map. They sent a harsh letter of complaint to Google:

> Friday's letter called on Google to withdraw the map, calling its demarcation of the border 'radically misleading and totally misguided' for showing 'almost half of the temple in Thailand.' ... Google's map, which shows the yellow border line running through the contested temple, 'is devoid of truth and reality and professionally irresponsible, if not pretentious,' the letter stated.

See: 'Cambodia lambast Google Earth for locating temple in Thai soil' *The Nation* February 6, 2010 <http://www.nationmultimedia.com/2010/02/06/regional/regional_30121966.php>

[27] The issue came down to whether the agreement that Noppadon Pattama signed, the 'joint communique' constituted a treaty. If so, he needed parliamentary approval that he did not seek. The Thai court later decided that it was indeed a treaty, and the agreement was therefore annulled – this despite the fact that the agreement did not affect 'the integrity of Thai borders'. See: 'Thai Court rules Thai-Cambodian communique in breach of charter' July 8, 2008 TNA <http://enews.mcot.net/view.php?id=5126>:

> "A nine-judge panel voted 8-1 to rule that the Thai-Cambodian Joint Communique signed by Mr. Noppadon and Cambodian Deputy Prime Minister Sok An on April 18 is regarded as an international treaty under the charter's Article 190 and needed parliamentary endorsement prior to any signing. ... Article 190 stipulates that any treaties which affect the social and economic benefits of Thailand as well as the

but the real impetus driving it was, as usual, the strong pull to the right and the disingenuous and factually wrong claim that Preah Vihear could still be claimed for Thailand.

Listing Preah Vihear as a World Heritage Site, even with the original Cambodian maps that included the disputed territory, was not a threat to claims over the 'overlapping territory' that the Thai opposition made it out to be. The threat was largely an imagined one. Section 11.3 of UNESCO's World Heritage Convention clearly stipulates:

> The inclusion of a property in the World Heritage List requires the consent of the State concerned. The inclusion of a property situated in a territory, sovereignty or jurisdiction over which is claimed by more than one State shall in no way prejudice the rights of the parties to the dispute.
> (UNESCO World Heritage Convention <http://whc.unesco.org/en/conventiontext/>)

But this is precisely the sort of paranoia and hypersensitivity that Cuasay (1998) and Johnson (1962) allude to. Regardless of how clear the Convention text is, nationalists in Thailand are forever fearful that acquiescing to the listing will somehow come back to bite them. And again, this is not entirely unreasonable, given how the ICJ disregarded what seemed to be equally clear texts like the 1919 Treaty of Versailles (cited above) in their 1962 decision. It is unfortunate that Thailand is so anxious about any moves concerning Preah Vihear, and certainly it is not entirely the product of the twisted ICJ logic. Ultranationalism, as discussed above, certainly plays a part regardless of the ICJ. But it is also not right to place the blame entirely at the feet of Thailand, or to depict Thailand as irrational, when the ICJ decision, and the enduring paranoia it engenders, still haunts the temple today.

Cambodia: Perennial Victim and Hypocritical History

The fact that Thailand has no legal claim to Preah Vihear temple (given the ICJ decision) and the fact that they often seem to act irrationally in regards to the ongoing dispute, does not vindicate Cambodia in their role in the Preah Vihear imbroglio and the border problems it perpetuates. Of course, Cambodia, unlike Thailand, does enjoy internationally recognized sovereignty over the temple, and, as far as they are concerned, sovereignty over the surrounding land as well. But Cambodia has used the issue of the temple for its own questionable domestic purposes, especially during the 2008 national elections. Further, in everyday discourse, Cambodians derive their sense of entitlement to the temple more from their national heritage than from the legal issues undergirding the ICJ case. This leads to a distinct hypocrisy concerning the temple and its history.

Nationalism in Cambodia's July 2008 Elections

The listing of Preah Vihear as a World Heritage Site and the subsequent dispute with Thailand both figured prominently in Cambodia's national elections of July 2008. Hunt (2008) writes:

> Prime Minister Hun Sen and his ruling Cambodian People's Party (CPP) are widely expected to win Sunday's election outright on the back of a booming local economy and the rising tide of nationalism that followed UNESCO's July 7 decision to grant

---

> integrity of Thai borders to be subject to parliamentary scrutiny before their signing. .. The court's decision came after the World Heritage Committee approved Cambodia's application to list the 11th century temple as a World Heritage site."

> Preah Vihear temple on the disputed border with Thailand, a world heritage listing. .... The standoff over Preah Vihear has also distracted attention from an election campaign that has shown some familiar and violent patterns from the past.
>
> "Unfortunately, Preah Vihear has all Cambodians worried and all the media's attention is focused on Preah Vihear," said Kek Galabru, president of the human rights group Licadho. "People aren't receiving all the information they need to make an informed decision because of Preah Vihear."

The BBC similarly reported that Hun Sen

> has gained huge approval for taking a tough stance in an ongoing dispute with neighbouring Thailand. The countries are arguing over land surrounding an ancient monument. Both nations have massed troops near the 900-year-old Preah Vihear temple - which belongs to Cambodia.
> Each claims the land surrounding the temple, and the dispute has raised nationalist fervour in Bangkok and Phnom Penh.
> "People are more focused on the border issue at Preah Vihear temple than on the election," Hang Puthea, who heads an election-monitoring body, told AFP news agency.[28]

In late 2009, we were able to interview a number of prominent FUNCINPEC (Front Uni National pour un Cambodge Indépendant, Neutre, Pacifique, et Coopératif) party members in Preah Vihear and Oddar Meanchey provinces, who argue that the nationalism and rancor stirred up by the Preah Vihear controversy was intended specifically to dilute FUNCINPEC power and influence. That is, FUNCINPEC in the northwest is comprised largely of former Khmer Rouge cadres who capitulated to the government only in 1998 (at Preah Vihear). FUNCINPEC members say that the dispute with Thailand served as a convenient excuse to militarize Anglong Veng and other parts of Preah Vihear province by bringing in large numbers of soldiers from the CPP-loyal southern provinces, especially Takeo, thereby diluting remaining Khmer Rouge influence and offering the opportunity for a show of CPP force. If this was indeed a deliberate strategy aimed at crushing FUNCINPEC, it seems to have been largely successful. FUNCINPEC won only two seats in the 2008 election, and many party members have since defected to the CPP.

The same party members also suggested that Hun Sen used Preah Vihear to detract attention from his connections with Vietnam during the sensitive election period. Guthrie (2009) has reported on this, writing,

> Sam Rainsy has called the argument between Thaksin and Abhisit a "political game" to turn the Cambodian public's attention to the west, in the direction of Thailand, while ignoring the east, towards Vietnam. Antagonism among Cambodians - over inward migration and alleged land grabbing - is much higher towards Vietnam, which occupied Cambodia between 1979 and 1989, than towards Thailand, which has made less controversial service-sector inroads into the country.
>
> "There is no doubt in my mind that Hun Sen is trying to show that he is the defender of the national interests of Cambodia and that Thailand is the real enemy of Cambodia and not Vietnam," said United States-based Cambodian economist Naranhkiri Tith.

Stone Temple Hypocrisy

The reason the Preah Vihear dispute served the Cambodian government so well during the last election is because of the prominent symbolic role it plays in Cambodian national identity. Charnvit Kasetsiri (2009:87-113) has identified ancient Angkorian ruins – what he calls 'stone temples' – as the

---

[28] See 'Cambodian rulers claim poll win' BBC News July 27 2008 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7527325.stm>

heart of Cambodian nationalism.[29] The centrality of Angkorian heritage in Cambodia's national identity explains volumes about the intensity with which Cambodia pursues border claims with Thailand. Chapter 2 of this report discussed how the 2003 violence in Phnom Penh – in which the Thai embassy and many Thai businesses were razed – was sparked by a purported slur that Angkor Wat rightfully belonged to Thailand. Hinton (2006) discusses how Hun Sen used the embassy riot to stir up nationalism to garner votes in the 2003 elections. But even if Hun Sen managed to cynically exploit the situation for his own gain, the fact remains that the affront to the grandest of all 'stone temples' hit a raw nerve among Cambodians, especially because it was interpreted as the imperialistic attitudes of Thailand (now pejoratively often called *Siem* – i.e. Siam – as discussed in Chapter 2 above).

The Angkor complex is not the only 'stone temple' coloring Cambodian nationalism. Preah Vihear, Tamoen, and Takrabey temples are all seen as intrinsic to Khmerness, and so it is no coincidence that these form the locus of the border disputes with Thailand today. Even Phimai, Phanom Rung, Muang Thi, and other temples deep inside Thai territories are regarded by many as somehow rightfully Khmer, and there is a flicker of irredentism still alive in many quarters that suggests the southern tier of Isan – Khorat, Buriram, Surin, Srisaket, and Ubon Ratchathani Provinces – should still belong to Cambodia because they are populated with Khmer speakers.[30] But Preah

---

[29] This sort of nationalism runs deep and is interconnected with notions of heritage, identity and religion. Many houses we visited in NW Cambodia maintain shrines featuring replicas of stone temples - or just as commonly, sandstone replicas of important deities and kings found in those temples. See Plate 22.

[30] On Nov.5 1906, King Sisowath of Cambodia petitioned the French government to include, among other areas, Khorat, Surin, Khukhan (Srisaket) as part of Cambodia in any settlement treaty with Siam. [Sisowath. Lettre Du Roi Du Cambodge, S. M. Sisowath, Au Résident Supérieur de la République Française au Cambodge. 5 Novembre 1906. Royaume du Cambodge N° 205 Annexes a la République (N° XXXVI) pg 479 See Appendix 3.] France, however, feeling over-extended and fearful of the drain that resource-poor Isan would inflict on colonial coffers, did not comply. This irredentism over Khmer-speaking regions of Thailand persists to a small extent today and often crops up among Khmer nationalists. Sihanouk, for example, reiterated the claim in 1958 during his dispute with Field Marshal Sarit (*Siam Nikhon*, December 31, 1958). During the civil war, Prasso (1994:76) reports,

> 'Cambodia is not without means to retaliate if Thai support for the Khmer Rouge continues. Only half joking, a senior Cambodian military official told me it would be relatively easy to begin arms shipments to Muslim separatists in southern Thailand or to stir up unrest among the four million ethnic Khmers living in Thailand's Surin province.'

It is unclear where the figure of four million comes from, but the important part here is the implicit assumption that Khmer Surin still identify in some primordial sense with Cambodians.

Prasso, Sheri. 1994. 'Cambodia: A Heritage of Violence' *World Policy Journal*, Vol. 11, No. 3 (Fall, 1994), pp. 71-77. In our own interviews among Cambodians in the northwest of the country, many cited language, history, and cross-border connections as evidence that that the areas was still 'naturally' all Khmer; some pointed out how Cambodia (or at least Sihanouk) wanted all of the southern tier of Isan 'back' after independence but had to 'settle' for Preah Vihear. Hun Sen, sensibly, has denounced this sort of irredentism, probably because he recognizes the regional instability such claims could precipitate. I've not been ablr to trackdown the original reporting, but various Khmer blogs report him as having said "who dare to fight for the returning of former Khmer land such as Khmer Krom, Surin, Sisaketh, Ubon; I will prepare coffins for them." See <http://cambodianbrightfuture.blogspot.com/>; video currently available at <http://www.youtube.com/user/khmeryoung>.

Vihear, with dramatic cliff-top geography, takes on special salience as contested cultural capital.

Some of the arguments we encountered among nationalists in Thailand concern the geography of the Preah Vihear site. The most common one, of course, is that that the watershed plainly puts Preah Vihear in Thai territory, and that therefore the loss of Preah Vihear was a loss of geographically 'naturalized' territory, tearing away a chunk of the geo-body.

Thai nationalists also invoked another, more religico-geographical argument; namely that the 'front' of the temple faced Thailand, while the 'back' was oriented towards Cambodia. They cited as evidence for this the naga stairs running northwards from the temple, and the fact that the naga statues all appear to face north. The south end, on the other hand, is sealed off, and does not appear to embrace or in any way accentuate the dramatic view southwards. There is a specious anachronism built into that argument of course – i.e. when Preah Vihear was built, there was no border and there were no nation-states for it to be 'facing' one way or the other.

But this is a misinterpretation in another way as well. The key feature of the site is not the direction it faces terrestrially, but rather that it represents the peak of a sacred mountain – perhaps, as Khemita (2005:181) argues, Mount Meru:

> The Khmers adapted the Indian concept of a temple-mountain so successfully and uniquely that today it is synonymous with Khmer architecture, the temple draws its symbolism from Hindu mythology. It is an earthly facsimile of Mount Meru, the scared abode of the gods. The temple as a microcosm of a central mountain was an essential concept that had profound influence on Khmer art.

Or perhaps as Sahai (2009:7) argues, it represents specifically Kailasha, the mountain abode of Shiva. He writes (2009:19) 'As the Lord of the Mountain, Shiva could reside on any part of the mountain. But when the god is represented as the Lord of the Peak, the architect is required to locate his abode at the highest point of the cliff.' He continues (2009:22) 'Preah Vihear is an extreme example of a scared site on an axial plan in which the quest for the center is irrelevant. What is actually sought is the zenith point of the ascending path. … Scaling the cliff of Preah Vihear represents the symbolic journey to the world of Shiva… Shiva is at the terminus of the path, at the dead end of the cliff, as Lord of the Peak.' He explicitly denies the possibility that Preah Vihear in any sense 'turns its back' on Angkor to the south- i.e. essentially the justification cited by some Thai nationalists who argue the temple spiritually and geodirectionally belongs to them. 'In fact the temple does not turn its back on Angkor,' he argues (2009:26), 'but projects Angkor to the north of the Dangrek.'

Cambodians living in the shadow of the temple and cliff contested the Thai nationalist notion of watershed geography and which way the temple faced by citing instead this discourse of sacred geography. They were adamant we see the temple from their perspective, and so took us to a spot directly to the south where we could observe the for ourselves that the temple clearly expressed the notion of mountain peak, and that peak and temple together formed an integral part of the lowlands over which it presided and from which we observed it [Plate 7].

In the same vein, Cambodians insist that Preah Vihear be referred to as a Khmer rather than a Hindu temple, despite its dedication to Shiva, because they claim that calling it a Hindu temple obfuscates its Khmer origins and is thus a discursive tool used by Thais to loosen Khmer claims to ownership. But

calling it specifically a Khmer temple is where the hypocrisy in Cambodia's position can be detected. That is, the most vociferous claims that Cambodians make to contested border areas are based on Khmer heritage. The legal victory in the ICJ case, for them, legitimates that heritage and constitutes the legal means by which they can lay claim to them. But the underlying right to them, the real legitimacy, is regarded by Cambodians as stemming from the temples' Khmerness – the claim that it was built by Khmer, for Khmer, during the period in which the Angkor Empire held suzerainty over the Mun river region. As Luke Hunt (2008) notes,

> Sovereignty over the sprawling shrine to Shiva has raised the ire of Thais for decades - but not Cambodians.
>
> **"Its Khmer and on Khmer land," everyday Cambodians will tell you with bemusement over Thai claims to the jungle-clad temple, even if they have never heard of the ICJ.** ('Preah Vihear Dominates Pre-Election as Cambodia Seeks UNSC Resolution' *World Politics Review*
> 23 Jul 2008. [emphasis added])

The hypocrisy inherent in this position is that ethnic Khmer still reside in the areas of these Khmer ruins, and there is no reason to suspect that these Khmer (often called Northern Khmer, or Khmer Surin, and who are citizens of Thailand) are not the direct heirs of these temples and the cultural heritage they represent.[31] But this possibility will not even be entertained by Cambodians. Northern Khmer either represent another 'thing' stolen by Siamese imperialists (and hence the irredentist claims that the southern provinces of Isan should be returned to Cambodia) or they simply disappear from the discourse altogether.[32] Blind to Northern Khmer when it suits them, the disputed border then separates not central Khmer from their Northern Khmer brethren, but Khmer from Thais, Cambodia from Thailand (or, in the

---

[31] Cuasay (1998:883-4) even argues that the temples in this region were not built by Khmer at all, but by the labor of Kuy, a Mon-Khmer minority of the region. That Kuy were somehow involved is, in my opinion, highly likely, but it misses the larger point that perhaps the ethnicification of the temples is a recent phenomenon, and not one that shaped the thoughts and worldview of those people living there at the time.

[32] Commentary addressing the legitimacy of Khmer Surin as heirs ot Angkorian period ruins is relatively rare, but it does appear now and again. For example, in a comment posted to a discussion about Preah Vihear's new status as World Heritage site, one anonymous user wrote:

> Preah Vihear just like Angkor cannot be 'removed' or 'stolen' as the so called people representing the 'Khmer Issan' claims. These icons represent the heart and culture of Khmer civilization and consciousness. Thus it cannot be separated from the Khmer people where ever they are. That is the reason why you have Khmer Krom people who are proud of Angkor, Preah Vihear etc, that is why you have Khmer long Beach who say they are proud, that is why you have Khmer France to say they are proud. ... It seems that all Khmer worldwide are proud of Preah Vihear verdict being to be Khmer since it was announced 46 years ago. But only one party of 'Khmer' seem to have problem with this now. These people claim to be 'Khmer Issan'. Judging from the observed natures of Khmer world-wide, we should say these group of Khmer no longer possesses the Khmer essences and pride. Thus, their treasons and behaviors leave us the Khmer community worldwide to no choice but to ex-communicate these people from the Khmer identity, thus ending them once for all the titled to Khmer heritage.
>
> See the picture? If you are true Khmer, you know where you stand. Your attitude will determine whether you are a traitor, a pure Thai or a Khmer descendant. Make your choice carefully.
>
> If you are not a Khmer Surin/Sisaket, Khmer Issan in general, don't come to make statements on their behalf. We don't accept Siem to be called Khmer. If we allow that, not only Boxing, Literature, and Temples, next our whole country will be Called Siamland. Sorry that not going to happen.

<http://ki-media.blogspot.com/2008/07/celebration-of-cambodias-preah-vihear.html>

current inflammatory rhetoric, *Siem*). It is indefensible and hypocritical to argue that the inhabitants of southern Isan are Khmer, but then to deny them any connection to their Khmer heritage in the regions in which they live and historically have lived.

Granted, Thailand's official approach to Khmer culture in Isan doesn't help. Positing an ancient 'Khom' people as the actual progenitors of Angkor, and arguing that modern-day Cambodians have nothing to do with these ancient 'Khom',[33] Thailand's rather transparent aims in rewriting history are to lay claim to Angkorian heritage based on precolonial Siamese notions of sovereignty - what Denes (2006:31) incisively terms Thailand's 'imperial imaginary'. But the fact remains that Cambodians selectively impute Khmerness to the inhabitants of southern Isan, but deny it to them when it implies that they, the Northern Khmer, might have some legitimate recognition – let alone sovereignty – to the heritage represented by the 'stone temples' in their region. That is, when they are in an irredentist mood, Cambodians depict Northern Khmer as their Khmer cousins who should be part of the Khmer state; when it comes to actually acknowledging historical entitlement to physical remnants of Khmer heritage, however, especially contentious border temples, suddenly Northern Khmer vanish from the discourse.

Cambodia as Victim

Thailand has long sought to portray itself discursively as the victim when it comes to territorial losses in the colonial period and in the ICJ case. And certainly in the case of its dealings with France, it is arguably legitimate to regard Siam as having been victimized (for a detailed discussion, see Tuck 1995). But Thailand's role as victim in the international stage has been usurped by Cambodia, and has made it all but impossible for Thailand to

---

[33] That 'Khom' and 'Khmer' are unrelated, and that modern-day Khmer are essentially a degenerate breed of Thais, was a fiction devised by Luang Wichitwatakan in the late 1930s and 1940s. In his 1941 book *Thailand's Case*, Luang Wichit (1941:129-130) writes,

> The Cambodians are otherwise called "Khmer" (pronounced as "Khamair"). But it is an established fact that the Khmers and the Cambodians are not the same people. ... About fifteen centuries ago the Thai came down to this peninsula and, according to Monsieur Etienne Aymonier, poured out in important influx, covering almost all the plains of Indochina. The Thais, according to the eminent French orientalist professor Louis Finot, spread themselves like an immense piece of cloth over the land from South China as far as Burma. The Thai blood poured into Khmer veins with insinuating effect like water, to use the expression of professor Louis Finot. The Khmers changed century by century. After five hundred years of blood mixture the Khmers became more and more similar to Thais both physically and mentally. The coming into existence of this new name "Cambudja" marked the end of the old Khmer race and the birth of a new people who have 90% Thai blood.

Such nonsense was further propagated in the plays Luang Wichit wrote, such as this excerpt from *Ratchamanu* (cited in Barmé, 1993:125):

> Thai soldiers: Eh! Khmers and Thais look just the same, Sir.
>
> Ratchamanu: Of course, they're Thais like us! A long time ago they happened to occupy the old Khom territory and came to be called Khmers. In fact, we're all really Thai brothers.
>
> Thai soldiers: We should all be friends, no more war.
>
> Ratchamanu: Yes, there's no more need to fight. All of us on the Golden Peninsula are the same...[but remember] the Siamese Thais [the Thais from Siam proper] are the elder brothers...

garner any sort of international sympathy for its claims or actions along the border. Cambodia's discourse of victimhood started early, and is mapped back even further in historical reckoning. During the 1962 ICJ case, just a few years after Cambodian independence, Thai lawyer Seni Pramoj noted how Cambodia played the victim. From Cuasay (1998:877):

> On March 27, 1962, Seni Pramoj questioned whether this violence was not merely an effect of Cambodian representations.
>
> 'Mr. President, Members of the Court, during the course of this case, Cambodia has more than once charged Thailand with having committed acts of violence against Cambodia. Much emphasis has been placed in the Cambodian pleadings on such words as 'violence', 'armed violence', and 'force'. It has been Cambodia's intention to make Thailand appear in the eyes of this court and hence in the eyes of the whole world, as an aggressive bully, a cruel and destructive menace to the peace and security of small, distressed Cambodia. It has been Cambodia's intention to sway this Court with sympathy for its cause, the cause of the helpless against the powerful. Cambodia has come before this Court wearing a mantle of injured innocence, a small boy seeking the warm protection of the society of nations. .... I ask the Court to pause a moment and consider: When did all this violence occur? ... Does there appear in any of the documents submitted by either party evidence that a Thai even shook a wrathful fist at a Cambodian?'

If Cambodia feels legitimated in its claims along the border on the grounds of the ICJ precedent and a presumption of inherent rights based on heritage, it also feels secure in taking its case back to the international arena because it has crafted an ongoing ethos of victimhood. Cambodian depicts itself as victimized by Siamese and Vietnamese pre-modern expansionism, victimized by colonialism (the 'protectorate' ironically saving them from Siam and Vietnam pre-modern expansion)[34], victimized by the American war in Vietnam, and finally, and most trenchantly, victimized by the Khmer Rouge, the genocide of the DK period and subsequent civil war. Cambodia as a nation-state has become the perpetual professional victim.

In the discourse related to the current dispute with Thailand, Cambodia once again plays the victim through, among other things, its depiction of border violence. This is partly done by depicting Cambodian military actions as strictly defensive against the unlawful encroachments of the Thai military

---

[34] Cambodia's victimhood, like the Siamese at the hands of the French, was not entirely unfounded either. But it was also subtle: having former Cambodian territories restored presented problems for Cambodia which persist today. Kiernan (2001:191) writes:

> Charles Meyer has referred to what he calls the "burden of the past" weighing on the Khmers, living in the shadow of their ancestors' monumental and territorial grandeur. But perhaps only in the twentieth century, and for very specific reasons, was the past really present as a pragmatic option, and, even if a tenuous one, for some Khmers it was therefore a terrible responsibility. Obviously the 1907 restoration of the northwest territories was a result of exogenous French power, far exceeding Cambodia's capacity to conquer or defend them. So their return ironically made Cambodia *less* secure. A much greater struggle was now required to defend the additional territory, whose loss would of course cut the country down by a quarter in a way that mere preservation of the pre-1907 *status quo ante* could never have done. The restoration of Cambodia to part of its former size thus created a new threat to a small country. The mythical past was brought into the twentieth century. Thai irredentism was now all the more likely and more possible. Many Thais believed their claim to Cambodia's northwest had continuing legitimacy, despite the 1907 enforced hand-over, and they maintained close ties with Cambodians in the territories who had grown up there during a century of Thai influence.

Kiernan, Ben. 2001. 'Myth, nationalism and genocide' *Journal of Genocide Research* 3(2), 187–206

(based on a presupposition of sovereignty over disputed areas). But it is also done by depicting as victims Cambodians living along the border and facing difficulties in securing a livelihood in the face of Thai military aggressiveness and attendant instability. Certainly there is violence along the border, deplorable violence committed by soldiers along both sides. But the issue to examine here is how Cambodia uses incidences at the border to color Cambodians as victims and Thais as aggressors, and whether this matches actual conditions on the ground.

Since 2008, there have been several Cambodians shot by Thai soldiers along the border, and almost every one of these incidences involved illegal logging. Cambodians use the press to depict loggers as innocent victims of Thai military aggression – guilty, yes, of some logging, but the punishment they suffer is far in excess of the crime. For example, a typical English-language newspaper report reads:

> Officials have confirmed the killing of a Cambodian national by Thai soldiers along the border in Banteay Meanchey province's Thma Puok district on Saturday. Villagers told the Post on Monday that Tauch Chek, 31, from Kork Romeat commune, **was reportedly shot dead on Saturday night while he was foraging in the Dangrek Mountains for ingredients to make herbal medicine**. Banteay Meanchey provincial police Chief Hun Hean confirmed that six **Cambodian villagers in civilian dress strayed** up to 9 kilometres into Thailand's Buriram province to cut wood on Saturday. One of the villagers, who was reportedly carrying an AK-47 rifle, was shot and killed by police, he said. "We are searching for the origin of the gun. The villagers are not supposed to own a gun," he said, **adding that the weapon may have been placed near the victim's body in order to put the fault on the villagers**.
>
> Rorn Chanla, the victim's aunt, said that the Thai authorities had requested that she pay 10,000 baht (around US$308) for the return of her nephew's body. "The victim's wife has already gathered 10,000 baht that we have borrowed from other villagers to pay the Thai authorities in order to take the body back ... and arrange a funeral for him," she said. Foreign Ministry spokesman Koy Kuong said he had not issued any diplomatic notes to Thailand about the recent shootings on the border, but that **the incident was "a cruel and inhumane" act. "Although these villagers crossed the border illegally to cut wood in Thailand, the problem shouldn't be solved with a gun barrel like this,"** he said. "Only the law of the jungle supports such a cruel act." He said the government is insisting Bangkok **bring the perpetrators to justice.** [emphases added]
>
> Source: Tep Nimol. 'Govt confirms Thais behind border killing' *Phnom Penh Post* March 17, 2010.
> <http://www.phnompenhpost.com/index.php/2010031733749/National-news/govt-confirms-thais-behind-border-killing.html>

What does not get reported are the details, which, once examined, suggest that most of the 'villagers' who illegally cut trees along the border are anything but innocent. This is a delicate subject, really, because I do not wish to over-generalize, and I certainly do not wish to tacitly condone violence against loggers or against anyone. That anyone should be wantonly shot along the border is appalling. And most importantly, I do not wish to sound like an apologist for the Thai military – especially the 'Black Shirts' – the secretive paramilitary deployed along the border who have often been accused of outrageous violence (Ball 2004).

There may indeed be loggers who are poor, innocent villagers out to make ends meet, and who are perhaps even genuinely collecting 'herbal medicine' like the profile in the article suggests. Loggers, however, are not that innocent.

We were able to interview a number of loggers in Cambodia in great depth,[35] and from what we were able to glean, these loggers are organized, armed, and themselves capable of violence.

Cambodian loggers[36] are typically soldiers, often those who pay their commanding officers their monthly money so that they needn't fulfill their duties, or former soldiers who are looking for work. They arrange themselves into groups, with a minimum of about five members, and a maximum of about 25 or 30. On a small team, at least one member, more likely two, are demining experts; one or two or three serve as look-outs; and the others actually cut the wood. They operate at night in thickly mined areas (hence the need for demining experts) and they have extensive connections among Cambodian military in the areas where they harvest wood. They could not operate without the knowledge and assistance (or at least benign neglect) of their local military, and indeed some exploit their duties as soldiers to seek out valuable trees while on patrol to which they will then lead their teams later. As valuable wood becomes harder to find, loggers encroach ever deeper into Thai territory, much of which is national forest reserve along the border, looking for old-growth trees. They are also as a matter of course heavily armed, with AK-47s and other military-grade weapons, and can (and often do) overwhelm the ability of Thai officials, especially Thai Forestry officials, to stop them from poaching trees. They avoid run-ins with Thai Blackshirt soldiers, giving them, they say, a wide berth, but there are also rampant rumours (that we could not, for safety reasons, substantiate) that some even work in collusion with Thai soldiers, who make a percentage of the money from the wood that loggers cut.

So the depiction in the press, about 'Cambodian villagers in civilian dress' suffering at the 'cruel and inhumane' actions of Thai soldiers may be nominally true - in the sense that, yes, they are likely to be poor, they may be villagers (in addition to being soldiers, which is elided, of course) and admittedly the Thai soldiers very well may be cruel. But it is almost certainly false that they accidentally 'strayed' into Thai territory, 'strayed' being a verb carefully selected to assert a sense of inadvertantness and innocence; also the suggestion that Thai soldiers would plant an AK-47 next to the body to frame the villager as guilty is suspicious not because Thai soldiers aren't entirely capable of doing so but because they wouldn't need to. The man was almost certainly armed, the article itself even suggests he was, and all the anecdotal evidence we have gathered suggests that loggers would never even entertain the idea of an unarmed expedition. Overall, the article tries to depict this is a criminal case (which it might be) and injustice against the innocent, while downplaying the fact that it was a willful incursion across national boundaries to illegally cut valuable timber. All these things are potentially true, but only those that suggest victimhood get stressed. The loggers certainly knew the

[35] Not an easy feat. Loggers were reluctant to meet with us, and initially reticent. On one of the days where we conducted interviews and in the same district, coincidentally and unbeknownst to us, eleven reporters were detained by the Cambodian military for interviewing loggers and for photographing cut wood. As one of that group later stated, looking into logging was dangerous "because the loggers are so powerful". See: Kim Yuthana and Mom Kunthear 'Reporters Urge Government Protection' *Phnom Penh Post* January 4, 2010.

[36] The wood they cut, nowadays almost exclusively *Dalbergia cochinchinensis (*Thai: *Mai Payung* or *Khayung)*, commands an extremely high price because of its quality and rarity. Most of what is cut is smuggled to Vietnam to feed that country's rapacious furniture industry.

risks, and were largely prepared for them; these are not simply innocent Cambodian victims looking for medicine who accidentally stray into Thailand and then suffer unprovoked Thai aggression. But that is precisely the picture painted in the press: Cambodians at the border are the victims, and the Cambodian military is strictly defensive, nobly defending Cambodian sovereignty form the Thai aggressors. Thailand is inept at such public relations and have allowed Cambodia to don the mantle of victimhood unchallenged. This is not to say that Thailand is really the victim or should deport themselves that way; it is to point out that Thailand is losing the public relations battle because it takes no realistic measures to dispel the ethos of victimhood that Cambodia so deftly wields.

Is There Any Hope for a Win-Win?

Cambodia will never entertain the idea that maybe the ICJ decision was a poor one. Their entire sense of indignation and victimization at the hands of Thailand relies on the unquestioned correctness of that decision, of its international stature and acceptance; Thailand's failure to embrace the decision legitimates Cambodia's position as the righteous, and thus unjustly suffering, party.

Thailand, for its part, will never accept that anything other than the terms of the 1904/7 treaties can be the basis for demarcating the border. To do so, as suggested, would be to open itself up to other claims based on the problematic French maps which it so vehemently rejects. From Thailand's nationalist perspective, accepting the French treaties was painful enough, entailing as it did, the loss of so much territory nominally under Siamese control. Indeed, the deciding factor in accepting the 1907 treaty was the French guarantee that they would make no more territorial demands thereafter (Tuck 1995: 226-238). Each bit of land that Thailand continues to lose as a result of these treaties is regarded like an insult to injury, and although Thailand is no longer perceived as the victim, Thai nationalists still consider themselves to be just that.[37]

It remains to be seen how Thailand will respond to divergences that aren't part of the Mixed Commission map sets, but rather based on field notes by the Mixed Commission. For example, in the case of Tamoen temple, situated between Surin and Oddar Meanchey, Cambodia's claim to sovereignty relies on notes found in the second Mixed Commission's meeting minutes:

> According to the Precés-Verbal d'abornement, No 22 sur Sector 4 (Minutes on the Demarcation, No 22 on Sector 4) of the Commission de délimitation des frontiéres entre l'Indo-Chine et le Siam (Commission for the Delimitation of Frontiers between Indochina and Siam) entitled "Sentier dir Prasat Tamone" (The Route named Prasad Tamone), dated 30 December 1908 and the Planche d'indications topographiques (The Topographic Plate Indications), Tamone Toch and Tamone Thom Temples are within the territory of Cambodia, despite the loss of the boundary pillar No 23 demarcating the border in this area. (Press Release Kingdom of Cambodia, August 12, 2008, Phnom Penh).

Thailand's counterclaims to the temple are, so far, contrite, much more vague, and hinge on an ambiguous comment about a missing colonial period boundary pillar. In a press release entitled 'The Thai Position on the Ta Muen Temple Complex', Tharit Charungvat, Director-General of the Department of

[37] See Thongchai Winichakul. 'Preah Vihear can be "time bomb"' *The Nation* June 30, 2008

Information and Spokesman of the Ministry of Foreign Affairs of Thailand stated:

> 1. The Ta Muen Temple complex is situated near the Thai – Cambodian border, within Thai territory. Thai military personnel have always maintained a presence in this area.
> 2. **The pillars demarcating the boundary line in the area have been missing, which may have led to a misunderstanding by Cambodia.** However, there exists a Thai – Cambodian Joint Boundary Commission (JBC) which can point out the facts on the matter.
> 3. Cambodia includes the Ta Muen Temple in its guide map to archaeological sites, published in cooperation with France. The Ministry of Foreign Affairs therefore lodged an official protest on 7 March 2008 and made known its protest to the public.
>
> (MFA Press Release August 6, 2008 <http://www.mfa.go.th/web/35.php?id=20438>)

Thailand's press release about an adjacent site called Ta Krabey, entitled 'Temple of Ta Kwai' (sic; *Ta Kwai* is *Ta Krabey* calqued into Thai), dated September 16, 2008, stated in part:

> 1.1 The Temple of Ta Kwai is an archeological site situated on the Dangrek Range within Surin Province in northeastern Thailand. It is located between the Boundary Pillars No. 21 and No. 22, some 13 kilometers to the east of the Ta Muen Temple Complex and 150 kilometers to the west of Phra Viharn Temple.
> 1.2 The boundary in this area is in accordance with the Treaty between Siam and France dated 23 March 1907 and the Protocol concerning the delimitation of boundaries annexed to the said Treaty, which provide for the use of the watershed on the Dangrek Range as the boundary, as well as the Procès-verbal d'abornement of 1908-1909 and 1919-1920.
> 1.3 The area adjacent to the Temple of Ta Kwai is part of the areas to be surveyed and demarcated by the Thai-Cambodian Joint Commission on Demarcation for Land Boundary (JBC), which was set up in 2000 to be responsible for the joint survey and demarcation of the entire stretch of the land boundary between the two countries. Based on the JBC's agreed Terms of Reference and Master Plan, its Joint Survey Team will begin work to identify the exact location of the Boundary Pillars from No. 22 to No. 1 after its current work in Trat Province is completed.
>
> Cambodia retorted by issuing an Aide Memoire (dated October 13, 2008) which states in part:
>
> (3) Ta Krabey temple in Thmar Daun Village, Kork Mon Commune, Banteay Ampil District, Oddar Meanchey Province is situated inside Cambodian territory according to:
> – The Treaty between Siam and France of 1907 and the Protocol annexed to the said treaty which determined the border line between Cambodia and Siam.
> – The coordinates of the Ta Krabey Temple position on the map of 1/50,000 scale series L-7016, used by the Cambodian-Thai Technical Team for fact finding mission on the physical conditions and location of the 73 boundary pillars, during the first Discussion of the Cambodian-Thai Technical Officers held in Phnom Penh, Cambodia on 29/30 September 2003.
> – Even plotted on the map of 1/50,000 scale, Series L-7017 PRODUCED UNILATERALLY BY THAILAND, TA KRABEY Temple is also CLEARLY situated inside the territory of Cambodia.

When I visited, Thai soldiers at the site told me that the border ran right through the center of the temple. To avoid conflict, they said, the soldiers from both sides had agreed not to station anyone there, and that they would only go up on alternate days to avoid confrontation. When I ascended via the Cambodian side, the Cambodian soldiers told me that was nonsense, and that the temple unequivocally belonged to Cambodia because it was clearly part of Khmer heritage.

Unlike the case in Preah Vihear, whose water so obviously flows north, the Tamoen watershed is not so easy to discern; the land is more rolling and

uneven; unlike Preah Vihear, it does not slope gently upwards before dropping precipitously on its southern end. To my untrained eye the water does appear to flow north, but this is a matter for hydrologists and surveyors, not for anthropologists.

Thailand, once burned twice shy,[38] wants to keep all border negotiations on a bilateral basis with Cambodia. They have little hope of garnering international sympathy or support, and certainly they are starting from an extremely disadvantaged position because of the ICJ ruling against them. Even if they could somehow demonstrate that the decision was faulty, show that Cold War ideology had somehow clouded the ICJ's judgment, the decision remains final. Even if there was a loophole or any sort of alternative toehold on which Thailand could get some purchase, who on the international stage would want to revisit a Cold War spat in the hinterlands of Southeast Asia for something that was presumably already resolved by the ICJ? Thailand's battle would be a steep one, a vertical climb sheerer even than the southern approach to Preah Vihear.

The 2000 MOU [see Appendix 1] between Thailand and Cambodia demonstrates this desire for bilateral negotiations. The MOU entrusts the Joint Boundary Commission (JBC, established in 1994) 'with the task of placing markers in order to indicate the land boundary between the two countries'. Article 1 stipulates that that the 'survey and demarcation of land boundary…. shall be jointly conducted in accordance with the following documents', and then lists the Treaties of 1893 and 1904; the Treaty of 1907 and the Protocol concerning the delimitation of boundaries annexed to the 1907 treaty; and 'Maps which are the results of demarcation works of the Commissions of Delimitation of the Boundary between Indo-China and Siam… and other documents relating to the application of the Convention of 1904 and the Treaty of 1907'.

The MOU assiduously avoids mentioning whether the treaty or the maps will take precedence; this is to be worked out bilaterally on the ground. Cambodian nationalists, ever as jumpy and suspicious as their Thai counterparts, argue that this MOU shows how Thailand has 'tricked' Cambodia, since it also calls for preparing 'maps of the surveyed and demarcated land boundary' (Article III 2.e). Cambodians argue, or course, that the maps have already been produced (referring to the 1907 French maps) and that their legitimacy was validated by the 1962 ICJ case.

The 2000 MOU is still valuable to the extent that it allows some of the work to go forward – in particular locating the boundary stones placed by the French – and, by isolating what are really the problematic areas, by making it, if not solvable, at least concrete and circumscribing where all the problems lay. But it is deliberately vague whether the watershed cited in the 1907 treaty or the map line depicted in the 1907 maps should take precedence. At any rate the work of the JBC has slowed to a crawl because of the political dispute between the Abhisit and Hun Sen governments.

Is there a way past this morass? Can the border disputes be solved, especially the most contentious ones near Preah Vihear? In the current climate, sadly, the answer is no. The divisions and distrust between the Hun Sen and Abhisit governments are too severe. Neither can cede an inch to the

[38] Roth, William. 'Preah Vihear Temple Dispute: a way out of the impasse' *Bangkok Post* July 22, 2008 <http://www.bangkokpost.com/220708_News/22Jul2008_news016.php>

other; the Abhisit government is too concerned with pandering to Thailand's ultranationalists, and Hun Sen cannot be seen as giving in to a government so closely associated with *Siem* expansionism.

There have been many calls for cooperation, for seeking a 'win-win' workable solution to the impasse. Bangkok Post writer Thanida Tansubhapol, for example, regarded Noppadon Pattama's 'joint communique' as a 'win-win' but disingenuously she seems to tally both those 'wins' for Thailand. She writes,

> Thailand is also satisfied that the demarcation in the new map conforms to a Thai cabinet resolution in 1962, which asks that the watershed lines be the borderline. ... If the World Heritage Committee under UNESCO agrees to register the temple, shops and structures built by Cambodians in the disputed area must be cleared for a joint management zone with Thailand. Then the burden will be on the Cambodian government to get its people out of the area. This can be called a win-win situation for Thailand rather than a loss to the country, as some have tried to label the agreement. (Thanida Tansubhapol 'A Win-Win Temple Deal' *Bangkok Post* June 22, 2008).

It should be fairly obvious by now that this sort of nationalist 'stick-to-your-guns' mentality is utterly unlikely to lead to any truly viable solution.

Similarly, Somkiati Ariyapruchya, Dean of the Institute of Diplomacy and International Studies (IDIS) at Rangsit University suggests that the ongoing border problems are the result of Thailand's victimization in the colonial period, specifically due to the 1893, 1904 and 1907 treaties, which were, according to him, 'unequal treaties, one-sided, and imposed upon the weak [Siam] by the strong [France].' The ICJ decision was, for him, 'deemed as yet another injustice inflicted on Thailand'. Historically, Somkiati argues, 'the region was loosely structured under a tributary system. The practice of clear territorial demarcation was then alien to both Cambodia, Thailand and indeed the non-Western world.' Therefore, 'the issue of Phra Viharn should be considered by both Cambodia and Thailand as an unwanted legacy of colonialism. The past should not be allowed to cloud the bright future ahead for all concerned.' He then posits what he regards as the path to a win-win solution:

> Looking at the big picture, Cambodia should be magnanimous enough to invite Thailand to jointly inscribe the temple. Such an action would be in the national interest of Cambodia. Phnom Penh may still invite a joint inscription even at this late hour. There is nothing in the rules and regulations of the World Heritage Committee that forbids joint inscription even after a unilateral inscription has been granted. This magnanimous act would in one fell swoop cool down the current dispute and make the temple of Phra Viharn truly a world heritage site of universal value and a symbol of cooperation between the two countries for years to come. Looking further into the future, the win-win way to cement good relations between Cambodia, Thailand and indeed Laos, would be to form a CALATHAI Community (acronym for Cambodia, Laos and Thailand), a la Benelux and the wider EU. Through positive functionalism, they will achieve a deeper integration in the areas of goods, capital and labour. The prosperity and destiny of these countries will thus become inextricably intertwined. (Aug. 13, 2008. The Institute of Diplomacy and International Studies (IDIS) <http://www.rsu.ac.th/idis/en/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=1 >)

There is nothing to suggest Cambodia will, or even should, be unilaterally 'magnaminous' in its dealings with Thailand. Appealing to Siamese victimhood in the colonial period – a period in which Cambodia was contentedly 'protected' from Siam by France – and on top of it relying on Cambodian munificence appears to be a rather unrealistic approach, one unlikely to meet with any success.

William Roth of Chulalongkorn University points to the need to include areas firmly within Thai territory to be included in the World Heritage Site. He argues:

> However, the disputed area surrounding the temple itself also contains related Khmer artefacts, and in administering the temple, particularly as a World Heritage site, the entire area (perhaps even beyond the 'disputed area') should be administered as a single entity. Indeed, the World Heritage listing provides both countries with an excellent opportunity for increased tourism and accompanying revenue. ... A joint commission could be established to provide security in the disputed area, and, in close cooperation with the World Heritage Committee, provide overall administration for a larger area reasonably related to the temple compound.
> (Roth, William. Preah Vihear Temple Dispute: a way out of the impasse Bangkok Post July 22, 2008 <http://www.bangkokpost.com/220708_News/22Jul2008_news016.php>)

In Roth's approach I think we the seeds of possibility for a viable solution. If Cambodia's (legitimate) gripe with Thailand's participation in listing the temple stems ultimately from the fact that it's none of Thailand's business, then there is little hope that things will move ahead based on the temple or the disputed territory around it. So make it Thailand's business. If areas of cultural capital in Thailand adjacent to the temple that are not being disputed could be brought to bear on the World Heritage listing – in particular Moh I-Daeng cliff and its environs – then Thailand would have a thoroughly legitimate reason for participating in a dual listing, and the problems of disputed territory could be not so much solved as ignored, side-stepped as it were. Security for the entire area – including that legitimately and unequivocally under the sovereignty of Thailand, that under the sovereignty of Cambodia, and that which is disputed – could, as Roth suggests, all be brought under a joint committee which obviates the need for strict delimitation. The key here is for Thailand to have an unequivocally legitimate purpose – not a disputed one – for being part of the World Heritage Site.

Chapter 4: Cross-border Connections: Life at the Troubled Thai-Cambodian Frontier

This section examines various aspects of everyday life along the Thai-Cambodia border, from both sides, to assess, firstly, what tangible cross-border connections people maintain, and secondly, what locally-constituted discourses inform these cross-border connections. The article further looks at how local discourses intersect, support, and/or subvert nationalist and other mainstream discourses that are afforded greater circulation in mass media and other channels. The ethnographic data informing this section derives from an examination of border markets, cross-border marriages, relations among military factions along the border, illicit activities (especially logging), religious/cultural connections and migrant labor. The paper concludes by arguing that people along the border, when left largely to their own devices, create durable, meaningful cross-border bonds and that they reject, or at least ignore, the polarizing dichotomy of nationalism and the cultural politics of 'Othering' that it entails. For people at the border, nationalism and its discontents are not so much resources for identity and political allegiance as they are burdens that interfere with a stable, peaceful and productive life.

The border zones between Cambodia and Thailand – spanning in this research from Ubon Ratchathani Province to near the border of Surin and Buriram provinces – are inhabited largely by Khmer and Lao speakers and to a lesser extent Kui speakers. Khmer speakers in this region have a long history of relations with their cross-border Cambodian cousins, relations which persist today both in imagination and in practice. But Khmer here also have a history of assimilation into Thailand and the Thai national imagination - indeed the recent history along this border has been one of creating difference where there was little or none before, of turning 'docile others' like Khmer speakers (Thongchai 2000) into Thai citizens, and of 'Othering' the Cambodians into something dissimilar, something despicable, something hostile, and unrecognizable from just a few generations ago (Vail 2007). The tension created between long-standing cultural similarities and familial ties on the one hand, and the recent but ruthless forces of national assimilation on the other, colors social relations all along the border today. Coexisting on this border, and not necessarily peacefully, we find persistent Khmer trade routes, cross-border marriages, shared religion, Thai ultra-nationalism, Cambodian loggers, two national armies, and a vast assortment of discourses – historical, religious, political and social – that utterly defies any easy assessment or simple summary. The border is a dynamic zone of meaning-making, a region of discursive and physical conflict, where national ideologies and imagined polities butt heads with the lived experiences of every day border lives and the memories of a people as much united as divided by the Dangrek mountains.

Cross-border Connections: Life at the Troubled Thai-Cambodian Frontier

Chapter three of this report examined the ways in which Cambodians living near the border, who have real connections to Thais, now distinguish between the kind of Thais they like politically from the kind they don't, and that this is

reflected in their use of the words *Siem* and Thai. Chapter four looked at the roots of the current border conflict - the role of Cambodian nationalism, the intransient Thai position, and the unsolved border issues that have led to violence and disrupted lives all along the border. In this chapter, we turn now to examining some of the actual impacts of this long running border dispute on the lives, prospects, and outlook of the people who actually live there. Some of these have been touched on already. Hardest hit may not be, as Cambodian press releases would have us believe, Cambodian villagers south of the border. Rather, the hardest hit are Cambodians living semi-illegally in Thailand, and Khmer-speaking Thai villagers on the northern edge of the border – especially in the vicinity of Phumsrol in Srisaket province and areas contiguous to the Preah Vihear promontory, where the military build-up is the greatest and the most volatile, and where the border has been effectively sealed shut. International tensions stemming from the unresolved border issues impact local villagers, economically, socially, culturally and interpersonally.

Villagers in Phumsrol and nearby towns in that region depend heavily on non-timber forest products (NTFP) from the border region - especially on products that they collect from the Cambodian side. Chief among these is mushrooms, which can earn a villager 10,000 baht or more per month in certain seasons, and which provides much needed cash to supplement the meager amount derived from rice farming. All the things that villagers used to collect in the forest – frogs, traditional medicines, tree barks, and other valuable resources – have been rendered inaccessible, and nothing readily replaces the lost income. Villagers have thus seen a substantial drop in their livelihoods because of the ongoing – and in their eyes, unnecessary – border conflict. They have been made destitute.

Crossing the Border

People living around Preah Vihear and other parts of the border had, and continue to maintain, strong cross-border relations. Before the Cambodian civil war, crossing the border was ubiquitous; people were barely cognizant of the border, and certainly did not pay it much heed even when they did know where it was. They came and went largely as they pleased, conducting trade, seeking out cultivatable land, making friends, and getting married. Such patterns have persisted until surprisingly recently and may still be ongoing today.

The war years in Cambodia ushered in different types of relations, and cemented old ones. Displaced Cambodian who fled from border areas like Sa-em and Choam Khsant took refuge along the border inside Thailand; once on the Thai side friends and relatives fed them and gave them rice; they were allowed to stay at village temples. Unlike refugees from further afield, Cambodians from the border with local connections in Thailand were able to avoid the refugee camps. At the same time, many Thai citizens – Khmer speakers from this region – who had sought their fortunes in Cambodia ended up trapped there during the war; and some, lacking proper documentation that they were in fact Thai citizens, could not return and so have stayed in Cambodia permanently.

During the war, these types of Cambodian refugees - living outside the camps among Khmer-speaking friends or relations - lacked documentation and were routinely arrested by Thai officials for entering illegally, through

illegal channels (i.e. through mountain passes that are not official crossing points, like Chong Phoi), and simply for not having any documentation. In an ironic twist, one women told of how she and sixteen others were arrested and prosecuted for illegal entry; they used (and now still use) those papers filed by the court in 1973 seeking to expel them as aliens as evidence for how long they have been in Thailand. To their great amusement, such documents now prevent them from being deported, at least when they are used among somewhat sympathetic officials in Srisaket province. A few have found ways to get their Thai citizenship, either because they were technically entitled to it all along (and finally found evidence proving it) or through more surreptitious means.

In recent years, people living in the area of Preah Vihear use two mountain passes when they want to visit the other side, Chong Ahn Ma in Ubon Ratchathani Province, and Chong Khao Phra Viharn in Srisaket Province. They also use smaller, unofficial mountain passes, but they use these more when they are gathering non-timber forest products (NTFP) than when they want to go visit lowland Cambodia. Chong Khao Phra Viharn has of course been closed since about October 2008, causing substantial hardship for people along both sides of the border. Among the greatest fears of Cambodians residing in Thailand illegally and long-term, especially in the current hostile climate, is that they will cross the border into Cambodia and then not be able to get back - or at least that getting back will be very difficult and expensive. Many are thus reluctant to cross out of Thailand back to Cambodia, and must find means to communicate with relatives inside Cambodia without necessarily making the trip themselves.

If they want to communicate with relatives in Cambodia, especially those living in Choam Khsant, or meet them, or send them goods, the most convenient method is of course by telephone. But even in the recent past, or among the very poor, mobile phones were not as pervasive or cheap as they are today, so the common method was to go to Ahn Ma market in Ubon Ratchathani Province, opened on Tuesdays and Thursdays, and contact any of the merchants from Choam Khsant there. The merchant would deliver the message to relatives in Choam Khsant, and the two parties would then meet at Ahn Ma the following week.

In the past relatives from the two sides of the border would visit each other in this way often, but since the trouble at Preah Vihear started up again in 2008, nearly all this contact has been cut off. Cambodians are too afraid to enter Thailand in this region, fearing arrest or worse, and the Cambodians living in Thailand are reluctant to leave. The other contexts in which they used to see friends and loved ones – e.g. when collecting NTFP – have been curtailed as well.

It is fair to say that Cambodians living illegally in Thai villages have suffered the most of anyone as a result of the border dispute. Many do not dare go follow the route of migrant laborers to work illegally in Bangkok because they are afraid of getting deported; most also have children to feed which makes going that route even more risky. With no access to forest products, cut off from their relatives at home, and with no legal residence or employment rights in Thailand, such Cambodians resort to the few means of livelihood available to them, such as producing grass roofing, a very monotonous and underpaid form of labor. A pane of grass roof sells for 12 baht; Thais who assemble them generally also produce the raw materials from which they are

made. That means that they diversify the sort of work they do to produce the panes, and that they reap all the money from their sale. Cambodians, however, have no access to the materials. Instead, they work as hired labor to construct the panes out of materials that a middleman drops off for them. They earn 2 baht per pane, and, if they work non-stop all day, with no other responsibilities like household chores or raising children to distract them, they could stand to earn about 100-120 baht per day. Of course most of the women do have chores and children, and they are thus really only earning about 40-60 baht per day, a pittance indeed. [Plate 8] For Cambodians, being essentially trapped in Thailand, in a hostile political climate and distanced from their kin, causes great anxiety and often leads to personal stress and discord in their families.

Local Prejudice

Cambodians residing illegally near the border face severe hardship, not only because they are vulnerable to state authorities, and that they have limited ways of sustaining themselves, but even in their communities they are subject to persistent, nagging prejudice at the hands of other villagers. Prejudice like this takes the form of overt criticism and disdain, and also a more covert, pernicious prejudice that may serve at times as a village level 'glass ceiling', and is deeply embedded in belief and practices – the result of long years of indoctrination in nationalist Thai schools that has made many Khmer speakers suspicious of Cambodians, and to treat them as inferior (Vail 2007).

One Cambodian man we interviewed, we'll call him Mr. Bun, told of how he had arrived here over twenty years ago and faces more prejudice now than he did in the past. When he first arrived, he began to learn carpentry and construction skills with a village elder. In time Mr. Bun became quite skilled, even learning to read blueprints, a rare skill among rural, semi-literate workers. Mr. Bun was building a house for a friend of his the day we met him, and, as we interviewed him, we began to speak to his workers also – all local village men with some construction experience. The workers expressed surprised with Mr. Bun. Knowing he was Cambodian, they figured he was a 'regular' Cambodian and thus inferred that he knew next to nothing and had no viable skills. But now, after working with him, and seeing how clever he is, and how fast he works, they accept him. What they found most astonishing is that a Cambodian could be the boss of Thai people; the very thought violated the stereotypes and prejudices cultivated over a lifetime in heavily nationalistic Thailand. However amusing the anomaly was to them, it was exasperating for Mr. Bun. He is used to it, he says, but the stereotypes seem to get worse rather than better over time.

Mr. Bun has become so successful that he bought several *rai* of land from another villager (even though he cannot legally own it himself); many villagers even go to him to pawn land when they face financial difficulty. He has built his own house and is currently finishing off the house for his friend, both situated on land that they informally own. What Mr. Bun will not do – and this we found to be common among Cambodians socially (but not legally) integrated into local villages – is that he will not discuss international politics, Thai-Cambodian relations, or the Preah Vihear case even if it affects him personally. He recognizes how tenuous his security in the village is, and that in conditions of conflict, he could so easily lose everything he has worked so hard to amass. Mr. Bun frames this in a typically rural manner as an issue of

social class rather than a personal issue: *we villagers don't have the right to speak or to discuss such things or even to think about them. No good can come of it. Over there [in Cambodia], that's my natal village; but this land here, this feels like my natal village, it has become my village. I'm am a person of two places, and I don't want to cause any conflicts where I live.*

Kin and Country: Cross-border Marriages

Villagers have also suffered socially. Many Cambodian women have married into families on the Thai side of the border, and closing the border has put them in a very tenuous position. They are not legally married in the eyes of the state; they have no documentation and they are thus vulnerable to state authorities, especially police. They cannot travel outside the district, and indeed, from what we observed, they cannot travel much beyond their residence. Most importantly, they cannot travel back to Cambodia, because the border is closed and the trip has become far too dangerous. These women, all of them, come from desperately poor families on the Cambodian side of the border, mostly from Sa-em and Choam Khsant. In almost all cases, they marry into the most desperately poor Thai families. Indeed, it is because their bride price is so low that poor Thai men marry them to begin with.[1] [Plate 9]

Cross-border marriages were much more frequent in the past, when people along the border enjoyed what was basically unrestricted movement and the freedom to pursue livelihoods on either side. Before the war, people worked together, ate together, and slept together. They felt strong common bonds of descent, language and culture, and paid little heed to the political border presumably separating them. Such marriages are still found today, albeit in decreasing number. They are not marriages that are recognized by the state as legitimate, but in fairness one should point out that people getting married along the border don't recognize the state's claim to legitimacy when it comes to marriage to begin with. It's not the state's business, as they see it. What matters for local people is appeasing the spirits of their ancestors, of raising children, and of pursuing a viable livelihood together once married.

The pressures on cross border marriages have, however, become enormous, because of the increased state intrusion in both marriage and residence rights, the access to socioeconomic resources that legal marriage now implies, and in controlling peoples' movement along the border. Some of the marriages work, and some fail. And although it may not be possible to blame failed marriages on state intrusion directly, it is evident that the increased pressure placed on such marriages because of political problems at the border is a significant factor in whether they endure or not.

In one case, a woman we'll call Mali, recalls how, as a child, she would frequently visit an aunt living near Preah Vihear on the Thai side. Mali is from Choam Khsant, the third of five children from a desperately poor family. Mali would come to Thailand to earn money in agricultural work – planting or

[1] Reports we collected suggested that a Thai bride would cost 100,000 baht, whereas a Cambodian woman would cost 20-30,000 baht, roughly one fourth or fifth. But we were extremely suspicious of these figures because they seemed extraordinarily high, and indeed, they are greatly inflated, roughly by a factor of 10. As it turns out, the villagers we interviewed *ideally* saw bride price costing this much (and ideally saw themselves as having the money to pay it); in reality, brides in the area cost apprx. 10,000 for Thais and 2-3,000 for Cambodians, if indeed any money changes hands at all. Even 3,000 baht, however, is a substantial sum for poor Cambodians.

harvesting rice, working tapioca fields, collecting sap from the rubber trees. Her aunt has lived in Thailand since 1978 and is a fixture in the village. By the time she was 12 or 13, Mali was sending home remittances of 200-300 baht – not a large sum, but more than anyone else in the family in Choam Khsant was earning, and vital for her mother's survival. To send money home, she would call her mother, and they would meet at the Khao Phra Viharn mountain pass.

In May 2008, when Mali was 18, she came once more to work in Thailand, not aware that nascent political events were brewing that would change her life drastically. In October, the border with Cambodia was sealed, and Mali could not return home. The border situation was volatile, and Mali, a young and beautiful women, faced great danger were she to try and return on her own.

Elders in the village introduced Mali to Mr. Wat, a man who had long admired her. They were married in a local ceremony, consisting of the essentials – an offering of a pig's head, a *su-khwan* ceremony, tying of the wrists, and a large reception. None of Mali's family was able to come because of the border problems, which greatly troubled Mali, but, she decided that she would deliver to her mother her bride price the first chance she got. Mali married as a virgin, and she was regarded as very diligent and beautiful, so she received a much higher than usual high bride price of 20,000baht. The money was deposited in a relative's account, a Thai citizen, and Mali worries that by the time she gets the chance to deliver the money to her mother, it will no longer be there. This is a source of chronic stress, but she does not what else to do. She considers going to Choam Khsant via the Ahn Ma pass, but she has an extremely restricted view of the world and is unfamiliar with geography just a few kilometers away. Never having traveled that way, Mali is rightfully worried that as a young beautiful woman traveling alone, that it would be dangerous to go by unknown routes. She knows her limitations, and is frustrated by them.

Mali works hard in her marriage and for her in-laws. She wakes up early in the morning to do chores, she eschews gambling, and she spends the rest of the day earning money by producing grass roofing at 2baht per pane, a woefully underpaid job. It's all she has and therefore it's better than nothing. She dreams of having a more lucrative job, and of earning enough to send her child to school (Mali is two months pregnant). She feels lucky, overall, because her husband and in-laws treat her with respect. Her husband never scolds her or threatens to send her back to Cambodia, even if he's a bit jealous of the many village men who try to flirt with her.

Contrast the case of Mali to that of another Cambodian woman in the village, Mun. Like Mali, Mun used to come to the village for casual agricultural work, and like Mali, the elders in the village introduced her to a local man. But unlike Mali, Mun married into a family far less caring and supportive. She received a bride price of just 4,000baht, and she experienced friction with her new in-laws from the beginning. They complained that she was lazy and did little to pull her weight; she complained that her violent husband treated her badly, gave her no money, and had little interest in their children or her health and well-being. Like Mali, she was trapped in Thailand, unable to visit family and relatives back home and afraid that if she tried, she would never be able to return to see her children.

When we returned to interview Mun for a second time we'd found she was already gone, that she had returned to Cambodia, leaving her children with

her husband and his family. Apparently she accompanied some other villagers to Chong Sa-Ngam, to sell some merchandise at the market there. On the way they were nearly caught by police, who were out in force looking for illegal Cambodians. Afraid they would be arrested, they complained loudly to Mun's in-laws, who in turn took their wrath out on Mun. Not knowing what else to do, Mun finally decided to return to Cambodia, going via Chong Sa-Ngam where many Cambodians cross over. Even there she was nearly arrested, spared only because she was on her way back to Cambodia anyway. Her husband is sullen at her departure, and her in-laws opine that she will not return. Her sister in-law blurted out rather callously, and in front of Mun's own children, *oh, that Mun. She's probably dead already, eh?*

The contrast between these two cases is stark of course, and neither represents a truer general picture than the other. But the themes evoked by these two cases are one we came across repeatedly in the research: the hardship of life in Cambodia, the hope for a better future in Thailand, the pressure and anxiety created by the tensions at the border. People who were once a boon to the family suddenly become burdens, not through any fault of their own, but because of the emergent danger involved in harboring illegals. The border closing and associated tension has been hard on women like Mali and Mun. They must choose between children and parents, between civic security and the hardships of grinding poverty. They must accept their lowly positions – underpaid, restricted in movement, without rights, and utterly disenfranchised. They do not know when they will next see their parents, siblings, or relatives in Cambodia, and they do not know how stable their future in Thailand is. They must endure the increasingly bellicose and pejorative attitude towards Cambodians generally, even among the Khmer speakers in the villages in which they reside. Closing the border has made what is a already hard life nearly unbearable.

A Blow to Livelihoods

Closing the border in the Preah Vihear region has delivered a body blow to the livelihoods of people living in its shadow, both Thai and Cambodian. Some suffer as a direct result of income lost when the temple itself was closed to tourists. They worked as photographers or selling souvenirs, and when they saw how tourism was improving at the site, several took out loans to buy vehicles so that they could start businesses selling clothes and other goods to Cambodians who would visit the temple. They would buy a load of clothing for 5000baht, and sell it for twice that, making a modest but reasonable monthly income. But once the temple was closed, their market dried up, and they could no longer make the payments on the vehicles. This proved disastrous. Their vehicles were repossessed, and the villagers found no way of making up the income they lost, let alone their substantial investment in the vehicle and merchandise. Most were left with little choice but to go to Bangkok to find work, but with the crumbling economy, they soon found themselves out of work and back in the village, penniless. The closing of the border has been, for them, an unmitigated disaster.

For others the effects have been more subtle but equally devastating. Although not dependent on the temple as a tourist site per se, many villagers were dependent on collecting NTFP – mushrooms, bamboo shoots, frogs, medicinal herbs – both for consumption and for sale. With the border closed, their most productive areas have been lost. They have even lost access to

much of the resources on the Thai side of the border because the border region is infested with soldiers of all stripes, landmines and other hazards of the military build-up. So they are increasingly dependent on smaller plots of forested land in Thailand – strictly guarded by forestry officials – leading to a much greater pressure on the remaining (and diminishing) resources. The competition has become severe, and this leads inevitably to conflicts between villagers and the forestry department and among villagers themselves.

Does the Border Matter?

The border and its attendant problems, especially since the renewed Preah Vihear conflict, imposes hardships on locals that makes their life unnecessarily difficult. But what do locals think of the border, of each other, and of the nationalism and worldview that the very notion of a border encodes? This is not a simple question to answer. In a practical, day-to-day sense, the border is a nuisance and has little or no meaning for border people besides the unnecessary obstacles it erects. On the other hand, mass campaigns of nationalism – in media, in schools, in political organization – has started to create hegemonic differences at the border where there were perhaps none before, and these differences are being made salient, especially by things like ongoing border strife at Preah Vihear.

Older villagers suggest that forty years ago, maybe fifty, they didn't know where the border was meant to be, or paid it so little attention that it may for all practical purposes not even have existed. People lived at the fringes of state power, living marginal lives far away from the center and utterly out of the center's consciousness. In the eyes of the state, they simply didn't matter very much, and in their eyes the state didn't matter much either. The border areas they occupied were remote, and peripheral in nearly every sense. They conducted cross-border trade with little interference, and although they were cognizant of the different polities across the Dangrek, it was an aspect of life that simply didn't matter much. Cambodian independence, and the dispute over Preah Vihear temple changed this sporadically - there were times when they could cross and times when they couldn't. Before the border was closed, the cattle trade flourished; livestock would be bought in Cambodia for between 2-4,000 baht per head, and resold in Thailand for 6-7,000 baht per head. This was a lucrative business, which enjoyed the cooperation of people on both sides of the border. Kuy along the border also crossed into what is today Preah Vihear to capture elephants, a trade that was permanently interrupted in the 1950s when the border was closed during the dispute over Preah Vihear temple.

Homesteading across the border was also possible and common. Older members of the villages we visited along the border all report that they would travel back and forth and settle wherever they could get the most productive land. They paid almost no attention to whether that land was in Cambodia or whether it was in Thailand; often they themselves did not know, and all that was important was their usufruct rights recognized by others in the vicinity. One man told us how, before the Cambodian civil war, his parents sold off the family land in Thailand to relatives for the negligible price of 20baht per plot, including the land their home stood on in the village. They in turn went to Cambodia to clear land that was more productive. When the war intensified, they fled back, but they could not buy back the land they had sold, and now, because the border suddenly did matter, instead of being mobile and

entrepreneurial, they were poor and landless. Whenever he passes his old land, near the DTAC antennae erected by the village, he feels pained, knowing his parents and grandparents had sold it for such a pittance. If the family had retained that land, he thinks, he could grow enough rice to live comfortably; or at least sell the land for its more realistic market value calculated in the hundreds of thousands of baht it is now worth, rather than the twenty for which it was then sold. If the border didn't matter before, it certainly began to matter during the war.

Villagers in this area on both sides of the border have always been reliant on NTFP for their livelihoods. Whether destined for the market or their own dinner plates, NTFP constitutes everything from protein to medicine, and, living along the Dangrek range, locals enjoyed it in abundance. But between the war and the establishment of national parkland along the border inside Thailand, villagers' access to these NTFP has been drastically curtailed over the last two generations. Villagers on the Thai side of the border have thus become increasingly dependent on NTFP from deeper within the Cambodian side, where the low population density lagely precludes any potential conflict over resources. Closing the border and restricting access to the forest even on the Thai side has all but removed NTFP as a source of income or food for locals near Preah Vihear, and the increased competition for the resources they can access within Thailand has led to internecine conflict, embitterment, and an increasingly hostile attitude towards Cambodians living among them, who are suddenly re-imagined as the illegitimate 'Other' with fewer rights to scarce resources than what 'legitimate' Thai citizens should enjoy. This is especially true in villages like Ban Ton Ao, created when villagers were relocated from areas closer to the border, and in which 60% of the population is landless because of the way the village was reshuffled.

The border matters because it has been imposed - it has been made to matter. But for villagers, especially older villagers, the border is largely anathema to what they recognize as their lives and livelihoods. The border has not brought them order and security, far from it. It has brought them danger, instability, uncertainty, restricted their access to crucial resources, divided families and friends, crippled trade, and made obsolete many of their usufruct land rights spanning both sides of the border. The border to them is an alien entity, imposed from the top by distant governments with agendas that have little relevance for their daily lives.

Older villagers are as disinterested in the border as they are over questions about who 'owns' Preah Vihear. To them, no one 'owns' the temple in the sense that one owns a house or a car. Technically, or legally, it belongs to Cambodia, but that again is in practical daily life meaningless. If they want to visit it they can (or could, before the dipute erupted). But to fight over it as a resource is to them largely nonsensical, and in any event they would not stand to gain anything since the control over a valuable asset or tourism site would always be, from their perspective, beyond the control of rural peasants like them. The struggle over Preah Vihear, over the 4.6km^2 of 'disputed' land, over anything to do with the physical border, is anathema and simply interferes with what they regard as a free, productive, cooperative and entrenpreneurial small-scale agricultural life.

A curious example that illustrates such attitudes towards the border concerns a nationalist 'movement' started in about July 2009 among the few PAD sympathizers in southern Isan. A PAD proxy group calling itself the Isan

People's Network (or ส.อ.ส.) arranged a series of rural village meetings in which they aimed to roust southern Isan villagers to occupy land along the border, land which they argued was going to be lost to Cambodia because of the disingenuousness of the Thai government. In a mass mailing to villagers along the border, the group urged villagers to pick up their hoes, spades and other farm implements as weapons, and take back 1,800,000 *rai* of land purportedly being squatted on by encroaching Cambodians. Anything that was forested land and watershed was to be preserved; denuded forest and cleared land was to be occupied and brought under cultivation by Isan villagers. The mass mailing[2] [Appendix 2] was followed up by a series of meetings in which the leaders of network tried to solicit 3,000baht from each villager, with the promise that, if they got in early, they would get 15 *rai* of choice land. It is not known how much money the network was able to raise this way, but villagers we interviewed said it sounded to them like a typical pyramid scam, and few had 3,000 baht to spare anyway. Even if they did pay, however, it is unlikely many would have admitted doing so to us.

Surprisingly, however, even though this was clearly a PAD ploy and despite the fact that there are very few PAD sympathizers in the area, many villagers nevertheless showed up at the meetings. As one high-profile resident (who did pay the 3000baht and even admitted doing so to us) put it: *who wouldn't want fifteen* rai *of land?* Interestingly, this woman was 'red' through and through, and utterly despised the PAD. Moreover, she is a local celebrity, immensely popular on both sides of the border, and extremely active in fostering cross-border relations with Cambodia and often acting as liason for district issues. For her it was clearly not a nationalist issue at all, as the PAD were framing it, but a strictly material one. In another meeting held in Phnom Dongrak district, network leaders spent several hours shouting nationalist slogans and exhorting the villagers to take forceful action against Khmer encroachers and squatters. According to accounts we were able to collect, however, villagers were mostly older Khmer-speakers, and couldn't make out what the event hosts were saying. They sat quietly through the meeting, wondering if they were going to get land deeds at the end of it. Nationalist appeals fell on deaf ears at the border, but true to older patterns of homesteading and settlement, villagers were acutely interested in gaining the rights to cultivatable lands.

Border Markets: New Local Lifelines

Unrestricted movement across the border is a relic of the past, but cross-border trade certainly is not. Indeed, perhaps the most durable and salient dimension of social life along the border concerns trade. Unlike kinship connections, which, although they exist, have been made problematic by the border and by state insistence on making its citizens conform to state practices of legibility generally, the border markets are made possible and lucrative due to the delicate balance between opening a border and restricting it. The border creates the opportunity for the market to exist, but the unpredictability inherent in political tensions threaten the market's stability and hence its potential.

---

[2] See also ขบวนเกษตรกร 4 ภาคถึงบุรีรัมย์ - รณรงค์ ปชช.ร่วมทัพทวงคืน "เขาวิหาร" Parliament of Thailand News <http://www.parliament.go.th/news/news_detail.php?prid=229473>

Chong Jom Market: Retail Produce for an Underdeveloped Cambodia
The original Chong Jom border market was located close to the actual border crossing, but in 2007 the market was moved to its present location, about two kilometers from the border. The market now straddles Route 214 as it heads towards the border from Kap Cheong, near the village of Ban Dan. The road cuts the market into two parts – the northern and the southern – a significant division because the two parts are not under the same administrative entity. The market on the north side of the road is situated on land under the control of the Provincial Administration Organization (PAO), but the market on the south side is on land ultimately controlled by the Agricultural Land Reform Office, but divided into four privately owned lots with four different lessors. The Chong Jom market is open everyday, but is really only bustling on Wednesdays and Saturdays when the bi-weekly 'talat nat' is held.

North Side
The market on the northern side of the road consists of about 370+ semi-permanent market stalls, with electricity, bathrooms, and reasonable provisions made for hygiene and trash collection. [Plate 10] Most of the customers in this market are Thais, who come to buy Cambodian goods – mostly second hand goods – including blankets, clothing, shoes, carpets and mats, bicycles, wooden furniture, wooden souvenirs, rattan products, Chinese electronics, fishing equipment, movie and music CDs, orchids and other NTFP, and kitchenware like plates, utensils, plastics. Some of the wares, and much of the new clothing for sale, is produced in Thailand, originating in markets like Pratunam or Bobae markets in Bangkok.

The vendors in the northern-side market are mostly Cambodians; of the 370+ stalls at the market, roughly 270 belong to and are run by Cambodians. Rent is between THB1000 and 1500 per month, with extra charges for metered electricity. The PAO official in charge of the market estimates that the market does apprx. 10million baht in business per month, which, assuming the figure of 370 stalls, would average out to about THB27,000 per stall. The Excise Department at Chong Jom reports that for 2008-9, exports to Cambodia via the market/border here included 492 million baht of fuel, 42 million in beer and whiskey (largely consumed by Thais in the casino on the Cambodian side), playing cards (~6.5million baht - also for the casino near the border), various consumables, esp. soft drinks, and 10 million in cement.[3] Imports at the border 2008-9 amounted to just 8 million baht, including more than 2 million baht in used clothing, 1.2 million in used bicycles, 1 million in medical equipment, among others.[4] The exports at the border far exceed the

[3] In 2007-8, exports to Cambodia via Chong Jom (for taxable goods only) amounted to 814 million baht, the vast bulk of which (more than 593 million) was fuel. Other major exports included beer (~22 million baht), vodka/whiskey/wine (~7million baht), playing cards (~6.5million baht - all, once again, for the casino near the border), cement (~6million baht), and used motorbikes (~6million baht).

[4] 2007-8 figures reported amount to 16 million baht, and include warehoused goods (คลังสินค้าทัณฑ์บน) sold at the market, used bicycles (1.2 million baht), and a few incidental items. The Excise Department reports a total of ~51million baht imports for 2007-8, but this figure includes service/construction vehicles being returned to Thailand after use in Cambodia, which are not true imports, and which therefore do not actually count in the net total.

imports; figures don't include products sold via the south side market, especially fresh produce.

About half of the vendors operate on a credit consignment system, where Cambodian wholesale suppliers deliver stock and collect payments. This is a critical lifeline of credit for the vendors, who could otherwise not afford to maintain so much stock; the downside for these same vendors is that many of the stalls use the same wholesaler agents, leading to substantial overlap and repetition in the products that are for sale in the market, thereby increasing competition and driving prices down. Money is collected by wholesale agents, who then transmit it to Phnom Penh using a remittance system. Wholesale agents complained that the Cambodian government has begun taking an interest in this lucrative remittance system, which they estimate to be worth THB100million per year from this market alone. Government claims that the remittance market needs regulation, are, according to agents, a transparent ploy to get an undeserved cut of their money.

Some of the Cambodians who maintain stalls in the market secure permission to stay there semi-permanently, even though, technically, they are supposed to return to Cambodia in the evenings. Some use passports and enter Thailand on tourist visas; they are thus able to stay for sixty days at a time. But tourist visa holders are forbidden to work or conduct business by Thai law, so their long-term arrangements are contingent upon the leniency of immigration officials. Others obtain seven-day passes, intended for short-term visits or relatives or medical care, and again, not technically providing permission to conduct business. Some Cambodians do not stay overnight, but go back and forth everyday using border passes ('blue cards') that admit them to Thailand between 7am and 5pm for a cost of 10 baht.

South Side

The market on the southern side of Rt. 214 is built on land leased from the Agricultural Land Reform Office. The ALRO had given this land as a concession to poor farmers, but when the market was moved in 2005, the farmers simply turned around and leased the land to investors, who in turn built the market. The fact that there are four owners is universally regarded by locals as a good thing since it encourages competition between the markets, keeping rents down, and discourages syndicated mafia-like control that would otherwise cause problems. This market's land is not as secure as the provincially-controlled land on the north side of the road because of the shady way in which the leases were obtained, and this means that there is little incentive for the market owners to improve the infrastructure. And it shows. The southern market is filthy, with no discernible attention being paid to hygiene, trash removal, bathrooms, or permanent structures. [Plate 11] The local TAO, who should have jurisdiction over the area and would be in the position to demand that basic infrastructure be provided, have been unwilling or unable to do anything about it, whether out of incompetence or influence of the wealthy market owners.

Nearly all of the vendors in the south side market are Thais, many of them traveling salesmen from other parts of Isan and as far afield as central Thailand. A few desultory Cambodians maintain very small-scale retail activities in squalid roadside booths or even sitting on the street to sell barbequed rats, lizards, and other small-scale NTFP. The customers are predominantly Cambodians, mostly from Oddar Meanchey, but the success of

the market is now drawing Thais from the provincial centers as well, who find that the prices are better and the quality of produce fresher than what they get in their urban markets.

Most of the goods sold in the south side market is produce: fruits, vegetables, pork, beef, buffalo meat, chicken and duck eggs, farmed fish, seafood and many other types of consumables. On Wednesdays and Saturdays – the market's busiest days – there are about 400-500 people selling. No official records are kept, but estimates are that the amount of produce sold during busy market days is in the millions of baht. Almost all of it is sold as retail produce, divided into small portions for domestic consumption in their families or small-scale resale in Cambodia. Produce is transported to and resold in O'Smach, Samroang, Preah Vihear, and for some items like eggs and coconuts, all the way to Siem Reap.

Cambodian immigration in Chong Jom charges 100baht for Cambodians to cross into Thailand for the market. This money goes directly into the pockets of local immigration officials, corruption pure and simple. Officials defend the practice by arguing that they are underpaid and cannot make ends meet on the salary they are paid. But it should be noted that besides their pay, these officials also receive state rice subsidies based on the number of children they have, calculated at 50kg of rice per child per year. (The subsidy lapses when a child turns 15 and gets their own official identity card.)

The south side produce market at Chong Jom is very popular, lucrative, and bustling with trade on its two main selling days, Wednesday and Saturday. Cambodians wait near the immigration gates early in the morning to be the first at the market. Thais, too, come early, and sellers point out how selling at the Chong Jom market – both to Thais and Cambodians – is far better than trying to sell in other, more urban centers of Surin. The type of products that sell best – vegetables, eggs, fish – reflects perhaps the fact that these basic industries are very poorly developed in Cambodia, and that consumers must travel internationally to get basic goods.

Eggs are a good example of this. [Plate 12] Wholesale eggs are one of the hottest selling products at the Chong Jom market, especially duck eggs, which, because they are less fragile than chicken eggs, are easier to transport (and according to some Cambodian opinions, more flavorful). A 3x3 meter market space on the south side market costs apprx. 500baht per month. A mid- to high-volume seller needs 4 such retail spaces in a block, so rent comes to 2,000baht per month, plus metered electricity. An egg at the market sells for roughly 3 baht. A flat of duck eggs (30 eggs per flat) costs 95 baht (slightly more than chicken eggs at 85 baht, but still preferred because they are easier to transport); even in the economic downturn, egg shops still move 800-900 such flats per day on peak market days (of which there are eight per month). There are also eight selling days at the Chong Sa-ngam market, which does even higher volume than the Chong Jom market. So for one stall moving 900 flats on a total of 16 peak days, gross income is apprx. 1.4 million baht per month. Hired hands are paid on commission of 2 baht per flat, low because it is unskilled work. Returns are also high for the Cambodians who buy these eggs and resell them in Cambodia: once the eggs cross the border, they are resold for 6-7 baht each.

Yet there are expansive poultry farms in Cambodia, concentrated in the areas of Kampong Thom, Takaew, and Kampong Cham; there is even a

significant export business to Vietnam.[5] There are also sizable laying farms in Siem Reap and Battambong to service northern Cambodian consumers. But in the case of duck and chicken eggs, it's an issue of scale. As Burgos et al (2008) [6] report: 'Neighbouring Thailand and Viet Nam have bigger egg laying businesses than Cambodia, and their economies of scales coupled with cheaper feedstuffs enable them to produce cheaper table eggs which reach Phnom Penh and Siem Reap market outlets. The market survey demonstrated that about 11 percent of the chicken eggs and 36 percent of the duck eggs were from neighboring countries.' In the sparsely inhabited, heavily mined and poorly organized northern provinces of Cambodia, it's still cheaper and easier to secure basic necessities like eggs from Thailand.

Coconuts are another example. [Plate 13] Given the high demand for coconuts, they must be regarded as woefully under-produced to meet to local demands. Insect blight has taken its toll; since 2001, a beetle infestation has killed roughly 20% of coconut palms in Cambodia. Moreover, of the over 12 million palms in Cambodia, relatively few are found in the north. Preah Vihear province is reported to have just 39,000 viable palm trees; Banteay Meanchey 43,000, and Oddar Meanchey, across from the Chong Jom market, just 24,000 palm trees.[7] Nearly all of these are small-scale, non-commercial private trees for domestic consumption, and certainly not enough to satiate market demand.

Cambodians regard coconuts as a source of pure water, imbued with medicinal properties, and they consume a great number of them. The dearth of coconuts in northern Cambodia creates a brisk market for them in Chong Jom. Coconuts are collected in villages around the market in Surin at about 2 baht per coconut and passed on to middlemen, both Cambodian and Thai, at the Chong Jom market for about four baht each. They are resold at the market for about 6-7 baht, and then exported to O'Smach, where they are then taxed at 1 baht per coconut, and resold for 15-20 baht. Some Surin coconuts travel as far as Siem Reap; there they sell for as little as 25 baht, and up to 70 per coconut in restaurants that cater to international tourists. Thousands of clusters of coconuts are sold on market days, and vendors report that they always sell out early. Oddly, Thais view the Cambodian penchant for drinking coconut water with suspicion; and when they learn that Cambodians consume coconut water to cure malaria, dengue, and other fevers,[8] or to improve the health of pregnant women, Thais become downright alarmed, since this goes against their local beliefs. But Cambodian preference for coconut water is not unreasonable. The price for a liter of purified water at Chong Jom market is about 6 baht – the same as a coconut, and the volume is comparable. The purity of bottled water depends very much on the quality of the company that

---

[5] See Alders, Robyn G. 2004. *Poultry for profit and pleasure* Food and Agriculture Organization of the United Nations. Agricultural Support Systems Division pg. 29-31.

[6] Burgos, S., J. Hinrichs, J. Otte, D. Pfeiffer, D. Roland-Holst, K. Schwabenbauer and O. Thieme. 2008. *Poultry, HPAI and Livelihoods in Cambodia – A Review* Rome: HPAI Research Net. Mekong Team Working Paper No. 3 <http://www.research4development.info/PDF/Outputs/HPAI/wp03_2008.pdf>

[7] See Hean Vanhan. *Coconut beetle management in Cambodia* UN-FAO <http://www.fao.org/docrep/010/ag117e/AG117E06.htm>

[8] Ironically, though, coconuts may inadvertently *foster* dengue and other mosquito-borne fevers, because the discarded coconut husks are prime breeding grounds for mosquitos. See Sokrin Khuna, and Lenore H. Mandersona. 2007. 'Abate distribution and dengue control in rural Cambodia' *Acta Tropica* 101:2, pgs. 139-146

produces it, and Cambodians are well aware that good hygiene is often sacrificed in the interests of quick profit. Coconuts, on the other hand, are filled with water independent of human interference, and is thus sure to be pure.[9] Thus it isn't irrational belief as Thais interpret it to be, but rather a solid sense of pragmatism that motivates Cambodians to consume so much coconut water.

The success of the produce market certainly reflects that basic productive industries are woefully underdeveloped in Cambodia, a point which, after having spent time in northern Cambodia, it would be impossible to dispute. But it also reflects that traders and customers in the border regions take far less stock in the meaning and significance of the border than their respective governments would like to believe. Regional trade, and the connections among traders along both sides of the border, show that in some respects the border and its formalities present an opportunity at best while simply being a nuisance at worst. Very little regard is given to the fact that the border marks two different countries and presumably two different cultures. The meaning of the border as a division between peoples is seen simply as an annoying obstacle. In fact, it appears locals could not care less about these things, finding them to be utterly irrelevant distractions that interfere with the far more important business of trading and making money. Despite the official concerns with nationalism and border security, local people simply want to be left alone to trade. We should not underestimate how much more important people find the freedom to trade than they do any other issue at the border. Security and orderliness are important, insofar as they facilitate trade, but issues of international politics, nationalism, the ownership of border temples, the friction between current prime ministers – none of these interest the traders in the slightest, or at least, certainly not on the same order of magnitude with which they are concerned with the freedom to trade unhindered.

In July 2008, when the dispute over Preah Vihear erupted anew, rumors quickly spread through the market that the border would be closed. This threatened the brisk business being conducted at the south side produce market, since the customers would be prevented from entering Thailand. Worse, this posed enormous logistical problems for the Cambodians residing in the north side market. Fearful they would be unceremoniously expelled, that there would be looting, or that they would be trapped in Thailand and unable to return to Cambodia, many quickly packed up shop and transported their goods to O'Smach. But once there they were faced with the problem of having no place to store their goods, and paying exorbitant prices as they competed for space. Some Cambodian traders from farther afield paid dearly: one trader from Siem Reap reports he had to pay THB30,000 to transport his goods by 10-wheel truck to Siem Reap, the only place he could store them safely. Many lost property in the confusion, and to add insult to injury, when they returned to Thailand, they were re-taxed importing the very same goods, cutting deeply into profit margins.

---

[9] Indeed, coconut water is so pure, and so closely resembles human plasma, that it may be used for transfusions if necessary. See Campbell-Falck, Darilyn, Tamara Thomas, Troy M. Falck, Narco Tutuo and Kathleen Clem. 2000. 'The intravenous use of coconut water' *The American Journal of Emergency Medicine* 18:1, pgs 108-111.

The Chong Jom market has yet to fully recover from this episode, or from the continued poor relations between Cambodia and Thailand. At its nadir, business dropped about 50%; by the end of 2009 it had recovered substantially but was still down apprx. 20% from its 'normal' rate. Business is still slow because vendors and customers remain wary of the possibility of shutting the border. Recently, for example, fireworks launched at a nearby funeral caused a panic at the market. Vendors thought shooting had started, and many fled back to Cambodia. Traders view these disruptions in their trade as unnecessary, unfair, and the political issues driving them as irrelevant to their lives at the border.

Border problems have also hurt the border economy in other, less obvious ways. The Surin Border Area Vocational Training Center (ศูนย์ฝึกอาชีพราษฎรบริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์), for example, used to offer enrollment in their courses to Cambodians from the border areas to help them develop viable livelihood skills. This was done in part for humanitarian reasons, but also with the hope that if they cultivated such skills, they would no longer need to work illegally in Thailand. Since the tension along the border started in 2008, however, the program no longer accepts Cambodians.

Chong Sa-ngam Market

If the Chong Jom market in Surin is focused on retail sales of produce on its south side, and Cambodian imports on its north side, Chong Sa-Ngam market in Srisaket province focuses on the trade of bulk items sold in wholesale quantities. The Chong Sa-Ngam market is situated about 1km from its respective border crossing, and consists of roughly 100 stalls. Although hosting fewer stalls than Chong Jom, this market moves more merchandise. The key market days here are Thursday and Sundays, and the same vendors who sell in the produce market on Chong Jom's south side also come to sell here. Although there is some retail sales here, the high quality of the road in Cambodia past this border crossing means the bulk of the merchandise can be moved efficiently by truck. Goods are transferred by handcart across the border, and reloaded on Cambodian trucks for delivery to Anglong Veng and Siem Reap. [Plate 14]

Vast quantities of Cambodian non-timber forest products (NTFP) enter Thailand through Chong Sa-Ngam: resins (*Chor Tuk, Hopea, Chor-chong*) used to seal boats, floors, and for making torches; lacquer extracted from *Melanorrhea laccifera*; stick lac, used to produce shellac, culled from the excretions of the lac insect *Kerria lacca*; sandalwood, used for incense, and many types of mushrooms, among other things. All these items are shipped in bulk and originate from many parts of Cambodia, not simply the border regions, but from Kampong Thom, Kampong Cham, Chhnang, Kratie, Prey Vieng, Takaew. One trader who maintains a warehouse in Chong Sa-ngam said he handled approx. 20 million baht of such goods per year. [Plate 15]

The Excise Department reports that inspected exports amounted to about 915 million baht in fiscal year 2008-9, including 757 million in fuel, and apprx. 140 million baht in building materials. In 2007-8 the figures were higher (perhaps due to particular constructions projects in Cambodia in that year): 1,400 million baht total exports, of which 1,000 million was fuel, and ~74 million was building materials. Taxable imports included dried chili peppers (16 million baht - down from 26 million in 2007-8), and rubber latex

(9 million). Excise figures are tricky to work with because they often include the re-importation of trucks and heavy machinery used in Cambodia and later returned to Thailand. Thus the total imports reported from Chong Jom and Chong Sa-ngam markets is reported as 108 million baht, but of this figure, apprx. 60 million baht is returning equipment which doesn't represent an actual imported item. NTFP were valued at under 3 million baht for both Chong Jom and Chong Sa-ngam, which does not appear to represent the actual amount of NTFP being imported.

Logging Along the Border

Rapacious logging has been a feature of the Thai-Cambodia border since at least the early 1980s. Puanthong (2004:104 "Thailand's Response to the Cambodian Genocide", in *Genocide in Rwanda and Cambodia: New Perspectives*. Yale Center for International and Area Studies, Yale University) writes how:

> In late 1982, Funcinpec had concluded an agreement with a Thai logging company for supply of 2,000 million baht (US$100 million) worth of timber. It included 650,000 cubic meters of soft wood and 350,000 of hard wood, which could feed local sawmills for up to six years.

But it was in 1989 – when Thailand instituted a domestic logging ban – that cross border logging with Cambodia really took off. In the same article, Puangthong (2004:105) reports that by 1992, the totals for just 10 months had ballooned drastically:[10]

> Between January and October 1992 alone, over 898,000 cubic meters of timber were transported from Cambodia to Thailand. Of these, 520,000 cubic meters were reportedly from deals made with the Phnom Penh government, 200,000 cubic meters were from the Khmer Rouge area, 128,000 were from the Funcinpec area, and 50,000 were from the KPNLF area.135 Forty-eight Thai logging companies claimed that in 1992 they had invested almost 15 billion baht (US$600 million) in return for three- to five-year concessions, which involved over 30,000 Thai workers.

Since the demise of the Khmer Rouge in 1998, logging in Cambodia has become monopolized by a few companies with strong political connections. UK-based NGO Global Witness (Cambodia's Family Trees June 2007:6) describes Cambodia as

> a kleptocratic elite that generates much of its wealth via the seizure of public assets, particularly natural resources. The forest sector provides a particularly vivid illustration of this asset-stripping process at work.

Their report demonstrates how logging concessions (or their modern euphemism, 'plantation development') are jealously controlled by a handful of large scale syndicates. There is no prospecting for wood by independent villagers, as these are not willy-nilly operations. This is big business: organized, monopolized, and dangerous to cross.

Frontier Logging

Along the border, however, the situation is more chaotic. Poor demarcation of the border, overlapping territorial 'white zones', and the presence of two national armies colors the logging industry with more of a wild-west character. Rather than being employees of a major corporate syndicate, loggers here are opportunists, freelancers taking advantage of poor border

[10] See also Le Billon, Philippe, and Simon Springer. 2007. 'Between War and Peace: Violence and Accommodation in the Cambodian Logging Sector' in W. de Jong, et al. (eds.), *Extreme Conflict and Tropical Forests,* 17–36. Dordrecht, Netherlands: Springer.

relations to harvest wood that would otherwise be under the purview of a tightly run syndicate like it is in the rest of the country.

Despite the dicey conditions of logging at the border – hostile armies, armed forestry officials from two countries, rampant and nearly untreatable malaria, and a landscape infested with landmines – these loggers say they seek wood here because cutting in domestic Cambodian forests *is too dangerous!* Cambodian forests are too closely guarded – not by those who want to protect the forests but from those powerful syndicates who aim to exploit the wood for themselves. Independent loggers don't dare interfere.

Price of Payung

Along the northern border with Thailand, Cambodian loggers poach almost exclusively one species of hardwood, *Dalbergia cochinchinensis* (Thai: *Mai Payung* or *Khayung)*. This is a highly prized fragrant hardwood ('rosewood') in demand for making high end furniture. It grows best at an altitude of 400-500m, just that of the Dangrek escarpment; it has been cut nearly to extinction in other parts of Cambodia. *Dalbergia cochinchinensis* is listed by the IUCN's Red List as 'vulnerable' (http://www.iucnredlist.org/apps/redlist/details/32625/0), but this status was designated in 1998, and even the Red List entry suggests it needs updating. By now, twelve years since that report, *Dalbergia cochinchinensis* is certain to have declined to 'endangered' or worse. Loggers have told us anecdotally that in those areas where they were formerly able to do some logging inside Cambodia, especially around Svay Leu, Phnom Kulen and some areas of Battambong, little *Dalbergia cochinchinensis* can be found; the remaining trees are far too small to be commercially valuable.

The quality of the wood coupled with its increasing rarity have led, over the course of the last few years, to a dramatic rise in value. Loggers report that just three years ago the price was not especially high – approximately THB10,000/m^3. That has increased in the intervening years roughly seven-fold.[11] The price for Dalbergia now stands at roughly THB60-70,000 per cubic meter for 6-7 inch diameter rough hewn logs.

[11] Global Witness reports the price of *Dalbergia* in 2004 in southwest Cambodia was apprx. THB12,000/m^3. See: Taking a Cut: Institutionalised Corruption and Illegal Logging in Cambodia's Aural Wildlife Sanctuary – a Case Study. A Report by Global Witness. November 2004. http://www.illegal-logging.info/item_single.php?it_id=258&it=document

Table: Estimated prices for *Dalbergia cochinchinensis*

Width in inches	**Price (THB) per m³**
6	60,000
7	70,000
8	80,000
9	90,000
10	100,000
>10	little is now found over 10 inches in diameter; prices here would depend on the quality of the particular pieces found and would command a special premium for their size.

The table shows estimates for the prices loggers receive at the place where the wood is cut. By the time the wood reaches Vietnam, the price increases dramatically again – roughly three-fold – because of the costs of transport, middlemen, and bribes. The loggers, however, do not participate in transportation; they only cut the wood and sell it to buyers on the spot.

Other woods from the border area do not command anything like the prices that *Dalbergia* does. *Afzelia xylocarpa* (Thai: *mai makhaa;* Khmer: *beng*), another endangered hardwood, garners roughly THB20,000 per cubic meter. *Pterocarpus macrocarpus* (Thai: *mai praduu*; Khmer: *thnong*) about THB8-9,000/m³; and *Azadirachta indica A. juss* (Khmer: *srao*) about THB4,000/m³.

Logging Teams

Loggers of this area work in teams comprised of friends, relatives or cohorts in the army. Most members are, or have been, low- to mid-ranking soldiers. Soldiering is normally seen as a tool with which to further private business interests or entrepreneurship; actually attending to military duties, unlike simply holding military rank, is considered unimportant, inconvenient, and an obstacle to pursuing a real livelihood. A small team of loggers is normally composed of a minimum of about five members; larger teams can have as many as 25-30 members. There is safety in numbers, as a large group is less vulnerable to violence and (what they perceive of as) unreasonable extortion, but it also means that the money must divided among more people. [Plate 16]

At the very least a team needs de-mining specialists, since the area in which they seek wood is among the most heavily mined in the world. De-miners dig up the mines near the tree the team aims to cut; if they are Thai-laid mines, de-miners bring them back to whatever military camp they are associated with for disposable. What they do with Cambodian-laid mines is not clear.

Several others on a team work as look-outs. These are typically soldiers who know the area, and who have access to military-grade rifles and weapons. Look-outs say they are concerned with only one thing: 'black shirt' Thai soldiers. Black shirts do not allow them to cut wood, they say, and any situation where they encounter such soldiers can be tense and volatile. For this reason they cut wood at night, and the look-outs are critically important to preventing encounters with Thai soldiers. It must be stressed that these teams tend to be very well armed, and as discussed in the previous chapter, are not the 'innocent victim' villagers suggested by media accounts. Look-outs we interviewed said they never colluded with Thai soldiers, and do not think